

**Комунальний вищий навчальний заклад Київської обласної ради
"Академія неперервної освіти"**

ЛОГОПЕДИЧНИЙ ВІСНИК КИЇВЩИНИ

Збірник навчально-методичних праць

Випуск 1

Біла Церква

2016

ББК74.3(4Укр-4Киї)
Л69

*Рекомендовано до друку науково-методичною радою
Комунального вищого навчального закладу Київської обласної ради
"Академія неперервної освіти"
(протокол № 5 від 30 червня 2016 року)*

Логопедичний вісник Київщини : збірник навчально-методичних праць. Випуск 1 / упорядн. О.В. Татаринцев, Н.Б. Пашкова; КВНЗ КОР "Академія неперервної освіти". – Біла Церква: КВНЗ КОР "Академія неперервної освіти", 2016. – 142 с.

Рецензенти:

Рібицун Юлія Валентинівна, старший науковий співробітник лабораторії логопедії Інституту спеціальної педагогіки Національної академії педагогічних наук України, кандидат педагогічних наук;

Васильєва Інна Петрівна, учитель-логопед логопедичного пункту управління освіти і науки Білоцерківської міської ради.

Авторський колектив:

<i>Гарбуз А. О.</i>	<i>Кучеренко О. М.</i>	<i>Панченко Н. О.</i>
<i>Гергало К. В.</i>	<i>Лугова Н.М.</i>	<i>Пашкова Н. Б.</i>
<i>Гребінь Н. Л.</i>	<i>Марценківська І.А.</i>	<i>Походня Л.М.</i>
<i>Дем'яненко О. І.</i>	<i>Матвійчук Т.О.</i>	<i>Примак І.О.</i>
<i>Денисюк К. М.</i>	<i>Машковська Т.М.</i>	<i>Рабчевська Г. М.</i>
<i>Єзерницька А. А.</i>	<i>Мирополец С. П.</i>	<i>Рябчун Т.М.</i>
<i>Задорожна Н.О.</i>	<i>Михайленко І. А.</i>	<i>Скрипак В. І.</i>
<i>Ковтун Л.О.</i>	<i>Мороз О.А.</i>	<i>Торопова Р.Ю.</i>
<i>Кондратенко О.В.</i>	<i>Науменко Т.В.</i>	<i>Шавлова Н.О.</i>
<i>Коновал Н. М.</i>	<i>Новікова О. І.</i>	<i>Шикун Т.В.</i>
<i>Кузьміна Т.О.</i>	<i>Панова Н. І.</i>	<i>Шило Т.П.</i>

У виданні представлено методичні рекомендації, розробки навчальних занять, дидактичні матеріали з досвіду роботи вчителів-логопедів навчальних закладів Київської області.

Для учителів-логопедів логопедичних пунктів, дошкільних і спеціальних загальноосвітніх навчальних закладів, корекційних педагогів, практичних психологів, які працюють із дітьми із мовленнєвими порушеннями, вихователів груп компенсуючого типу дошкільних навчальних закладів.

© О.В. Татаринцев, Н.Б. Пашкова
© КВНЗ КОР "Академія неперервної освіти", 2016

ЗМІСТ

РОЗДІЛ 1. НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИЙ СУПРОВІД ЛОГОПЕДИЧНОЇ РОБОТИ.....	5
1.1. Гергало К. В., Михайленко І. А., Примак І.О., Скрипак В. І., Панченко Н. О. Методичні рекомендації для вчителів-логопедів, учителів-дефектологів і вихователів груп компенсуючого типу спеціальних та комбінованих дошкільних навчальних закладів щодо організації і проведення індивідуально-підгрупової роботи з дітьми, які мають порушення мовлення.....	5
1.2. Кучеренко О. М. Формування навичок читання у дітей із порушенням розумового розвитку в початковій школі.....	11
1.3. Марценківська І.А. Методичні рекомендації щодо формування мовленнєвих навичок у дітей дошкільного віку засобами інформаційно-комунікаційних технологій.....	19
1.4. Машковська Т.М., Кузьміна Т.О., Шикун Т.В. Профілактика мовленнєвих порушень у дітей дошкільного віку: узагальнені матеріали теоретико-практичного семінару для педагогів дошкільних навчальних закладів.....	29
1.5. Новікова О. І. Використання ігор та ігрових прийомів на заняттях із розвитку мовлення дітей, які мають порушення розумового розвитку.....	38
1.6. Пашкова Н. Б., Дем'яненко О. І., Коновал Н. М. Розвиток мовлення та психокорекція дошкільників із вадами мовлення засобами арт-терапії.....	56
1.7. Пашкова Н.Б., Шавлова Н.О. Методичні рекомендації до проведення фронтальних занять у старшій логопедичній групі з дошкільниками, які мають фонетико-фонематичний недорозвиток мовлення.....	64
1.8. Пашкова Н.Б., Шавлова Н.О., Мороз О.А., Шило Т.П., Ковтун Л.О., Кондратенко О.В., Рябчун Т.М., Науменко Т.В. Орієнтовний перспективний план корекційно-відновлювальної роботи у старшій групі з дітьми із фонетико-фонематичним недорозвитком мовлення.....	69
1.9. Торопова Р.Ю. Формування розуміння узагальненого значення дієслів, які позначають стан співчуття, турботи, у дітей дошкільного віку: методичні рекомендації.....	87
РОЗДІЛ 2. ПРАКТИЧНІ РОЗРОБКИ УЧИТЕЛІВ-ЛОГОПЕДІВ	90
2.1. Гребінь Н. Л. Розвиток мовлення, вивчення грамоти, ознайомлення із природою. "Грамотичні намистинки для маленької дитинки": конспект комплексного заняття (6-й рік життя).....	90
2.2. Денисюк К. М. Розвиток мовлення дітей із фонетико-фонематичним недорозвитком мовлення. "А вже весна, а вже красна...": конспект відкритого логопедичного заняття (молодший шкільний вік).....	95

2.3. Задорожна Н.О., Матвійчук Т.О. Розвиток мовлення дітей із фонетико-фонематичним недорозвитком мовлення, закріплення шиплячих звуків у словах та реченнях. "Подорож у казку "Мишенята і шиплячі звуки": конспект бінарного заняття (6-й рік життя).....	102
2.4. Лугова Н.М. Навчання грамоти, диференціація звуків [с] – [ш]. "Подорож до казкового лісу країни Звукляндії": конспект фронтального логопедичного заняття (6-й рік життя).....	109
2.5. Мирополець С. П., Єзерницька А. А., Гарбуз А. О. Розвиток мовлення, використання кінезіологічних вправ. Драматизація казки "Колосок": конспект комплексного заняття (6-й рік життя).....	114
2.6. Панова Н. І., Матвійчук Т. О. Розвиток мовлення дітей із фонетико-фонематичним недорозвитком мовлення. "Дикі тварини спекотних країн": конспект бінарного заняття (6-й рік життя).....	118
2.7. Походня Л.М. Розвиток мовлення дітей. "Зиму проводжаємо – весну зустрічаємо": конспект логопедичного заняття (6-й рік життя).....	122
2.8. Рабчевська Г. М. Розвиток мовлення дітей, робота з реченням, формування поняття "речення". "Подорож до казкового лісу": конспект сюжетно-ігрового заняття (6-й рік життя).....	127
2.9. Шавлова Н. О. Диференціація звуків [л] – [р], складні слова. "Зустріч із гостями": конспект логопедичного заняття (5-й рік життя).....	131
2.10. Шикун Т.В. Формування елементарних навичок звукового аналізу та синтезу. "У пошуках Кая": конспект відкритого логопедичного заняття (6-й рік життя).....	135

РОЗДІЛ 1

НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИЙ СУПРОВІД ЛОГОПЕДИЧНОЇ РОБОТИ

1.1. Методичні рекомендації для вчителів-логопедів, учителів-дефектологів і вихователів груп компенсуючого типу спеціальних і комбінованих дошкільних навчальних закладів щодо організації і проведення індивідуально-підгрупової роботи з дітьми, які мають порушення мовленнєвого розвитку

*Гергало К. В., Михайленко І. А.,
Примак І.О., Скрипак В. І., учителі-
логопеди, Панченко Н. О., учитель-
дефектолог дошкільного навчального
закладу (ясел-садка) комбінованого типу
№ 21 "Малятко" Білоцерківської міської
ради*

Дошкільний вік – яскрава і неповторна сторінка в житті кожної людини. Саме в цей час починається процес соціалізації, установлюється взаємозв'язок дитини із провідними сферами буття, розпочинається її первісне становлення як особистості, формування основ самосвідомості. Усі ці процеси значно ускладнюються тоді, коли в дитини порушується процес мовленнєвого розвитку. Загальновідомо, що мовлення є визначним показником рівня інтелектуального й культурного розвитку людини, а правильне та грамотне мовлення дитини є показником її готовності до навчання у школі та успішного засвоєння навичок грамотного читання та письма.

Педагоги, які працюють із дитиною, яка має порушення мовлення, повинні діяти в тісній взаємодії та цілеспрямовано реалізувати комплексний підхід у корекційно-логопедичній роботі, яка спрямована не лише на подолання вад звуковимови, а на нормалізацію всіх сторін мовлення дитини, моторики, її психічних процесів та виховання особистості дитини в цілому.

Наш педагогічний досвід та постійний пошук способів покращення організації корекційно-логопедичної роботи спонукав до розроблення системи тематичних карток для індивідуально-підгрупової роботи з дітьми-логопатами, що допоможе максимально ефективно співпрацювати вчителю-логопеду, учителю-дефектологу з вихователями та реалізовувати свій корекційний потенціал для надання комплексної й повноцінної допомоги дітям.

Добірка укладених нами матеріалів дозволяє організувати ефективну корекційно-логопедичну роботу з дітьми дошкільного віку, які мають різні мовленнєві вади, із мінімальними витратами часу на її підготовку.

Зміст роботи відображено в тематичних картках, які угруповано відповідно до лексичних тем. До кожної лексичної теми дібрано мовленнєвий та дидактичний матеріал, завдання для розвитку слухової й зорової уваги, збагачення словникового запасу, формування та закріплення лексико-

граматичних категорій, розвитку мовлення, психічних процесів, просторової орієнтації, загальної, ручної і дрібної моторики.

Використовувати ці картки можна як на підгрупових, так і на індивідуальних заняттях протягом часу, відведеного на ознайомлення та вивчення відповідної лексичної теми. Завдання розташовані в картках із поступовим ускладненням навчального матеріалу та можуть змінюватися за розсудом педагога залежно від віку та рівня розвитку дітей.

Використання цих карток є доцільним не лише для вчителів-логопедів та вчителів-дефектологів, але й для вихователів під час закріплення з дітьми здобутих знань, набутих умінь і навичок, а також для уникнення дублювання завдань у роботі з дітьми.

Як приклад пропонуємо тематичну картку № 1 з лексичної теми "Іграшки".

Тематична картка №1

Тема: Сім'я. Родина.

1. Розглянути з дитиною малюнки, фото із зображенням сім'ї. Проговорити, хто на них зображений, як одним словом можна назвати усіх цих людей.

2. Вивчити імена рідних людей – усіх членів родини. З'ясувати, ким вони працюють.

3. Вивчити прислів'я, приказки про родину, сім'ю. Розуміти їх значення.

4. Пояснити різницю у значенні слів "сім'я", "родина", "рід".

5. Відгадувати загадки.

Ніжна, лагідна і мила,
На цей світ нас народила.
Я до неї пригорнуся,
Це – ріднесенька ...(матуся).

Хто усіх нас захищає,
Матінці допомагає?
З ним нічого не боюсь,
Здогадались? Це – ... (татусь).

Ще голубонька рідненька –
добра, мила і старенька.
Я ніколи не журюся,
Бо у мене є ... (бабуся).

Сивий, мудрий і поважний,

Зклопотаний, відважний.
Всього я в житті навчусь,
бо зі мною мій ... (дідусь).

Ще рідня у мене є!
Всім питання задає,
І вертлява, й невеличка,
Моя люба, це ...(сестричка).

З ним ніколи не сварюся,
Іграшками поділюся.
Буду з ним дружити, грати.
Познайомтесь, це – мій ... (братик).

Найрідніша, наймиліша,
Всіх вона нас пестить, тішить,
Завжди скрізь буває з нами.
Відгадайте, хто це? ... (мама).

6. Гра-вправа "Кого із членів сім'ї не назвали?" (увага, пам'ять). Розглянь уважно картину. Назви та запам'ятай усіх, хто на ній намальований. Кого я не назвала?

Мама, дід, бабуся, донечка, синочок (тато).
Дідусь, матуся, синочок, татко, донечка (бабуся).
Донечка, синочок, татко, бабуся, дідусь (мама).
Бабуся, синок, дідусь, татко (мама, донечка).

7. Гра "Скажи лагідно" (вживання зменшувально-пестливих суфіксів).
Мама – мамочка, Наташа – Наталочка, Сергій – Сергійко, Богдан – Богданчик,
баба – бабусенька, дід – дідусь... тощо.

8. Дидактична гра "Здогадайся хто?" (дієслівна лексика).
Пере, прибирає, турбується, готує, доглядає, прасує....
Одягається, іде на роботу, ремонтує, скуповується....
Дружить, граються, слухають, допомагають...
Готує, розповідає казки, в'яже, випікає пироги....

9. Гра-вправа "Продовж речення".
Якщо мама старша за дочку, то дочка... (молодша за маму).
Якщо тато молодший за дідуса, то дідусь...
Якщо син нижчий за тата, то тато...
Якщо сестра вища за брата, то брат...

10. Дидактична гра "Хто я?" (мислення).
Для мами я – донька, а для бабусі – ... (онука).

Для тата ти – син, а для тітки – ...
Для мами ти – донька, а для брата –
Для сестрички ти – братик, а для тата – ...

11. Дидактична гра "Куди із ким піду?". Подумай і закінчи фразу.

У дитсадок (із ким?) – із мамою.
У магазин (із ким?) – із бабусею.
На риболовлю (із ким?) – із дідусем.
У зоопарк (із ким?) – з татом.
На стадіон (із ким?) – з братиком.
На прогулянку (із ким?) – із песиком.

12. Гра-змагання "Зроби мамі комплімент". Передавай сердечко та назви якомога більше слів-ознак, які буде приємно почути твоїй мамі.

Добра, чуйна, ніжна, турботлива, красива, усміхнена, рідна, найдорожча, старанна, щаслива, радісна тощо.

13. Гра-вправа "Кореспондент" (із мікрофоном). Я прочитаю тобі речення і поставлю кілька запитань, на які ти повинен дати чітку відповідь.

Моя мама читає вечорами цікаву книгу.

Хто?

Що робить?

Яку книгу?

Коли читає?

Тато Микола після роботи відремонтував кран.

Бабуся Наталка напекла на свято пирогів із вишнями.

Дідусь Василь наловив повне відро риби.

Миколка подарував сестричці новенького м'ячика.

14. Дидактична гра-вправа "Закінчи речення так, щоб у всіх залишився чудовий настрій".

Мама дала два яблука, і я...

Тато купив мені велосипед, і я...

Бабуся працювала на городі, а я...

Братик плакав, а я...

15. Вправа "Визнач, хто де?" (орієнтування у просторі).

Запропонувати визначити за малюнком розташування кожного члена родини відносно інших (Тато сидить ліворуч від сина. Мама стоїть позаду бабусі...).

16. Дидактична гра "Навпаки" (вживання антонімів).

Будем зараз з вами грати

І словечка добирати.

А пограєм залюбки

У гру, що зветься "Навпаки".

Тато високий, а син – ...
Бабуся старенька, а мама – ...
Дідусь білявий, а тато – ...
Племінник низький, а дядько – ...
Онук худий, а дідусь – ...

17. Гра "Хто чим займається?" (розвиток зорової уваги). Розглянь малюнок. Запам'ятай, хто на ньому намальований і чим займається. Після того, як я малюнок приберу, пригадай і розкажи, хто із членів родини чим займається.

18. Оздоб сукню для сестрички, хустинку для бабусі (дрібна моторика).

19. Намисто для матусі (дрібна моторика).

20. Дидактична вправа "Зайве слово" (розвиток слухової уваги).

Баба, бабуся, батон, бабуня.
Мама, мак, мамочка, матуся.
Доня, донечка, доця, доміно.

21. Послухай оповідання. Дай відповідь на запитання.

Нечемний

Дівчинка сиділа на стільці. Прийшов молодший братик. Дівчинка встала і посадила його на свій стілець.

Прийшов тато. Хлопчик встав і дав місце татові.

Зайшла мама. Тато встав.

– Сідай! – сказав він мамі, і мама сіла.

А тут прийшла бабуся... Мама встала і подала стілець бабусі.

Бабуся присіла, посиділа та раптом згадала:

– Ой, ой! Молоко на плиті збіжить...

Усі побігли на кухню.

Прийшов кіт, сів на стілець, посидів, а потім ліг.

Прийшли дівчинка, братик, тато, мама, бабуся. А кіт лежить і дивиться на всіх.

– Геть, нечемний!

– Кому дала місце дівчинка? Яка дівчинка?

– Кому поступився місцем хлопчик? Який хлопчик?

– Кому дав місце тато? Який тато?

– Кому дала місце мама? Яка мама?

– Яка сім'я?

22. Вправа для пальчиків.

Ось цей пальчик – мій дідусь,
Ось цей пальчик – бабця,
Ось цей пальчик – мій татусь,

Ось цей пальчик – мамця,
А цей пальчик – буду я,
Ось і вся моя сім'я.

23. Фізкультхвилинка.

Скільки нас живе в квартирі?
Тато, мама, брат і я.
Раз, два, три, чотири –
От і вся моя сім'я.
Є у мами донька,
Донька-помічниця,
Устає раненько, підмете чистенько.
Ми – чоловіки – тато і я!
І робота в нас своя:
Помагаєм мамі ми,
Посуд миємо самі.
От, от ми які,
Ми усі помічники!

24. Рідний дім

Хай живе наш рідний дім!
Тепло й затишно у нім.
Тут і тато, тут і ненька,
І бабусенька рідненька,
І веселий наш дідусь,
Крутить пишний русий вус.
Є. Железнякова

25. Отака сімейка

– Мамо, тато, дід, бабуса, –
Всіх назву, не помилюся.
Старший братик і сестричка,
В нас сімейка невеличка.
Не спиняйте, бо зіб'юся:
мама, тато, дід, бабуса...
Старший брат, сестра і я –
отака у нас сім'я.
В. Гринько

26. Галюся

У Галюсі є мамуся,
у матусі є матуся,
А мамусина матуся –
То Галюсіна бабуся.
А у тата є татусь,
Для Галюсі він – дідусь!
І ще знайте, що Галюся –
Внучка діда і бабусі!

27. Татові

Тато, рідний, мусиш знати –
Ти найкращий в світі тато!
Добрий, сильний і міцний:
Хіба є ще де такий?
Будь упевнений, мій тату,
Що тебе я буду вартий,
Все робитиму, як ти,
Треба тільки підрости!

Список використаних джерел

1. Даниленко Н.А. Заняття з логопедом. Діагностика і корекція / Н.А. Даниленко. – Харків : Основа, 2012. – 240 с.
2. Каменєва-Замараєва Т.В. Маленьким щебетунчикам. Логопедичні завдання для занять з дітьми (5–6 років) / Т.В. Каменєва-Замараєва. – Харків : Основа, 2012. – 256 с.
3. Коваленко О.М. Вчуся читати / О.М. Коваленко, О.В. Джежелей. – Харків : Альманах, 1995. – 144 с.
4. Веселі віршики. Вірші, загадки, скороговки / упор. І. Січовик. – Харків : ТОВ "Сінтекс, ЛТД", 2005. – 64 с.

1.2. Формування навичок читання у дітей із порушеннями розумового розвитку в початковій школі

*Кучеренко Ольга Миколаївна, вчитель-
дефектолог Вишгородської районної
спеціальної загальноосвітньої школи
"Надія"*

Розвиток слухового сприймання і фонематичного слуху на етапі опанування навичками читання в початковій школі для дітей із порушеннями розумового розвитку є основою для засвоєння звуків. Учні навчаються

розрізняти звуки навколишнього середовища, розкладати речення на слова, слова – на склади, виділяти окремі звуки на початку і в кінці слова.

Мета роботи – допомогти вчителям краще зрозуміти основні ідеї сучасного підходу до формування навичок читання в дітей із порушенням розумового розвитку в початковій школі. Робота розпочинається зі звукового аналізу слова. Спочатку діти вчать ділити слова на склади, а потім – визначати наявність певного звуку чи послідовність звуку у слові. Варто пам'ятати, що звуковий аналіз можна формувати лише на основі тих звуків, які дитина вимовляє правильно.

Поступово дитина має засвоїти звуковий аналіз. Спочатку на фоні слова, коли дитина навчається виділяти спільний голосний чи приголосний на початку чи в кінці слова (наприклад, [a] у словах артист, азбука; шуба, сумка, кішка; [c] у словах сир, сом, сом; ліс, пес, ніс); перший та/чи останній голосний (приголосний) у словах (наприклад, у слові очі – перший звук [o], останній звук [i], у слові ліс – перший звук [л'], останній [с]).

Далі діти навчаються визначати місце та порядок звуків у словах (наприклад, у слові рак три звуки: перший [р], другий [а], третій [к]).

Зауважуємо, що послідовна система вправ створена на основі принципу осмисленого навчання й передбачає активне застосування прийому зіставлення чи порівняння, який є одним із найважливіших у процесі навчання дітей із порушеннями розумового розвитку.

Наступним етапом є робота зі складом слова, коли дитина навчається виділяти наголошений/ненаголошений голосний звук на початку та/чи в кінці слова; здійснювати звуковий аналіз складу. На цьому етапі діти вчать визначати порядок звуків у закритих складах, виділяти перший/останній звук у відкритих (типу ла-)/закритих (типу ал-) складах.

На цьому етапі вчитель повинен працювати над формуванням у дітей уміння чітко повторювати склади, слова, сказані вчителем. Для цього педагог добирає спочатку прості за структурою слова, а потім – пари слів (схожі за звуковим складом – зуб-суп, шапка-сапка). Така робота допомагає сформувати в учнів слухове сприймання і фонематичний слух, що стане основою для подальшого засвоєння звуків.

Наступний етап роботи спрямований на опанування механізму читання прямого складу з орієнтацією на голосний та слів з опорою на голосні й наголос.

Засвоєння учнями звука передбачає виділення його із мовлення, правильну й чітку вимову, розрізнення в поєднанні з іншими звуками, диференціацією змішуваних звуків.

Навчання починається з вивчення шести голосних: а, о, у, е, и, і. На уроці діти ліплять ці букви, розфарбовують їх улюбленими кольорами, малюють, правильно і чітко промовляють вивчені звуки, співають, повторюють за вчителем, складають казки, фантазують.

Далі вони визначають певний звук у слові, а також виділяють перший звук у запропонованих словах. Навчання має бути ненав'язливим, але систематичним.

Потрібно пам'ятати, що у вивченні звуків і букв як основи складових структур, необхідно задіяти всі органи відчуття. Є різні методики навчання, але немає універсальної. Одному легше запам'ятати візуально, іншому – на слух, третьому – через багаторазове повторення.

Найкраще дитина запам'ятовує у грі. Ось чому вчителю потрібно заздалегідь продумати послідовність, обсяг і види вправ, щоб це було доступно, зрозуміло і цікаво учням.

Після того, як діти самостійно (без допомоги вчителя) називають усі голосні, можна починати вивчення приголосних звуків. Пам'ятайте, що приголосні треба вчити тільки приголосними звуками. Краще починати з м'яких приголосних. Наприклад, зі звука "м": його найпростіше запам'ятати й легко вимовляти.

Після чіткої вимови цього звука і вивчення його учитель навчає розрізняти голосні та приголосні звуки та поступово переходить до складів. Доречно брати спочатку закриті склади. Наприклад, *-ам, -ом, -ум, -им, -ім, -ем*.

Дитині пропонують їх проспівати, щоб вона відчула, як приєднуються звуки, назвати звуки, із яких вони складаються, позначити їх (приголосний – *м*, голосний – *о*).

Далі дитину навчають утворювати і читати обернені і прямі відкриті склади, порівнювати, визначати голосні і приголосні (наприклад, *ам, ом, ум, ім, ем, им* та *ма, мо, му, мі, ме, ми*).

Після засвоєння вивченого звука дитина переходить до написання в зошиті та на дошці вивченої малої і великої букви, а потім складів, слів із них.

На вивчення кожного приголосного відводиться певний час (зважаючи на індивідуальні можливості дитини). Потім вивчають інший звук (один приголосний і шість голосних в різних варіантах обернених і прямих відкритих складах).

Треба враховувати, що діти багато фантазують і бавляться. Тому на занятті можна скласти "живі склади", де кожна дитина є літерою.

Не треба забувати про складання з різної азбуки й читання слів із двох засвоєних складових структур, наприклад, *ло-ша, пил-ка*, а також речень із двох слів, наприклад, *Да-ша ма-ла*.

Необхідно працювати і над графічною схемою слова, наприклад, *не – бо –*
О – О.

Поступово вводяться трибуквені закриті склади, наприклад, *сом*. Діти самостійно утворюють їх, читають, записують, проговорюючи, та аналізують за допомогою вчителя.

До речі, у навчанні грамоти обов'язково варто використовувати настінні каси букв розрізної азбуки, набірного полотна, каси складів, складові таблиці, індивідуальні каси з набором букв і складів. Це дасть змогу досконало вивчити звуки і букви. Така робота допоможе вивчити дітям букви та звуки, сформувати вміння розрізняти звуки на слух, аналізувати слова за звуковим складом, складати слова з букв і складів розрізної азбуки, визначати місце звука у слові (на початку, у кінці), відповідати на запитання за змістом прочитаного, писати малі та великі букви, списувати.

Таким чином, усі практичні вправи спрямовуємо на:

- 1) написання вивчених букв;
- 2) розуміння того, що слово складається з голосних і приголосних звуків;
- 3) утворення слів із нових букв, складів;
- 4) розширення словникового запасу учнів;
- 5) усвідомлення лексичного значення слів;
- 6) правильне використання слів у вимові.

На закріплення можна запропонувати дітям низку узагальнювальних вправ, використати частково рухливі ігри, вправи для утворення нових слів із поданих букв, відгадування кросвордів; можна поєднати роботу над лінгвістичною казкою, твором, малюнком із відповідною словотворчою роботою тощо.

На цьому етапі роботи вчитель продовжує працювати на розрізненні дітьми звуків і букв, складу і слова, слова і речення, а також голосних і приголосних, звуків і букв. Діти складають із букв розрізної азбуки прості за складовою структурою слова. Цікаву роботу радимо провести зі звуками під час розбору складу слова, наголошуючи, як за допомогою голосних і приголосних утворюються нові склади, слова. Але ця робота повинна мати практичний характер. Провідними видами діяльності є:

- 1) спостереження за реальними зв'язками звуків у складі;
- 2) порівняння їх за структурою.

Робота розпочинається із формування одно-, дво-, трискладових структур слів. Обов'язково звертайте увагу дитини на інтонаційний розподіл наголошених і ненаголошених складів. Діти намагаються засвоїти місце наголосу у слові й кількість складів. Поділ слів на склади обов'язково проводиться в ігровій формі з використанням набірної тканини – каси. Так, педагог на набірній тканині виставляє картки. Наприклад: *риба, ваза, лото*. Учень (за проханням вчителя) називає першу картинку. Звертається увага, як дитина вимовляє це слово. Потім промовляється слово *риба* по складах, супроводжуючи проговорювання ритмічним плесканням у долоні. Увага дитини звертається на те, що слово можна промовити за частинами. Потрібно звернути увагу, що одна частина слова вимовляється голосніше – це і є наголошений склад.

Діти повторюють слово *ри-ба*, плескаючи у долоні, і рахують, скільки разів вони плескали.

Потім вчитель пропонує назвати другу і третю картинку, плескаючи в долоні, і визначити, скільки частинок у кожному слові.

Обов'язково треба пояснити дитині, що це не слова, а їх частинки. І ці частинки називаються складами.

На закріплення цієї теми дитину запитують:

- Скільки складів у слові *риба*? (Два)
- А скільки складів у слові *ваза*? *Лото*?

Якщо діти не можуть визначити кількість складів, повторюють слова з плесканням у долоні і визначають кількість складів у кожному слові. Наголошений склад вимовляється голосніше.

Можна запропонувати зорову опору слова і складів. Для цього показують велику паперову смужку чорного кольору – це слово, а малі, білого кольору – це склади. Учитель повторно проговорює слово *ри-ба*, ударяючи рукою по маленьких смужках. Разом із дітьми повторюють *ва-за*, *ло-то*, торкаючись рукою маленьких смужок, визначають кількість складів у кожному слові та який склад промовляється голосніше (наголошений).

На другій смужці набірною полотна виставляються картинки: *дерево*, *молоко*, *малина*.

Діти називають першу картинку, а вчитель промовляє це слово *де-ре-во* по складах, супроводжуючи ударами по маленьких паперових смужках.

А потім ечитель обов'язково має з'ясовувати в дитини:

- На скільки частинок ти поділив це слово? (Три)
- Скільки ж складів у цьому слові? (Три)
- Скільки маленьких смужок? (Три)
- Яку частинку слова промовили голосніше? (-де-)

Так само опрацьовуються слова *мо-ло-ко*, *ма-ши-на*.

На третій смужці набірною полотна виставляються картинки: *зуб*, *ліс*. Педагог пропонує назвати слово *зуб* і з'ясувати, скільки разів діти поплескали в долоні, стільки складів у цьому слові. Разом із дітьми вчитель робить висновок, що слова бувають коротші (*зуб*, *ліс*) і довші (*риба*, *дерево*). Обов'язково звертається увага на те, що склади, на відміну від слів, нічого не означають.

Для того, щоб діти засвоїли різницю між словом і складом, можна провести таку гру. Діти мають плескати в долоні, коли почують вимовлений склад. учитель промовляє низку слів і складів, наприклад: *золото*, *ма-*, *лоша*, *-ам* і т.д.

Варто звернути увагу на таке: управління учнів у словотворенні не повинно закінчуватися вивченням розглянутих тем, а обов'язково продовжуватися і у процесі вивчення кожної нової теми, сприяючи кращому засвоєнню правопису відкритих і закритих складів.

Зазначаємо, що виконуючи вправи з добору нових складів, слів, учні засвоюють і написання відкритих і закритих складів. Ці вправи повною мірою формують у дітей свідоме ставлення до складів і його правопису.

Таким чином, робота в цьому напрямку повинна обов'язково проводитись систематично, послідовно, на кожному уроці української мови (навчання грамоти) з метою поглиблення знань і розвитку загального мовлення учнів.

Завершальний етап такої роботи – читання найпростіших слів (із 3-4 букв), де важливу роль відіграє зливання букв у склади, складів – у слова, розуміння слова. Спочатку діти співають слово з учителем, а потім – самотійно, після цього навчаються читати слова швидко. Однією із вправ є читання слова справа наліво й навпаки.

Послідовно навчаючи дітей із порушеннями розумового розвитку, учитель має пам'ятати: його основне завдання – різнобічне та об'єктивне вивчення сильних і слабких сторін дитини з особливими освітніми потребами з метою визначення найближчих і віддалених цілей корекційного розвитку навчально-пізнавальної діяльності та особистості школяра. Своєчасний моніторинг

виконання цього завдання і, за потреби, його оптимізація й корекція забезпечать успіх у роботі.

Отже, запропонована методика навчання української мови (навчання грамоти) у 1-му класі допоміжної школи з теми "Формування навичок читання у дітей із порушеннями розумового розвитку в початковій школі" сприяє ефективним методичним прийомом роботи для успішного навчання дітей із порушенням розумового розвитку.

Додаток. Система методичних вправ із формування навичок читання в 1-му класі допоміжної школи (із власного досвіду).

Урок № 1.

1. BA	2. AB	3. ABA	4. BAB	5. BBA
BO	OB	OBO	BOB	BBO
BY	UB	UBY	BYB	BBY
BI	IB	IBI	BIB	BBI
BE	EB	EBE	BEB	BBE
6. BAA	7. ABI	8. BA-BA	9. BA-AB	10. BA-BO
BOO	OBI	BO-BO	BO-OB	BO-BA
BYU	IBI	BY-BY	BY-UB	BY-BI
BII	IBI	BI-BI	BI-IB	BI-BY
BI	EBI	BI-BI	BI-IB	BI-BE
BEE	UBI	BE-BE	BE-EB	BE-BI
11. BAB-BA	12. ABA-BA	13. ABI-BE	14. BA-BO-BY	15. BBA-BI
BOB-BO	OBO-BO	OBI-BI	BO-BA-BI	BBO-BY
BYB-BY	UBY-BY	IBI-BY	BE-BI-BO	BBY-BI
BIB-BI	EBE-BE	IBI-BA	BI-BI-BA	BBI-BE
BEB-BE	IBI-BI	EBI-BO	BY-BE-BO	BBE-BO
		UBI-BI	BO-BI-BE	BBI-BA
16. BA-BO-BY-BI-BI-BE				
BY-BE-BI-BO-BA-BI				
BI-BE-BA-BI-BO-BY				
BY-BE-BA-BI-BO-BI				
BI-BE-BO-BY-BI-BA				
BE-BA-BI-BY-BO-BI				

Урок №2

1. ГА	2. АГ	3. АГА	4. ГАГ	5. ГТА
ГО	ОГ	ОГО	ГОГ	ГГО
ГУ	УГ	УГУ	ГУГ	ГГУ
ГИ	ИГ	ИГИ	ГИГ	ГГИ
ГІ	ІГ	ІГІ	ГІГ	ГГІ
ГЕ	ЕГ	ЕГЕ	ГЕГ	ГГЕ
6. ГАА	7. АГО	8. ГАВ	9. АГАГ	10. АГАВ
ГОО	ОГО	ГОВ	ОГОГ	ОГОВ
ГУУ	ІГО	ГІВ	УГУГ	УГУВ
ГИИ	ИГО	ГУВ	ИГИГ	ИГИВ
ГІІ	ЕГО	ГЕВ	ІГІГ	ІГІВ
ГЕЕ	УГО	ГІВ	ЕГЕГ	ЕГЕВ
11. ГА-ГА	12. ГА-ГО	13. ГА-АГ	14. ГА-АГА	15. ГВА
ГО-ГО	ГО-ГА	ГО-ОГ	ГО-ОГО	ГВО
ГУ-ГУ	ГУ-ГИ	ГІ-ІГ	ГУ-УГУ	ГВИ
ГИ-ГИ	ГИ-ГУ	ГИ-ИГ	ГИ-ИГИ	ГВУ
ГІ-ГІ	ГІ-ГЕ	ГЕ-ЕГ	ГЕ-ЕГЕ	ГВІ
ГЕ-ГЕ	ГЕ-ГІ	ГУ-УГ	ГІ-ІГІ	ГВЕ
16. ГА-ВА	17. ГА-ВІ	18. ГА-ГО-ГУ-ГЕ-ГІ-ГИ-ВА		
ГО-ВО	ГО-ВЕ	ГІ-ГУ-ГА-ГИ-ГО-ГЕ-ВУ		
ГЕ-ВЕ	ГИ-ВУ	ГЕ-ГО-ГА-ГІ-ГУ-ГИ-ВЕ		
ГУ-ВУ	ГІ-ВО	ГИ-ГА-ГО-ГЕ-ГІ-ГУ-ВО		
ГІ-ВІ	ГУ-ВА	ГУ-ГИ-ГЕ-ГА-ГО-ГІ-ВИ		
ГИ-ВИ	ГЕ-ВИ	ГО-ГА-ГУ-ГЕ-ГІ-ГИ-ВІ		

Урок №3

1. БА	2. АБ	3. АБА	4. БАБ	5. ББА
БУ	УБ	УБУ	БУБ	ББУ
БЕ	ЕБ	ЕБЕ	БЕБ	ББЕ
БО	ОБ	ОБО	БОБ	ББО
БИ	ИБ	ИБИ	БИБ	ББИ
БІ	ІБ	ІБІ	БІБ	ББІ
6. БАА	7. АБІ	8. БАГ	9. АБАГ	10. БА-БА
БОО	ОБІ	БОГ	ОБОГ	БО-БО
БУУ	УБІ	БЕГ	ІБІГ	БУ-БУ
БИИ	ИБІ	БУГ	ЕБЕГ	БЕ-БЕ
БІІ	ІБІ	БІГ	ИБИГ	БИ-БИ
БЕЕ	ЕБІ	БИГ	УБУГ	БІ-БІ

11. БА-БО	12. БА-АБ	13. БА-АВА	14. ВАБ-БА	15. БВА-ГО
БО-БА	БО-ОБ	БУ-УВУ	ВОб-БО	БВІ-ГА
БУ-БЕ	БУ-УБ	БІ-ІВІ	ВУБ-БУ	БВУ-ГЕ
БЕ-БУ	БЕ-ЕБ	БИ-ИВИ	ВІБ-БІ	БВИ-ГІ
БІ-БИ	БІ-ІБ	БО-ОВО	ВІБ-БИ	БВЕ-ГУ
БИ-БІ	БИ-ИБ	БЕ-ЕВЕ	ВЕБ-БЕ	БВО-ГИ

16. БА-ВА- ГА	17. БА-ВО- ГУ
БО-ВО-ГО	ВУ-ГА-БЕ
БУ-ВУ-ГУ	ГИ-БУ-ВО
БИ-ВИ-ГИ	ВІ-ГА-БЕ
БІ-ВІ-ГІ	БУ-ГИ-ВЕ
БЕ-ВЕ-ГЕ	ГА-БІ-ВУ

Слова для читання

СИН	МИС	СА-ЛО	МА-ЛИ-НА	КО-КОН
СІ-НО	ЛИС	СЕ-ЛО	О-ЛЕ-НА	КО-ЛОС
НО-СИ	ЛІС	МИ-ЛО	О-ЛЯ	МА-ЛЮ- КИ
СА-НИ	ЛІ-СИ	ЛИ-ЛИ	О-НУК	КО-ЛИС- КА
САМ	СЕ-ЛА	ЛИ-ЛА	СО-КІЛ	СО-СИС- КА
О-СА	СИ-ЛА	МАС-ЛО	КА-ЛИ-НА	У-РОК
РА-МА	СИ-РОК	ТЕ-АТР	СЛО-ВО	ШПАК
РА-НА	ТАМ	ПА-ПІР	ВІ-НОК	ВИШ-НЯ
РА-НОК	ТИН	ПА-СІ-КА	ЛЕВ	РУШ-НИК
РАК	МЕС-ТИ	ОК-РІП	ВІ-НИК	ГРУ-ШІ
МИС-КА	РІСТ	ПИ-СА-ТИ	СТРА-ВА	КА-ША
КО-МАР	РОС-ТИ	МО-ВА	ТРА-ВА	КУ-ЛІШ
МІС-ТО	СТЕП	КАШ-ТАН	ЛИС-ТИ	РО-СА
МІСТ	КАШ-КА	ШИ-ТИ	АД-РЕ-СА	ЗИ-МА
НІР-КА	КІШ-КА	ШАП-КА	ПОШ-ТА	СА-МА
СПОРТ	МИШ-КА	ШТА-НИ	КО-ЗА	КАЗ-КА
ТОРТ	МА-ШИ-НА	ВУД-КА	КО-СА	КАС-КА
СТАРТ	ШИП-ШИ-НА	ВІД-РО	ЛО-ЗА	ВЕС-ЛО
ЛЮ-ДИ-НА	КЛЕЙ	МА-ЙОР	ПЕНЬ	ЯБ-ЛУ-КО
РУ-КИ	ЗМІЙ	ЙО-ГО	ЛЬОН	Я-ГО-ДА

Список використаних джерел

1. Прищепа К.С. Тематичний словник школяра / К.С. Прищепа, В. Г. Лук'яненко. К. : Форум, 2001. – 336 с.
2. Соботович Є.Ф. Критерії оцінювання мовленнєвого розвитку дитини (у його лексичній ланці) на різних вікових етапах. Нормативні показники мовленнєвого розвитку (у його граматичній ланці) дитини дошкільного віку. / Є.Ф. Соботович // Дефектологія. – 2003. – № 2. – С. 2–11.
3. Трофименко Л. І. До проблеми диференційної діагностики граматичної сторони мовлення дітей молодшого та середнього дошкільного віку із ЗНМ / Л. І. Трофименко, Ю. В. Рібцун // Дидактичні та соціально-психологічні аспекти корекційної роботи у спеціальній школі : зб. наук. пр. – К., 2006. – Запоріжжя, 2006. – Вип. 8. – Т. II. – С. 271–274.

1.3. Методичні рекомендації щодо формування мовленнєвих навичок дітей дошкільного віку засобами інформаційно-комунікаційних технологій

*Марценківська Ірина Анатоліївна,
учитель-логопед дошкільного
навчального закладу № 2 Сквирської
районної державної адміністрації*

В Україні, як і в усьому світі, відбуваються зміни в різних сферах життя, адже інформаційні технології стають невід'ємною частиною суспільства. Сучасні суспільні, соціально-економічні та інформаційно-технологічні зміни потребують і від учителя-логопеда застосування нових освітніх технологій, засобів інформаційно-комунікаційних технологій.

Однак, незважаючи на те, що ІКТ широко використовується в житті суспільства, використання комп'ютера для занять із дітьми в дошкільних навчальних закладах ще не стало масовим явищем.

Нині виділено три підходи до застосування комп'ютера в дошкільних закладах:

- формування певних навичок роботи дітей із комп'ютером;
- застосування комп'ютера як засобу навчання;
- використання комп'ютера як засобу розвитку пізнавальних процесів (мислення, уяви, пам'яті, мовлення).

Водночас переконані, що інформаційно-комунікаційні технології – ефективний засіб навчання, який потрібно використовувати в роботі вихователя та вчителя-логопеда з дошкільниками.

Сучасні підходи до навчання дошкільників передбачають високі вимоги до компетентності дитини в мовленнєвій діяльності. Державні вимоги до рівня освіченості, розвиненості дошкільника передбачені Базовим компонентом дошкільної освіти, зміст інваріантної та варіативної складових якого спрямований на формування в дошкільників стійкого внутрішнього світу,

психологічних механізмів особистості, нових психологічних якостей і форм поведінки, на налагодження зв'язків, відносин, які становлять ядро особистості.

Неперервність змісту освіти забезпечують такі освітні лінії інваріантної складової Базового компонента: "Особистість дитини", "Дитина в соціумі", "Дитина у природному довкіллі", "Дитина у світі культури", "Гра дитини", "Дитина в сенсорно-пізнавальному просторі", "Мовлення дитини". У варіативній складовій, яка містить 4 освітні лінії, значне місце відводиться формуванню інформативної компетенції, тобто обізнаності щодо елементарних прийомів роботи із комп'ютером у процесі виконання ігрових і навчально-розвивальних програм. Кожен малюк потребує яскравих вражень, інформативного ігрового спілкування, у якому розвиваються його здібності, відкриваються нові можливості. К. Ушинський зазначав, що дитина мислить формами, фарбами, звуками, відчуттями, і той даремно силував би дитячу природу, хто би захотів примусити її мислити інакше... дитяча природа виразно вимагає наочності... Коли дитина бачить картинку, їй відразу хочеться розмовляти [4]. Для того, щоб навчити дитину передавати свої думки та враження повно й розгорнуто, педагогові необхідно мати відповідну наочність – різноманітну, сучасну, багатофункціональну. Твердження К. Ушинського про те, що дитяча природа вимагає наочності, стосується і дошкільників.

Уже в 4 роки діти, зазвичай, виявляють неабиякий потяг до самостійної творчості, до римування. Із великим зацікавленням малята розглядають малюнки, ілюстрації, із задоволенням малюють. Використання комп'ютера забезпечить швидке й міцне опанування навчального матеріалу, розвине пізнавальні здібності та розумові якості учнів, сприятиме активізації їхньої пізнавальної діяльності. Навчальні ігри в поєднанні з художнім словом, віршованими текстами та ілюстраціями допоможуть підтримувати в дітей сталий інтерес до занять. Отже, процес навчання стане наочним і динамічним, дитина не тільки опанує вмінням працювати з інформацією, у неї розвиватимуться комунікативні здібності, що дуже важливо, особливо для тієї дитини, яка має мовленнєві проблеми. Сучасна статистика свідчить, що з кожним роком збільшується кількість дітей, які мають мовленнєві вади, а це стає перешкодою в подальшому навчанні та вихованні дитини.

Тому на формування необхідного рівня освітніх компетенцій, які б забезпечили повноцінний психофізичний та особистісний розвиток дитини дошкільного віку, розвиток творчого потенціалу дитини з мовленнєвими проблемами, спрямовують зусилля не тільки вихователі, а й логопеди. Формуючи ключові компетенції, учитель-логопед допомагає дитині подолати вікові, а інколи й патологічні недоліки в мовленні. У цьому йому допомагають сучасні методи корекції.

Будь-яке навчання й виховання відносяться до корекційних процесів, які одночасно розвивають дитину. У ході корекційної роботи розвивається розумова, фізична, моральна саморегуляція. Уся система корекційно-педагогічної роботи вчителя-логопеда адаптує дитину до реалій навколишнього світу. У процесі спеціального навчання перебудовуються психічні та фізичні функції, формуються механізми компенсації дефекту.

Одним із перспективних напрямів роботи вчителя-логопеда та вихователя є застосування сучасних мультимедійних технологій, які роблять процес навчання не просто технологічним, а й більш результативним. Тенденція до більш широкого використання інформаційно-комунікаційних технологій як для навчання, так і для розвитку дітей дошкільного віку спостерігається у всьому світі, а тому методика та організація навчання дітей із застосуванням ІКТ є актуальною темою досліджень учених.

Важливим є методично правильне впровадження інформаційно-комунікаційних технологій, що позитивно впливає на загальний рівень педагогічного процесу й розвитку дітей, адже комп'ютерні ігри не замінюють, а доповнюють усі традиційні форми ігор і занять, природно залучають дітей до набуття початкових навичок роботи із засобами ІКТ, до оперування знаковими формами мислення, якщо вони органічно включені у гру. Тобто, мультимедійні навчальні продукти – це програмні засоби що надають можливість спрямувати діяльність дитини на досягнення певної дидактичної мети в ігровій формі.

О. Пінчук [5] визначає мультимедійні продукти (ММП) як документи, які несуть інформацію різних типів і припускають використання спеціальних технічних пристроїв для їх створення та відтворення.

Більшість учених розглядає мультимедіа як інформаційну систему, засновану на використанні різних форм інформації – текстів, графіки, звуку, відеоінформації. Мультимедійні ігри – це ігри, у яких дитина взаємодіє з віртуальним середовищем, побудованим комп'ютером. Стан віртуального середовища передається за допомогою різних способів передавання інформації: аудіального, візуального, тактильного. Усі комп'ютерні ігри відносяться до мультимедійних ігор.

Особливістю навчальних комп'ютерних ігор є те, що одним із гравців є комп'ютерна програма. Тому мета навчальної гри є такою:

- ігровий – одержання учнем винагороди;
- навчальний – здобуття знань і формування й розвиток умінь у процесі діяльності за певними правилами.

Американські дослідники, які вивчають ефективність використання мультимедіа-технологій у навчальному процесі (Т. Баджет, Т. Воген, Д. Джонасен, М. Кирмайер, У. Рош, К. Сандлер) вважають, що засоби мультимедіа традиційно використовуються як інформаційні системи для створення конструкторських навчальних середовищ.

На цих аспектах упровадження мультимедіа-технологій у навчанні акцентують і російські вчені Ю. Горвиць, Є. Зваригіна, Н. Кириченко, О. Кореганова, Л. Марголіс, С. Новосьолова, Л. Чайнова та інші. Учені дають такі трактування цього терміна: мультимедіа є новою інформаційною технологією, тобто сукупністю прийомів, методів, способів продукування, оброблення, зберігання, передавання аудіовізуальної інформації, заснованою на використанні компакт-дисків.

Розрізняють мультимедійні заняття та заняття з мультимедійною підтримкою. Так, Г. Аствацатуров [5] вважає мультимедійним такий урок, на

якому використовують багатосередовищне подання інформації за допомогою технічних засобів, перш за все, комп'ютера.

Функції ІКТ на занятті – забезпечення:

- вивчення нового матеріалу, подавання нової інформації;
- закріплення вивченого, відпрацювання навчальних умінь і навичок;
- повторення, практичне застосування отриманих знань, набутих умінь, навичок;
- узагальнення, систематизація знань.

Мультимедійне заняття допоможе досягти максимального навчального ефекту, якщо воно є осмисленим цілісним продуктом, а не випадковим набором слайдів. Це певний набір усної, наочної, текстової інформації, що перетворює слайд на навчальний епізод, за допомогою якого досягається певна мета.

Заняття, де мультимедіа використовується для підсилення навчального ефекту, – це заняття "з мультимедійною підтримкою". На такому занятті вчитель залишається одним із головних учасників освітнього процесу, часто й головним джерелом інформації, а мультимедійні технології використовуються ним для підсилення наочності, для підключення одночасно кількох каналів подавання інформації, для доступнішого пояснення складного нового матеріалу. У будь-який момент учитель може за допомогою гіперпосилань перейти до деталізації інформації, "оживити" матеріал, який вивчається, за допомогою анімації тощо.

Учені вважають, що використання засобів інформаційно-комунікаційних технологій значно підвищує зацікавленість дитини в навчанні, робить процес засвоєння нових знань та уявлень про довкілля більш швидким і різнобічним, сприяє вдосконаленню та закріпленню засвоєного матеріалу, розвиває логічне мислення, покращує пізнавальну активність, сприяє розвитку багатьох психічних процесів.

Ю. Горвиць [6] зазначає, що у світі спостерігається тенденція до більш широкого використання комп'ютерних технологій для навчання й розвитку дітей дошкільного віку. При цьому велику увагу потрібно приділяти створенню інтегрованого розвивавального предметного середовища, де ІКТ найбільш природно поєднуються з іншими дидактичними засобами й методами навчання.

Дослідники наголошують, що мультимедійні засоби навчання повинні відповідати психологічним, дидактичним і методичним вимогам. До дидактичних умов відносять такі:

- адаптація до індивідуальних можливостей дитини;
- інтерактивність навчання;
- реалізація можливостей комп'ютерної візуалізації навчальної інформації;
- розвиток інтелектуального потенціалу дитини;
- системність і структурно-функціональна зв'язаність пропонування навчального матеріалу;
- забезпечення повноти (цілісності) й неперервності дидактичного циклу навчання.

Як методичні вимоги визначено наступні:

- засвоєння навчального матеріалу на основі взаємозв'язку і взаємодії понятійних, образних і дієвих компонентів мислення;
- відображення системи термінів навчального предмета у вигляді ієрархічної структури високого порядку;
- надання дитині можливості виконання різноманітних контролювальних і тренувальних дій.

До психологічних вимог, що впливають на успішність і якість мультимедійних засобів навчання, відносять такі: навчальний матеріал повинен відповідати не тільки вербально-логічному, але й сенсорно-перцептивному рівню, а його виклад необхідно орієнтувати на дитину конкретного віку.

У створенні мультимедійних презентацій учителі-логопеди можуть скористатися рекомендаціями, надані ще Ф. Дістервегом у праці "Дороговказ до освіти німецьких вчителів":

- розподіляй кожний матеріал на певні сходинки та невеличкі закінчені частини;
- зазначай на кожній східинці окремі частини подальшого матеріалу та, не допускаючи істотних перерв, наводь із них окремі дані, щоб спонукати допитливість учня, не задовольняючи її, проте, повною мірою;
- розподіляй і розташовуй матеріал так, щоб, де тільки можливо, на наступному рівні у вивченні нового знову повторювалось попереднє.

Упровадження в педагогічний процес мультимедійних технологій у роботу з дітьми, які мають мовленнєві вади, має низку позитивів, оскільки це сприяє реалізації нових методичних підходів до організації педагогічного процесу в системі дошкільної освіти та створює середовище для формування й розвитку ключових компетентностей дошкільників – інформаційної та комунікативної.

Якщо навчання за допомогою комп'ютера викликає в дітей спочатку лише жвавий інтерес (цей інтерес лежить в основі формування таких важливих структур, як пізнавальна мотивація, довільні пам'ять й увага, адже саме ці якості забезпечують психологічну готовність дитини до навчання в школі), то з часом ігрова діяльність все більше набуває ознак навчальної. При цьому ІКТ дозволить дібрати інформацію у привабливій для дитини формі, а це не тільки прискорить запам'ятовування матеріалу, але і сприятиме його осмисленню, що дуже важливо у вихованні дошкільників, які мають вади мовленнєвого розвитку. Відчуття постійної новизни сприятиме розвитку в дітей інтересу до навчання, що є необхідним у роботі з дітьми, які мають проблеми мовлення.

Організація вчителем-логопедом занять із використанням засобів мультимедійних технологій, зокрема і спеціального медіапроектора, дає можливість наочно демонструвати можливості програмного забезпечення, інтенсифікувати вивчення навчального матеріалу, економлячи час.

Логопедичні заняття із застосуванням комп'ютера включають чотири взаємопов'язаних компоненти:

- активне пізнання дітьми навколишнього світу;
- поетапне засвоєння ігрових моментів;
- зміна предметно-знакового середовища на екрані монітора;
- активне спілкування дитини з дорослими та дітьми.

На заняттях із навчання грамоти діти добирають букви, склади, слова; на індивідуальних заняттях виконуються завдання із класифікації понять, для розвитку логічного мислення, зорового сприймання. У процесі застосування мультимедійних ігор певною мірою може бути задіяна значна кількість аналізаторів (зоровий, слуховий, руховий, тактильний). Ефективність засвоєння навчального матеріалу підвищується завдяки тому, що до процесу сприйняття зір і слух залучаються одночасно.

Чим уважніше дитина вдивлятиметься в те, над чим працює, тим ефективнішим буде процес запам'ятовування. Робота на комп'ютері допоможе сформувати моторну координацію і координацію спільної діяльності зорового й моторного аналізаторів.

Робота дітей із використанням комп'ютера сприяє розвитку моторики. Учені зазначають, що чим більше ми робимо дрібних і складних рухів пальцями, тим більше ділянок мозку включається в роботу, що сприяє розвитку інтелекту. У будь-яких іграх, від найпростіших до найскладніших, діти натискають пальцями на певні клавіші, що й розвиватиме дрібну моторику.

Комп'ютер значно розширює можливості подавання інформації. Ігрові компоненти активізують пізнавальну діяльність дошкільників і підсилюють засвоєння матеріалу. За умови систематичного використання мультимедійних ігор у навчальному процесі в поєднанні із традиційними методами навчання й педагогічними інноваціями значно підвищується ефективність навчання дітей із різною підготовкою.

У спільних іграх, де діти грають парами чи невеликими групами, також розвиваються навички спілкування й уміння вирішувати проблеми. Працюючи з комп'ютером, діти вчаться засвоювати правила, відповідно діяти, щоб досягнути результату.

Засоби ІКТ потрібно використовувати не тільки для того, щоб розвивати інтелектуальні здібності дитини. В іграх є герої, яким потрібно допомогти виконати завдання, а це дозволить виховати вольові якості в дітей, такі, як самостійність, зібраність, зосередженість, посидючість, гра спонукатиме дитину до співпереживання, допомагаючи героям ігор, тим самим збагатить ставлення дитини до навколишнього світу, навчить дітей контролювати виконання дій, оцінювати результати.

Застосування комп'ютера допоможе розвинути в дитини такі важливі операції мислення, як узагальнення і класифікація. Для цього необхідно добирати ігри, завдяки яким дитина одержить узагальнене поняття про всі схожі предмети або такі ситуації, які допоможуть виділити окреме поняття або конкретну ситуацію. Крім того, удосконалюються навички читання й усної лічби, підвищується грамотність дошкільника. Види діяльності із використанням комп'ютера: друк, малювання, використання різних пристроїв та програм – допоможе дітям швидше розпізнавати цифри та літери.

Упровадження інформаційно-комунікаційних технологій зробить навчальний процес різноманітним, оскільки дозволить організувати безперервне і ґрунтовне засвоєння навчального матеріалу дітьми з порушенням мовлення, співпрацювати з носієм інформації, здійснювати вибір інформації,

темп її подавання, компонувати матеріал та бути активним учасником процесу навчання. Нові інформаційні технології зорієнтують дитину на саморозвиток і самонавчання. Застосування інформаційно-комунікаційних технологій підвищить активність дитини, сприяє перебудові навчального процесу як більш самостійного, інтенсифікує його, підсилить мотивацію до навчання, активізує пізнавальну діяльність, потребу дітей в одержанні нових знань, у творчості, самостійності.

Застосування інформаційно-комунікаційних технологій дозволяє реалізувати диференційований підхід до навчання дітей дошкільного віку, дає можливість організовувати одночасне навчання дітей, які мають різні здібності та можливості, тобто зробить навчально-виховний процес більш динамічним, індивідуальним. Це дозволить дитині уникнути суб'єктивізму в оцінюванні, а педагогу – можливість отримання достовірної оцінки без великих затрат часу для проведення контролю.

За умови систематичного використання мультимедійних ігор у навчальному процесі в поєднанні з традиційними методами навчання й педагогічними інноваціями значно підвищується ефективність навчання дітей з різною підготовкою. Отже, упровадження ІКТ не тільки можливе, а й необхідне: це розвиває дошкільника завдяки ігровій діяльності, формуючи необхідні знання та вміння. Інформаційно-комунікаційні технології – це новий засіб передавання знань, який відповідає якісно новому змісту навчання та способу розвитку дитини, дозволяє дитині з інтересом навчатись, виховує відповідальність, розвиває мову, логічне мислення.

Діти з легкістю можуть оволодіти різними комп'ютерними новинками, проте важливо, щоб вони не потрапили в залежність від комп'ютера, а цінували живе, людське спілкування. Інформаційні комп'ютерні технології можуть негативно впливати на фізичний стан дітей дошкільного віку. Деякі вчені стверджують, що комп'ютер завдає інтелекту дитини шкоду, оскільки в основі комп'ютерних ігор лежать моторні реакції, а не свідомо психічна діяльність дитини. Це означає, що в цих дітей, на відміну від тих, хто малює, ліпить, моделює з натуральних предметів, значно гірше розвиваються лобові частини мозку, які відповідають за інтелектуальний розвиток. Потрібно враховувати й те, що комп'ютер є джерелом електромагнітних коливань.

Згідно з гігієнічними вимогами тривалість безперервного виконання завдань комп'ютерних ігор не повинна перебільшувати в дошкільному закладі 10 хвилин. Це – максимальний час, протягом якого діти дошкільного віку можуть концентрувати увагу. Як показують педагогічні спостереження, за збільшення тривалості роботи можуть виявлятися ознаки втоми, у результаті чого діти починають припускатися помилок, яких не було на початку гри. А тому до використання комп'ютера потрібно підходити зважено, пам'ятаючи, що комп'ютерні технології є ефективним, але допоміжним засобом навчання.

Пропоновані мультимедійні ігри "Працювали ми не марно – [ш] в словах ти скажеш гарно", "Що у шафі?" та "Шила Мишка" містять тексти віршів із посібника І.Боровик "Скажеш ти обов'язково чітко, гарно кожне слово" [1]. Ці ігри автоматизують та закріплюють у мові малюка проблемний звук [ш] на

різних етапах корекційної роботи, збагачують словник, логічне мислення, що, без сумніву, сприятиме не тільки успішному подоланню мовленнєвих вад у дитини, але й багатогранному розумовому та психічному її розвитку.

Педагог, використовуючи ці ігри, ставить за мету за допомогою оригінальних віршованих текстів та ілюстративного матеріалу остаточно закріпити правильну звуковимову звука [ш] у дітей, залучити їх до широкої практики вільного мовленнєвого спілкування. Мультимедійні ігри стануть чудовим помічником у роботі логопедів, вихователів, учителів початкових класів та батьків, які прагнуть допомогти своїй дитині.

Гра 1. Мультимедійна гра "Працювали ми не марно – [ш] у словах ти скажеш гарно".

Тема: Автоматизація звука [ш] у словах.

Програмовий зміст:

формувати правильну вимову звука [ш] у словах;

розвивати фонематичний слух, логічне мислення, зорову та слухову пам'ять, увагу;

виховувати бажання говорити правильно.

Опис гри

Логопед пропонує назвати малюнки, які при натисканні миші з'являються на екрані. Слова потрібно вимовляти чітко, виразно і протяжно. Повторити їх спочатку повільно, потім швидше.

Час прийшов звук [ш] сказати –

Ви це можете, малята!

Шуба, душ, машина,

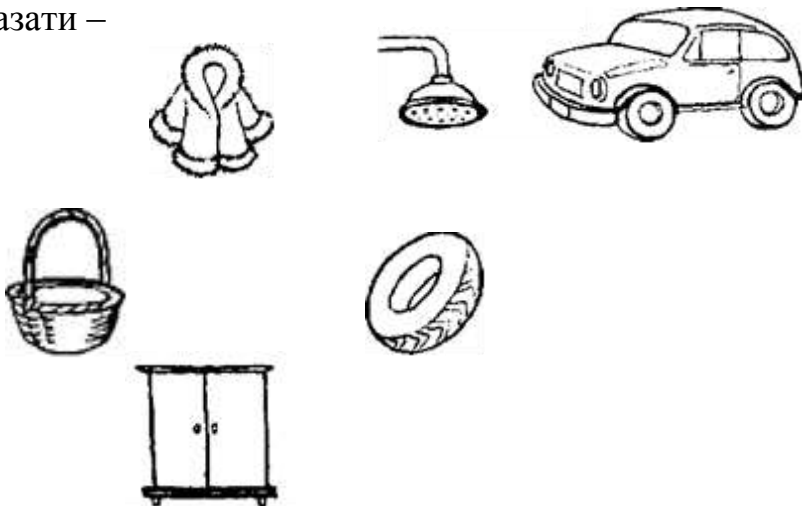
Шафа, кошик, шина,

Шапка, шило, мишка,

Шорти, груша, кішка,

Шарф, каштан, ромашка,

Шишка, шпак, мурашка.

Ускладнення:

Про кого можна сказати: маленька сіра ... (*мишка*).

Про що можна сказати: м'який пухнастий теплий ... (*шарф*).

Тонке гостре ... (*шило*).

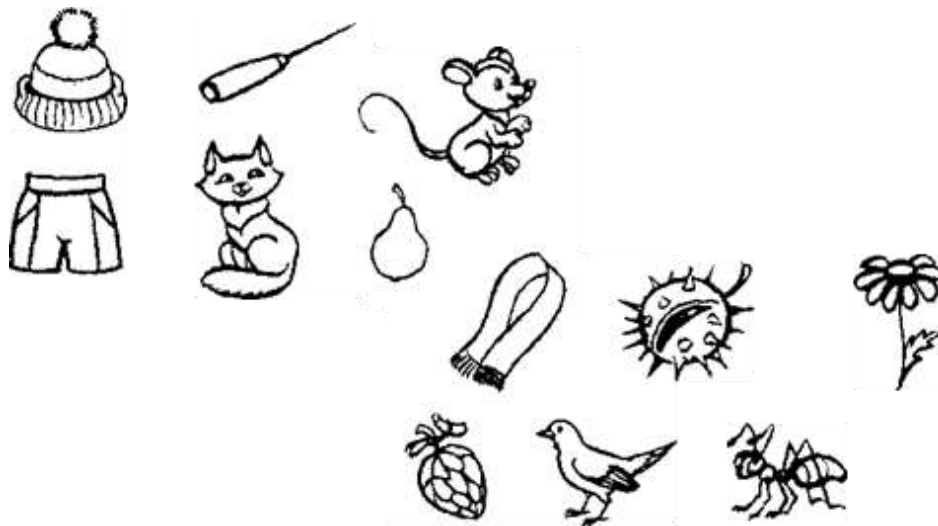
Поміркуй і скажи:

Шпак – це ...

Груша – це ...

Шафа – це ...

Каштан – це ...

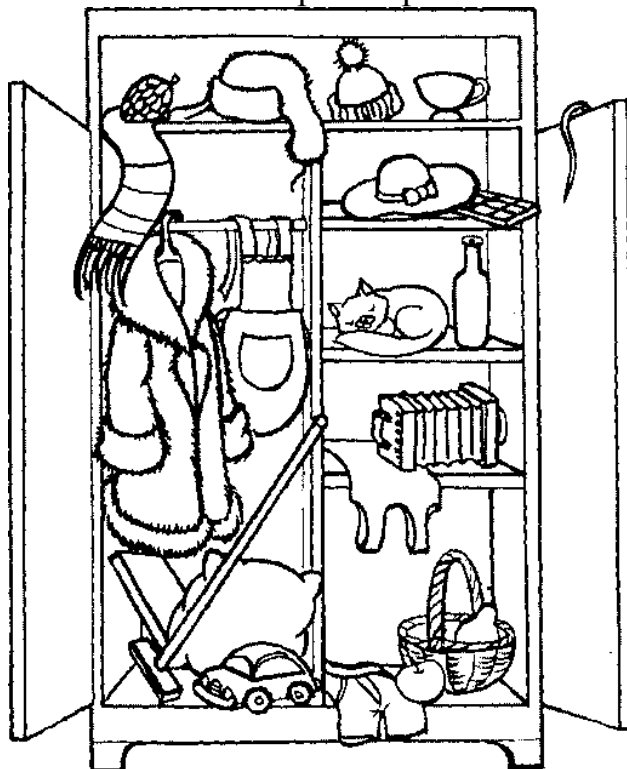

Гра 2. Мультимедійна гра "Що у шафі?".

Тема: Автоматизація звуку [ш] у словах і реченнях.

Програмовий зміст:

формувати правильну вимову звуку [ш] у словах і реченнях;
розвивати фонематичний слух, логічне мислення, зорову та слухову пам'ять, увагу;
виховувати бажання говорити правильно.

Опис гри

Логопед пропонує назвати малюнки, які за натискання миші з'являються на екрані. При цьому слова, у яких є звук [ш], потрібно вимовляти виразно і протяжно:

В нашій шафі – мішанина.

Там і шуба, і машина,
Шапка, мушлі і шнурок,
Швабра, майка й фартушок,
Пляшка, груша і подушка,
Шорти, шайба, капелюшок,
Чашка, кошенятко, дошка,
Шарфик, яблуко, гармошка,
Кошик, шишка, шоколад...
Як же тут навести лад?!

Розглянувши малюнки і прослухавши віршик, малюк має сказати: чого не повинно бути в шафі для одягу? За натискання миші непотрібні речі зникають. Що треба залишити в шафі? За натискання миші з'являється шафа. Дитина допомагає навести лад, складає всі речі у шафу.

Додаткові завдання.

Знайди на малюнку відповідні предмети:

- шафа, шуба, шоколад, шапка, шорти, шарфик;
- швабра, шнурок;
- машина, кошеня, груша;
- капелюшок, кошик, фартушок;
- шишка, гармошка, дошка, пляшка, подушка, чашка.

Які слова починаються на звук Ш? Полічи їх.

Поміркуй і скажи, які предмети, що є на малюнку, можна назвати словом:
одяг, посуд, іграшки, фрукти.

Гра 3. Мультимедійна гра "Шила мишка".

Тема: Автоматизація звука [ш] у віршованому тексті.

Програмовий зміст:

закріплювати правильну вимову звука [ш] у віршованому тексті;
розвивати фонематичний слух, логічне мислення, зорову та слухову пам'ять, увагу;
виховувати бажання говорити правильно.

Опис гри

Логопед пропонує дитині співвідносити малюнки з відповідною римованою фразою вірша, які за натискання миші з'являються на екрані. Дитина спочатку запам'ятовує їх, а потім відтворює самостійно.

Слова в реченні потрібно вимовляти виразно і протяжно:

Шила мишка мишенятам
Шапки, шубки, штаненята,
Шила мишка тишком-нишком,
Щоб не чула хижа кішка.
А як кішечка заснула,
Мишенята одягнулись
І шугнули з нірки

На сніжок, на гірку.

Прослухавши віршик потрібно сказати:

- Що робила мишка?
- Що шила мишка мишенятам?
- Чому вона працювала тихо?
- Куди мишенята поспішали?

Список використаних джерел

1. Боровик І.Г. Скажеш ти обов'язково чітко, гарно кожне слово / І.Г. Боровик. – Харків : Ранок, 2009. – 64 с.
2. Іванова С.М. Вплив комп'ютерних ігор на формування елементів логічного мислення у дітей старшого дошкільного віку [Електронний ресурс] / С.М. Іванова. – Режим доступу : <http://www.nbu.gov.ua/e-journals/ITZN/em2/content/07ismaps.html>.
3. Сисоєва С. Сучасні аспекти професійної підготовки вчителя / С. Сисоєва // Педагогіка і психологія. – 2005. – №4 (49). – С. 60–66.
4. Педагогіка та освіта [Електронний ресурс] // EduDirect. – Режим доступу : <http://www.edudirect.net/>.
5. Пінчук О.П. Використання мультимедійних продуктів у системі загальної середньої освіти / О.П. Пінчук // Комп'ютер в школі та сім'ї. – 2004. – №2. – С. 19–20.
6. Горвиц Ю. М. Зачем нужны компьютеры в дошкольных учреждениях? / Ю. В. Горвиц // Информатика и образование. – 1994. – №3. – С. 63–73.

1.4. Профілактика мовленнєвих порушень у дітей дошкільного віку: узагальнені матеріали теоретико-практичного семінару для педагогів дошкільних навчальних закладів

Машиковська Т. М., завідувач дошкільного навчального закладу, Кузьміна Т.О., вихователь-методист, Шикун Т.В., учитель-логопед дошкільного навчального закладу (ясел-садка) комбінованого типу "Центр розвитку дитини" виконавчого комітету Славутицької міської ради

Незважаючи на інтенсивне становлення системи спеціальних установ і груп для дітей із порушеннями мовлення, питання організації профілактичної та корекційно-мовленнєвої роботи в дошкільних навчальних закладах загального типу не втрачають актуальності. Збільшення кількості вихованців із порушеннями мовленнєвого розвитку в дошкільних навчальних закладах міста спонукали до пошуку можливостей, які дозволяли б надавати допомогу дітям вчасно й результативно.

У тих випадках, коли дошкільний навчальний заклад загального типу не має можливості працювати безпосередньо з фахівцем-логопедом, мовленнєві порушення в дітей мають бути об'єктом особливої уваги й адекватного впливу педагогів у межах окремого напрямку дошкільного освітнього процесу. Так виникла ідея проведення виїзного постійно діючого семінару для вихователів дошкільних закладів нашого міста.

Для надання консультативної допомоги педагогам із питань профілактики мовленнєвих порушень у дітей дошкільного віку було проведено діагностичне анкетування (додаток 1) у всіх дошкільних закладах міста. Відповіді вихователів допомогли нам підготувати конкретні й корисні рекомендації з розглядуваної проблеми, а також розробити теоретико-практичний семінар для педагогів дошкільних навчальних закладів.

Роботу в кожному дошкільному закладі побудували в такий спосіб: у першу половину дня відбувалося обстеження мовлення всіх вихованців ДНЗ, яке проводили вчителі-логопеди нашого закладу, у другій половині, о 13 годині, проходив теоретико-практичний семінар.

Обстеження дітей проводила група логопедів (2-3 фахівці) за віковими групами, що є більш швидкою та результативною формою роботи. Під час такого обстеження відбувається розподіл діяльності логопедів (один заповнює протокол, другий проводить обстеження, третій запрошує та супроводжує дитину), а також є можливість прийняття спільного рішення, обговорення деталей обстеження. Одним із позитивних моментів такої форми роботи є те, що один учитель-логопед може замінити іншого; також це є одним із ефективних способів обміну досвідом, підвищення кваліфікації вчителів-логопедів.

Семінар супроводжувався мультимедійною презентацією для кращого сприймання матеріалу учасниками, а також для організації спільної діяльності вчителів-логопедів із педагогами закладу під час ділових ігор і виконання завдань.

ХІД СЕМІНАРУ:

1. ОГОЛОШЕННЯ ТЕМИ ТА МЕТИ СЕМІНАРУ.

Мета теоретико-практичного семінару:

- надання вихователям дошкільних навчальних закладів міста консультативної допомоги з проблем профілактики мовленнєвих порушень у дітей дошкільного віку;
- поширення інформаційного простору з проблемних питань мовленнєвого розвитку серед педагогів дошкільних навчальних закладів;
- розроблення рекомендацій щодо профілактики мовленнєвих порушень у дітей дошкільного віку.

Проблема профілактики мовленнєвих порушень у дітей дошкільного віку нині актуальна. Офіційна статистика в Україні констатує збільшення кількості дітей, які мають недоліки мовлення. Що ж мається на увазі під визначенням "недоліки мовлення"? Можна виділити три групи найбільш поширених мовленнєвих порушень у розвитку дошкільників:

- I група** вікові недоліки мовлення – ті недоліки, які мають практично всі діти на певному етапі мовленнєвого розвитку;
- II група** мовленнєві порушення, зумовлені соціальними факторами (неправильне виховання (сюсюкання), неправильне мовлення довоколишніх, наслідування, обмеженість контактів дитини, педагогічна занедбаність, двомовність, тощо);
- III група** специфічні затримки та порушення мовлення, які традиційно прийнято розглядати з позиції логопедичної теорії та практики.

У системі дошкільної освіти логопедична корекційна допомога надається здебільшого дітям, які мають мовленнєві порушення III групи. Відповідно діти, які мають вікові недоліки та затримки соціального генезу, переважно відвідують дошкільні навчальні заклади загального типу. А отже, з ними працюють вихователі. Із досвіду роботи педагогам відомо, що розвитку мовлення таких дітей необхідно приділяти особливу увагу, бо без цього навіть вікові недоліки мовлення можуть мати досить серйозні наслідки, а надія, що "з віком все саме пройде" досить часто не виправдовується. Що ж чекає далі на особистість із порушенням мовленнєвого розвитку? Логічним продовженням нашої розмови буде наступне питання.

2. МОВЛЕННЄВА ДІЯЛЬНІСТЬ ТА ЇЇ ВПЛИВ НА ВСЕБІЧНИЙ РОЗВИТОК ОСОБИСТОСТІ.

Робота у малих групах. (Як показує практика, така форма ефективніша, оскільки дозволяє розглянути більшу кількість питань і активізує діяльність педагогів; об'єднує вихователів із урахуванням рівня їхньої педагогічної компетентності, стажу роботи, віку вихованців; допомагає обмінюватися досвідом, висловлювати свою думку, не боячись її помилковості, прийти до правильного розуміння і вирішення проблеми.)

Як відомо, рівень розвитку мовленнєвої діяльності дитини впливає на її подальший розвиток як особистості, який можна умовно поділити на три складові: фізичний, психічний і соціальний розвиток. Пропонуємо дати відповідь на запитання: "Яким чином рівень розвитку мовленнєвої діяльності впливає на подальший розвиток особистості, а саме: на фізичний розвиток, психічний та розвиток?"

Відповідно створимо три робочі групи за допомогою кольорових квадратів. (Педагоги витягують з "чарівної" торбинки квадратики і розподіляються на три групи. Потім займають місця за столами відповідно кольорів квадратиків. На столах лежать аркуші, на яких учасники мають записати свої варіанти відповідей. Через дві хвилини педагоги міняються столами (робота у формі "каруселі") і доповнюють відповідь попередніх колег. Таким чином, кожен із педагогів має можливість висловити свою думку щодо кожного виду розвитку. Після закінчення роботи кожна група вибирає представника, який озвучить відповідь команд.)

Можливі варіанти відповідей.

Фізичний розвиток	– виникнення шкідливих звичок (гризти нігті, смоктати палець...);
-------------------	---

	– виникнення зайвих супутніх рухів (<i>почісування, крутіння волосся, гримаси тощо</i>); – поява підвищеної спітнілості; – почервоніння ділянок тіла; – енурез; – прискорене серцебиття; підвищення тиску; – порушення дихання.
Психічний розвиток	– низька пізнавальна активність; – недостатня орієнтація у явищах навколишньої дійсності; – порушення психічних процесів (<i>уваги, пам'яті, мислення, слухового сприйняття, самоконтролю</i>); – затримка психічного розвитку; – логофобії – джерело постійної травматизації; – виникнення заїкання; – нервові порушення; – негативне ставлення до навчання; – страх перед навчанням; – дислексія; – дисграфія; – неуспішність у математиці; – порушення поведінки; – виникнення комплексів; – замкнутість, невпевненість.
Соціальний розвиток	– примітивний зміст комунікативної, ігрової, художньо-творчої діяльності; – інфантилізм; – передражнювання, висміювання іншими; – зайва увага до вколичшніх; – занижена самооцінка; – усвідомлена (<i>неусвідомлена</i>) негативна реакція співрозмовників; – труднощі у спілкуванні; – труднощі ділового спілкування; – страх публічного мовлення; – соціальна дезадаптація; – неможливість оволодіння певними видами професійної діяльності, для яких правильна вимова є обов'язковою.

Отже, підсумовуючи питання впливу мовленнєвої діяльності на всебічний розвиток особистості, можна зробити висновок, що мовлення людини – її візитна картка, від того, як людина висловлює свої думки, залежить її успішність у житті.

3. НОРМАТИВНІ ПОКАЗНИКИ МОВЛЕННЄВОГО РОЗВИТКУ ДИТИНИ.

Для того, щоб організувати роботу із профілактики мовленнєвих порушень, щоб відрізнити вікові недоліки мовлення від специфічних, необхідно мати чітке уявлення про нормативні показники мовленнєвого розвитку дитини. Вікові періоди мовленнєвого розвитку дошкільників є такими: *від 2 до 3 років; із 3 до 4 років; із 4 до 5 років; від 5 до 6 років.*

Розподіл на 4 групи. *(Педагоги витягують з "чарівної" торбинки кольорові кружечки та розподіляються на чотири групи. Потім займають місця за столами відповідно кольорів кружечків. На столах є детальна інформація щодо розвитку мовлення дітей дошкільного віку різних вікових періодів. Учасникам кожної робочої групи необхідно ознайомитися зі змістом та обрати головні тези за такою схемою:*

- *характер мовлення;*
- *словник;*
- *звуковимова;*
- *граматична будова;*
- *зв'язне мовлення.*

Потім один представник від групи презентує коротке повідомлення про розвиток мовлення дитини того чи іншого вікового періоду розвитку.)

Матеріал для опрацювання педагогами. ЕТАПИ МОВЛЕННЄВОГО РОЗВИТКУ ДИТИНИ (додаток 2).

4. АНАЛІЗ РЕЗУЛЬТАТІВ ОБСТЕЖЕННЯ МОВЛЕННЯ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ *(Кількісні та якісні показники розвитку мовлення дітей закладу за результатами обстеження мовлення вчителями-логопедами в першу половину дня).*

5. АРТИКУЛЯЦІЙНА ГІМНАСТИКА – ПЕРШИЙ ЕТАП У ФОРМУВАННІ ПРАВИЛЬНОЇ ЗВУКОВИМОВИ ДІТЕЙ.

Чиста мова дошкільнят – бажання багатьох батьків. Це і справедливо, адже ті дефекти вимови звуків, які в дитини 2-3 років природні й милі, після 4-5 років стають логопедичною проблемою. У період розвитку мовлення вимова малюка завжди недосконала. Це зумовлено, по-перше, недостатньою розвиненістю м'язів та рухливості мовних органів (*язика, нижньої щелепи, губ, м'якого піднебіння*), і, по-друге, фонематичним слухом, що знаходиться на стадії формування (*фонематичний слух – це здатність сприймати і диференціювати всі звуки мови*). До 4-5 років у нормі всі ці недосконалості проходять самі собою, дитина освоює вимову всіх звуків і правильне використання. Але нерідко буває й так, що дефекти вимови не виправляються природно до цього віку і приймають форму стійкого порушення. У цьому випадку важливо вчасно розпочати систематичні заняття з логопедом, оскільки з кожним роком корекція дається все складніше, для цього потрібно все більше часу і зусиль дитини.

Мовлення – один із найвагоміших критеріїв оцінювання розвитку дитини, її розумової діяльності. Добре розвинене мовлення – запорука майбутньої успішності навчання у школі. Одним із перших етапів корекції фонетичних порушень у дітей є підготовка артикуляційного апарату до постановки звуків і розвиток артикуляційної моторики. Метою підготовчого етапу є вироблення повноцінних рухів органів артикуляції, які необхідні для правильної вимови звуків. Тому, формуючи правильну звуковимову, необхідно постійно вправляти окремі органи мовлення, особливо м'язи губ, щік, язика; розвивати рухливість щелепи. Педагогічні прийоми повинні допомогти дитині швидше опанувати координацію артикуляційних рухів, оскільки від точності й сили цих рухів залежатиме чистота, чіткість вимови звуків і слів.

Спеціальні рухові вправи для м'язів мовно-рухового апарату необхідні так само, як загальна гімнастика необхідна для нормального розвитку організму. Артикуляційна гімнастика не має залишатися надбанням тільки вчителів вузької спеціалізації – логопедів – вона повинна бути в арсеналі кожного вихователя, батьків, важливою складовою цілого комплексу заходів, спрямованих на подолання мовленнєвих вад і формування правильної вимови звуків.

Артикуляційні вправи необхідні для розвитку органів мовлення:

- для нормалізації швидкості та відпрацювання точності, ритмічності рухів мовленнєвих органів і переключення з однієї артикуляційної пози на іншу;
- для зміцнення певних груп м'язів артикуляційного апарату;
- для формування певних артикуляційних укладів.

Отже, застосовуючи ту чи іншу артикуляційну вправу (додаток 3), ми маємо чітко розуміти специфіку й мету її виконання залежно від особливостей будови функціонування мовленнєвого апарату дитини, а також правильної артикуляції звуків, до якої ми прагнемо.

(До уваги педагогів пропонується відеопоказ основних артикуляційних вправ з детальним поясненням їх призначення та проведення.)

6. КОРЕКЦІЙНО-МОВЛЕННЄВА СПРЯМОВАНІСТЬ РОБОТИ ВИХОВАТЕЛЯ ДОШКІЛЬНОГО ЗАКЛАДУ ЗАГАЛЬНОГО ТИПУ.

Це питання було розкрито учасникам семінару у вигляді рекомендації міського методичного об'єднання "Дефектолог. INFO" (додаток 4).

Наприкінці семінару проведено вправу "**Вихідний квиток**", де педагоги коротко відповіли на запитання:

- Що корисного Ви дізналися?
- Ваші враження від семінару?
- Що потребує змін?

РЕКОМЕНДАЦІЇ

З метою поширення інформаційного простору із проблемних питань мовленнєвого розвитку серед педагогів дошкільних навчальних закладів, профілактики мовленнєвих порушень у дітей дошкільного віку

РЕКОМЕНДУЄМО:

1. Постійно працювати над створенням розвивального середовища, яке сприяло б максимально повному розкриттю потенційних мовленнєвих можливостей вихованців, запобіганню та подоланню труднощів в їхньому мовленнєвому розвитку. *(Складові мовленнєвого розвивального середовища: природне довкілля, предметно-ігрове довкілля, соціальне довкілля, середовище власного Я).*

Природне середовище буде розвивальним за таких умов:

- організація різних видів праці, де з активними діями поєднується мовлення;
- забезпечення спілкування з такими об'єктами та явищами природи, які б поповнювали розуміння цілісності світобудови, викликали емоції, мовленнєву активність.

Створене предметно-ігрове середовище набуде розвивального потенціалу за таких умов:

- наповнення довкілля такими предметами, про які дитина могла б чимало знати, словесно означати їх властивості, своє ставлення до них, вправно діяти з користю для власного розвитку;
- організація ігрової діяльності, яка мотивує самотійні висловлення, активізує словник, наповнює його термінами, властивими для представників певних професій, рухливі ігри з текстом, театралізовані ігри, що сприяє формуванню мовленнєвого дихання, правильного темпу, дикції, виразності мовлення дітей;
- забезпечення різноманітної мовленнєвої практики у процесі дій з іграшками, предметами;
- пропонування дітям різних видів образотворчого мистецтва.

Соціальне середовище, сприятливе для мовленнєвого розвитку, можна вважати розвивальним за таких умов:

- створення передумов, що стимулювали б дітей до мовленнєвого спілкування в різних видах діяльності;
- забезпечення різноманітної побутової діяльності, де діти легко вступають у контакт з однолітками та дорослими.

Ефективними та результативними засобами середовища власного Я буде:

- забезпечення індивідуального темпу розвитку мовленнєвої компетентності кожного дошкільника;
- створення передумов для набуття знань у різних сферах життєдіяльності: "Природа", "Культура", "Люди", "Я сам";
- організація спілкування, що стимулює до індивідуальної та колективної мовленнєвої активності.

2. Створювати умови для розвитку психічних процесів, що лежать в основі розвитку усного мовлення (*уваги, пам'яті, мислення, уяви*).

3. Організовувати дотримання мовного режиму працівниками дошкільного закладу протягом дня *(Одним з основних механізмів оволодіння дітьми рідною мовою є наслідування. Дошкільники говорять те, що чують, оскільки внутрішні механізми мовлення утворюються в дитини лише під впливом систематично організованого мовлення дорослих. Саме тому до мовлення педагогів дошкільного закладу ставляться високі вимоги. Мовлення вихователів має бути чітке, виразне, емоційно забарвлене, відповідати віковим можливостям дітей щодо змістового наповнення, послідовним і логічним).*

4. Постійно створювати ситуації, які активізують мовленнєву діяльність та спілкування дітей у різних видах діяльності.

Вихователь, знаючи рівень розвитку мовлення дітей, заздалегідь планує, які із завдань він може вирішити на заняттях, під час спільної діяльності педагога з дітьми, під час самостійної діяльності дітей.

Заняття пізнавального циклу мають широкі можливості для активізації мовленнєвого розвитку дітей *(активізація та поповнення словника, робота із граматичними конструкціями, формування навичок виразного мовлення, удосконалення слухової уваги, фонематичного сприйняття, закріплення правильної звуковимови).*

Заняття естетичного циклу *(ліплення, малювання, конструювання, аплікація)* створюють умови для розвитку навичок спілкування.

Ще більший потенціал у профілактичному плані має вільна від занять діяльність дітей *(під керуванням педагога або самостійна)*. У таких умовах можна організувати індивідуальні або групові форми роботи: спеціальні дидактичні та розвивальні ігри, вправи, бесіди, спостереження, доручення завдання.

5. У доборі лексичного матеріалу та віршів урахувувати вікові можливості дітей, щоб запобігти перевантаженню фізіологічних механізмів мовлення, забезпечуючи гігієнічні умови, які гарантують нормальну діяльність центральної нервової системи, органів мовлення.

6. Здійснювати систематичний коректний та тактовний контроль за звуковою та граматичною правильністю мовлення у дітей.

Поважайте дитяче незнання й дитячу помилку, на які дошкільник має право. Його власної провини в тому немає. Причини – і вік, і обмаль досвіду, і мовленнєве середовище. Остерігайтеся акцентувати увагу на недоліках мовлення, щоб уникнути нищівної критики, глузування однолітків. Оберіть дієво запрошувальну форму пред'явлення вимог, яка буде спонукати дитину до самокорекції.

7. Звертати особливу увагу на розвиток мовлення дітей, які мають мовленнєві недоліки вікового або соціального генезу.

8. На заняттях максимально використовувати індивідуальний підхід до дитини з мовленнєвим порушенням, щоб вона постійно знаходилася в полі уваги педагога та отримувала завдання відповідно до її можливостей. Завдання педагогів – сприяти мовленнєвій активності таких дітей та спрямовувати її у потрібному напрямку.

9. Поповнювати, уточнювати, активізувати словниковий запас дітей у процесі режимних моментів, закріплювати мовленнєві навички та вміння в різних видах діяльності.

10. Використовувати різні види дитячої діяльності у плануванні та проведенні профілактично-корекційної роботи з розвитку мовлення.

11. Завдання із формування звукової культури мовлення вирішувати не лише на основі традиційних форм роботи, а із залученням музично-ритмічних занять, щоденної ранкової гімнастики, до складу яких включається артикуляційна гімнастика, дихальна гімнастика, елементи логоритміки, чистомовки, скоромовки, пальчикові ігри, фонетична ритміка тощо.

12. У формуванні звукової культури мовлення використовувати індивідуально-груповий спосіб організації занять.

За стійких дефектів звуковимови бажано використовувати індивідуальну форму занять, міні-заняття. Потім можна об'єднати дітей зі схожими недоліками в підгрупу.

13. Заохочувати батьків вихованців до співпраці з педагогами з питань мовленнєвого та загального розвитку дитини.

Опора на сім'ю, серйозний настрій батьків до проведення в домашніх умовах необхідних заходів профілактичної та корекційної спрямованості значно збільшують можливості вихователя й вихованця. Водночас профілактика й корекція мовних недоліків мають відбуватися у співпраці педагогів із батьками.

Список використаних джерел

1. Базова програма розвитку дитини дошкільного віку "Я у Світі" / М-во освіти і науки України, Акад. пед. наук України; наук. ред. та упорядн. О.Л. Кононко. – К. : Світич, 2008. – 430 с.
2. Базова програма "Я у Світі" : методичні рекомендації для вихователів ДНЗ / упорядн. О.Б.Полєвікова. – 2-ге вид. – Харків : Основа, 2010. – 335 с. – (Серія "Дошкільний навчальний заклад. Вихователю").
3. Богуш А.М. Мова дітей / А.М. Богуш. – К. : Кобза, 2003. – 144 с.
4. Гавриш Н. Розвиток зв'язного мовлення дошкільнят : навч.-метод. посібн. / Н. Гавриш. – К. : Шкіл. Світ ; Вид. Л.Галіцина, 2006. – С. 116–119.
5. Гончаренко А.М. Розвиток мовленнєвої компетентності старших дошкільників : навч.-метод. посібн. до Базової прогр. розв. дитини дошк. віку "Я у Світі" / А.М. Гончаренко. – К. : Світич, 2009. – 160 с.
6. Дьоміна І.Й. Розвиток мовлення дитини. Стратегії педагогічної допомоги / І.Й. Дьоміна. – К. : Главник, 2004. – 95 с.
7. Крутій К.Л. Мовленнєве заняття : досвід, проблеми, пропозиції / К.Л. Крутій. – Запоріжжя : ТОВ "ЛПКС Лтд", 1998. – 160 с.
8. Рібцун Ю. В. Запобігти, виявити, допомогти : профілактика, діагностика та корекція порушень психофізичного розвитку дошкільнят / Ю.В. Рібцун // Дошкільне виховання. – 2010. – № 8. – С. 18–19.
9. Рібцун Ю. В. Пропедевтика виникнення дислексичних і дисграфічних

помилки у дошкільників [Електронний ресурс] / Ю. В. Рібцун // Логопед. – 2014. – № 7 (бонусний номер). – Режим доступу : <http://journal.osnova.com.ua/archive/45/42/>.

10. Сагірова О. Розвиток мовлення через гру та рухи / О. Сагірова // Психолог. – 2004. – № 39–40. – С. 2–57.

1.5. Використання ігор та ігрових прийомів на заняттях із розвитку мовлення дітей, які мають порушення розумового розвитку

*Новікова Оксана Іванівна,
учитель-логопед Комунального
навчального закладу Київської
обласної ради "Таращанський
навчально-реабілітаційний Центр"*

На сучасному етапі розвитку України відкрилися нові перспективи в розвитку спеціальної освіти, пов'язані з новим ставленням до дітей з обмеженими психофізичними можливостями та щодо їх інтеграції в суспільство.

Прийняті в Україні документи, їх практична реалізація значно розширюють можливості диференціації та індивідуалізації освіти, реабілітації й соціальної адаптації дітей з обмеженими можливостями життєдіяльності. У зв'язку з цим комплексна психолого-медико-педагогічна реабілітація є одним із пріоритетних напрямів дослідження спеціальної педагогіки і психології (Т. Власова, І. Мамайчук, Ю.Рібцун, О. Стребелева, Л. Шипіцина), бо чим раніше розпочинається цілеспрямована розвивально-корекційна робота, тим ефективнішими є результати реабілітаційного впливу й попередження виникнення вторинних порушень. Нині закладами, які можуть здійснювати таку допомогу, є навчально-реабілітаційні центри, одним із яких є Таращанський навчально-реабілітаційний Центр.

Згідно положення навчально-реабілітаційний Центр – це заклад освіти, який забезпечує умови для відновлення здоров'я, соціальної адаптації, професійної орієнтації дітей, що мають органічні та функціональні захворювання внутрішніх органів і систем або вади психофізичного розвитку. Вважаємо, що становлення закладу нового типу потребує нових підходів до організації навчально-виховного процесу, інтеграції у його структуру більш широкого спектра реабілітаційних заходів, вироблення і реалізації комплексного підходу до вад дитини, індивідуалізації реабілітаційного процесу. Інтеграція вихованців Центру в суспільство в міру реабілітації вади має стати основним показником результативності роботи. Без раннього виявлення вади, раннього втручання досягнення цієї мети неможливе. Окрім цього, сучасний стан спеціальної освіти характеризується значними змінами і проведенням освітніх реформ. Реформування системи спеціальної освіти в Україні потребує створення відповідної реабілітаційної бази, запровадження

наявних та формування адаптованих методик реабілітації, а також розроблення нових ефективних методів корекційно-розвивального навчання для дітей з особливими освітніми потребами, що відповідає сучасним науковим знанням про нормальний і дизонтогенетичний розвиток.

Державний стандарт спеціальної освіти передбачає різнобічний розвиток та виховання особистості на основі формування в учнів повноцінних мовленнєвих умінь та навичок. Навчально-виховний корекційний процес, орієнтований на роботу з дітьми з вадами розумового розвитку, має певні особливості. Тому головне – це цілісність навчально-виховного й корекційного процесів, що орієнтовані на кінцевий результат – розвиток особистості та її соціальну реабілітацію.

Працюючи логопедом у спеціальній школі від 1996 року, переконалась, що навчально-виховна й корекційно-розвиткова спрямованість процесу роботи закладу забезпечує позитивні результати всебічного розвитку дитини та соціалізацію її особистості. У процесі педагогічної діяльності намагалася застосовувати різні форми та методи роботи, спрямовані на корекцію психофізичного розвитку дитини, покращення її комунікативних умінь та навичок.

Зрозумівши, що впровадження традиційних технологій навчання в корекційно-педагогічний процес не завжди дає позитивний результат, спрямувала роботу на пошук нових підходів до навчання, які сприяли б освоєнню навчального матеріалу, корекції та компенсації психофізичних порушень у дітей. Адже проблема розроблення та впровадження в навчально-виховний процес спеціальних загальноосвітніх закладів новітніх технологій навчання залишається актуальною.

Для досягнення поставленої мети було визначено та проаналізовано пріоритетні нові технології навчання у спеціальній освіті; визначено значення їх впровадження в корекційно-виховному просторі, вивчено та проаналізовано психолого-педагогічну та методичну літературу з обраної проблеми та вирішено використовувати ігри та ігрові прийоми на заняттях із розвитку мовлення дітей.

Основні завдання використання ігор у логопедичній роботі з дітьми, що мають вади розумового розвитку, є такими:

- створення умов для розвитку пізнавальної діяльності, розширення можливостей дітей для практичного ознайомлення з різноманітними предметами і явищами, діями та використанням предметів;
- поглиблення уявлень дітей про навколишнє середовище, закріплення їх знань про колір, форму та розмір предметів;
- збільшення мовленнєвої активності дітей;
- корекція психофізичного розвитку дітей, які мають вади розумового розвитку.

В організації мовних ігор та вправ керувалися такими правилами:

- ігри не повинні бути тривалими в часі (5-10 хв);
- вони мають проводитися неспішно для того, щоб дитина мала можливість зрозуміти завдання, свідомо виправити помилки;

- гра має бути цікавою, живою, захопливою для дитини, тому потрібно, щоб у ній був присутній елемент змагання, нагороди за успішний виступ, барвисте та кумедне оформлення;
- гра може бути частиною загальноосвітнього або логопедичного заняття або проводитися в один з режимних моментів;
- у грі потрібно домагатися мовленнєвої активної усіх дітей; при цьому за можливістю використовувати й рухову активність;
- у грі варто розвивати в дітей навички контролю за чужим і власним мовленням;
- у процесі навчання-гри логопед бере участь (ступінь участі визначається мовними можливостями дітей, завданням та умовами гри); у ході гри він уносить необхідні корективи й поправки в мовлення дітей, а в кінці гри обов'язково заохочує всіх дітей, відмічаючи найбільш успішних.

Пропонуємо систему дидактичних, сюжетно-рольових і рухливих ігор, розроблену автором відповідно до лексичних тем, та тематично дібраний мовний матеріал, що використовується практично.

Лексична тема "Шкільне приладдя".

Дидактичні ігри:

Гра "Що в портфелі?".

Програмовий зміст:

закріплювати назви шкільного приладдя;
навчати дітей змінювати слова у множині, складати з ними речення;
розвивати мовлення, пам'ять;
виховувати охайність, наполегливість.

Хід гри

Дитина бере малюнок, називає, що на ньому зображено, і говорить: "У мене в портфелі ручки" і т. д.

Гра "У кого що?".

Програмовий зміст:

закріплювати назви шкільного приладдя;
навчати складати описову розповідь;
розвивати мовлення, пам'ять.

Хід гри

Дітям пропонується розглянути малюнки, назвати зображені на них предмети, описати їх. (У мене книжка. Вона велика, товста, яскрава.)

Сюжетно-рольові гри:

"Школа", "Урок", "Магазин".

Рухливі ігри:

Гра "Щедрий продавець".

Програмовий зміст:

закріплювати знання про назви шкільного приладдя;
розвивати ритмічність, кмітливість, пам'ять, мовлення.

Хід гри

Вибирають ведучого. Діти беруться за руки, утворюють коло і присідають.
Ведучий ходить за колом, співаючи:

Буду нині продавати
Ручок, зошитів багато,
А кому не вистачає,
Той мене хай доганяє.

Потім торкається до плеча якоїсь дитини і починає тікати. Дитина, до якої торкнулись, починає доганяти ведучого. Якщо спіймала його, то стає ведучим.

Загадки

Сама мовчить, а інших вчить.

(Книжка)

* * *

У пеналі в неї дім
поряд з олівцем у ній.
Може цифри рахувати
і у зошиті писати.

(Ручка)

* * *

Різних кольорів бувають,
дерев'яний одяг мають,
намалюють квітку, кішку,
сани, яблуко і шишку.

(Олівці)

* * *

Різнокольорові сестриці
засумували без водиці.

(Фарби)

* * *

На дротинку по десятку
Начіплялися малятка.
Треба їх порахувати,
Складний приклад розв'язати.

(Рахівниця)

* * *

Дуже вправний в руках він –
це звичайний ...(пластилін).

* * *

Вона дружить з олівцями,
зошитами, папірцями.
На малюнку щось не те?

Вона вмить його зітре.

(Гумка)

* * *

Порахує сантиметри,
а як треба – й міліметри,
рівно лінії проводить,
з олівцем за ручку ходить.

(Лінійка)

* * *

В ньому – ми вчимось писати,
віднімати й додавати.

Одягається в клітинку
чи в лінійчасту кофтинку.

(Зошит)

Вірші О. Новікової

Є у мене помічниця –
Дерев'яна рахівниця.
З нею можу рахувати –
Скільки яблук у тата,
Скільки грушок у Степана,
Скільки сливок у Івана.

* * *

Ми ліпили з пластиліну
Квіти в глечики для Ніни,
Бо у неї нині свято,
Будем Ніночку вітати.

* * *

Олівці такі чудові –
Гострі, різнокольорові.
Буду ними малювати,
Своїх рідних дивувати.

* * *

Є в Галинки нові фарби,
Вони мають різні барви:
Жовта – ніби сонце сяє,
Синя – небом ніжним грає,
Чорна – темна як земляця,
А зелена – як травиця,
У коричневім відтінку –
Спочива дівча в затінку,
Червоненька аж горить –
Дуже малювать кортить!

* * *

Я іду у перший клас.

Буде в мене все гаразд –
Буду в зошиті писати,
А в альбомі малювати,
Вірш читатиму у книжці,
Гратись буду на доріжці.

* * *

Що в пеналі у Іванка?
Що поклав туди він зранку?
Циркуль, ручечку новеньку
І лінієчку довгеньку,
Гумку, гострий олівець.
Наш Іванко – молодець!

Лексична тема "Овочі".

Дидактичні ігри:

Гра "Що на грядочці росте?".

Програмовий зміст:

розвивати вміння групувати предмети за однією ознакою і ставити запитання до них.

Хід гри

На дошці ілюстрація із зображенням городу із прорізами. Логопед пропонує дітям посадити овочі на городі.

Гра "Якого я кольору?".

Мета:

активізувати словник з теми "Овочі";

розвивати вміння співвідносити назву предмета і ознаку, ставити питання до прикметників.

Хід гри

Логопед роздає предметні малюнки учням. Потім читає з картки назву ознаки. До дошки виходить той учень, у якого є зображення відповідного овочу. Він ставить запитання до слова-ознаки і відповідає на нього: помідор (який?) червоний.

Ігри-драматизації:

"Ріпка", "Ходить гарбуз по городу..".

Сюжетно-рольові ігри:

"Магазин овочів", "На городі".

Рухливі ігри:

Гра "Огірочки".

Мета:

закріплювати знання назв овочів;
розвивати ритмічність, кмітливість, пам'ять, мовлення.

Хід гри

Діти беруться за руки і витягуються в одну лінію. Передні завертаються до задніх, ніби в'ються. Двоє останніх піднімають угору руки, а всі проходять попід руками, співаючи:

Ой вийтеся, огірочки,
У зелені пуп'яночки,
Ростіть, зеленійте,
На городі зрійте!

Гра "Город".

Мета:

закріплювати знання назв овочів;
розвивати спритність, швидкість, пам'ять, мовлення.

Хід гри

Діти вибирають охоронника. Усі інші – "козенята" – стоять на одній стороні майданчика. Одна дитина – "охоронник" – стоїть на протилежній стороні. Діти підходять до нього і говорять:

На городі густо
Виросла капуста.
Хочем трішки пощипати.
І не треба нас чіпати.

Після останнього слова "охоронник" ловить "козенят".

Загадки

Сама в коморі, а коса надворі.

(Морква)

* * *

Влітку ніжний, зелененький,
взимку квашений, смачненький.

(Огірок)

* * *

Баран червоний у коморі,
а зелені роги надворі.

(Буряк)

* * *

Я кругленька, червоненька,
з хвостиком тоненьким.

На городі мене рвуть

і до столу подають.

(Редиска)

* * *

Хто голівку свою має

і на неї по двадцять хустин одягає?
(Капуста)

* * *

Сидить Марушка в семи кожушках,
хто її роздягає, той сльози проливає.
(Цибуля)

* * *

І печуть мене, і варять,
а коли їдять, то хвалять.
(Картопля)

* * *

Хто на грядці причаївся,
Знітився, розчервонівся?
(Помідор)

Вірші О. Новікової

Ми – зелені огірочки,
Кучеряві в нас листочки,
Стелимося низенько,
Збирайте нас швиденько.

* * *

Я капуста білолиста,
Круглолиця, головиста,
Маю суkenок багато –
Починайте роздягати.

* * *

Я морквинка невеличка,
Кучерява в мене гичка,
У земельці я дозріла,
Вас порадувать хотіла!
Той, хто п'є морквяний сік,
Буде сильним цілий вік!

* * *

Ми бурячки смачні, червоні,
Ми просимось до вас в долоні,
Бо хто нас часто споживає,
Червоні щічки завжди має.

Г. Червінь

* * *

Я справжня королева поля –
Картопля, бульба, бараболя –
З весни й до осені в землі,
Там тепло й затишно мені.

* * *

Кущі у полі зелененькі,
На них томати червоненькі.
В салаті, друзі, й просто так –
У помідорів дивний смак.

* * *

Хто цибульку споживає,
Той міцне здоров'я має,
Пам'ятайте про це, діти,
Будете життю радіти!

Лексична тема: "Фрукти".

Дидактичні ігри:

Гра "Хто, що любить їсти?".

Мета:

закріплювати знання назв фруктів;
навчити дітей змінювати слова у множині, складати із ними речення;
розвивати мовлення, пам'ять.

Хід гри

Дитина бере малюнок, називає, що там зображено, і говорить: "Я люблю їсти яблука, тому що вони солодкі." і т. д.

Гра "Що росте у саду?".

Мета:

навчити складати речення;
розвивати вміння групувати предмети за однією ознакою і ставити запитання до них.

Хід гри

На дошці ілюстрація із зображенням саду з прорізами. Логопед пропонує дітям розглянути малюнки, знайти зображені на них фрукти, розмістити їх на "деревах", скласти речення.

Сюжетно-рольові гри:

"Магазин фруктів", "У саду".

Рухливі ігри:

Гра "Піду яблука збирати".

Мета:

закріплювати знання назв фруктів;
розвивати ритмічність, кмітливість, пам'ять, мовлення.

Хід гри

Вибирають ведучого. Діти беруться за руки, утворюють коло і присідають. Ведучий ходить за колом, співаючи:

Піду яблука збирати,
Буду діток пригощати.
Дам, не дам, відгадай,
Мене швидко доганяй!

Потім торкається до плеча якоїсь дитини і починає тікати. Дитина, до якої торкнулись, починає доганяти ведучого. Якщо спіймала його, то стає ведучим.

Гра "У садок літали, вишеньки клювали".

Мета:

закріплювати знання назв фруктів;
розвивати спритність, швидкість, пам'ять, мовлення.

Хід гри

Діти вибирають "шуліку", він стоїть на одній стороні майданчика. Усі інші "синички" стоять на протилежній стороні. Діти-"синички" говорять:

У садок літали, вишеньки клювали,
Попили водички з чистої кринички,
В небі покружляємо,
Знов в садок злітаємо!

Після останнього слова "синички" перебігають на протилежну сторону, а "шуліка" їх ловить.

Загадки.

Має червоний колір, кислий смак
й кам'яне серце – а чому це так?

(Вишня)

* * *

Шкірка жовтенька, серединка біленька,
смачна, запашненька.

(Груша)

* * *

На гілках тоненьких
Звисають рясненько.
Опадають після зливи.
Здогадалися? Це(сливи).

* * *

Соковиті, наливні,
ароматні і смачні.
Всім корисно увесь рік
із плодів цих пити сік.

(Яблука)

* * *

Не буває їх багато,
Люблять їх усі малята.
Це не ківі, не кокос –

Це звичайний... (абрикос).

* * *

Оранжевий, соковитий,
на дерев'яну паличку надітий.
(Персик)

Вірші

Вийшли ми з лопатами,
Почали копати ми,
В ямки воду лили,
вишеньки садили.

І. Кульська

* * *

Два яблука червоненькі
Несе донечка для неньки,
Дві грушки – для тата,
Дві сливки – для брата,
Жменьку вишень для бабусі,
Абрикоски – для сеструсі.

О. Новікова

* * *

В лісі яблунька,
В лісі дичка,
Рясно яблучок
Невеличих.
Плаче яблунька,
Плаче дичка:
– Родять яблучка,
Звуть – кислички...

В. Гринько

* * *

У саду я господиня,
Жовта я буваю й синя.
Мене любить сонце й злива,
Я смачна, солодка слива.

О. Новікова

* * *

Підуть мама, брат і тато
Урожай в саду збирати.
З гілки персики зірвуть
І у кошик покладуть.

О. Новікова

* * *

Абрикоса я смачненька,
Я солодка і жовтенька.

Можна з мене сік зробити
І варення наварити.

О. Новікова

* * *

Росте груша у садочку
На зеленому горбочку.
Влітку грушки дозрівають
І малята їх зривають.

О. Новікова

* * *

А я вишенька стигленька,
В мене кісточка маленька.
Я червона, ніби рак,
І кисленька я на смак.

О. Новікова

* * *

Люблять яблука малята –
Вітамінів в них багато.
Вони стиглі і рум'яні,
Соковиті і духмяні.

О. Новікова

Лексична тема "Дикі тварини".

Дидактичні ігри:

Гра "Зоопарк"

Мета:

закріплювати словник з теми "Дикі звірі";
розвивати мовлення.

Хід гри

Логопед пояснює, що діти йдуть на екскурсію до зоопарку. Виставляє по черзі звірів (з настільного театру), діти називають: хто це?, де живе?, чим харчується?

Гра "Хто, як пересувається?".

Мета:

активізувати словник;
розвивати вміння співвідносити назву предмета і дії, ставити запитання до дієслів.

Хід гри.

Логопед роздає предметні малюнки учням, потім читає на картці назву дії. До дошки виходить той учень, у якого є зображення відповідної тварини. Він ставить запитання до слова-дії і відповідає на нього: білка (що робить?) стрибає.

Ігри-драматизації:

"Теремок", "Колобок", "Рукавичка", "Пан Коцький".

Рухливі ігри:

Гра "Хитра лисиця".

Мета:

закріплювати знання назв диких тварин;
розвивати спритність, пам'ять, мовлення.

Хід гри

Діти стають у круг, руки у всіх за спиною. Одна дитина виходить із круга й бере іграшку – лисичку. Оббігаючи круг із зовнішньої сторони, непомітно кладе іграшку одному із учасників гри, стає у центр круга і разом з іншими дітьми говорить: "Хитра лисиця, де ти?". Після третього повтору в середину круга вибігає дитина з іграшкою зі словами: "Ось я". Діти розбігаються, а "хитра лисиця" їх ловить.

Гра "Сірий вовк".

Мета:

закріплювати знання назв диких звірів;
розвивати спритність, швидкість, пам'ять, мовлення.

Хід гри

Діти (звірята) стоять на одній стороні майданчика. Одна дитина (вовк) стоїть на протилежній стороні. Діти підходять до нього і говорять:

Тихо-мирно вовк лежить,
Чи дрімає він, чи спить.
Підкрадемося, розбудимо
І подивимось, що буде?

Після останнього слова "вовк" доганяє дітей.

Загадки

Я вухатий ваш дружок,
В мене сірий кожушок,
Куций хвостик, довгі вуса,
Я усіх-усіх боюся.

(Заєць)

* * *

В нас гуляє біля тину,
Має носик-намистину,
Схожий він на будячок –
Це колючий ... (їжачок).

* * *

Взимку спить цей звір в барлозі
І прокинутись не в змозі.
(Ведмідь)

* * *

Низька тваринка ця на зріст,
Руденьке хутро, пишний хвіст.
(Лисиця)

* * *

Вдалині посеред ночі
засвітились хижі очі.
Від його пісень у звірів
морозець біжить по шкірі.
(Вовк)

* * *

Рудий м'ячик вправно скаче
з гілочки на гілочку.
— То не м'ячик, — кажуть діти,
— ми впізнали ... (білочку).

Вірші

— Де ти, білочко, живеш?
Що ти, білочко, гризеш?
— У зеленому ліску,
У дуплі, у соснячку.
А гризу горішки,
І гриби, і шишки.

В.Гринько

* * *

Їжачок-хитрячок
Із голок та шпичок
Пошив собі піджачок.
І у тому піджачку
Він гуляє по садку.
Натикає на голки
Груші, яблука, сливки.
І до себе на обід
Він скликає цілий рід.

П.Воронько

* * *

Заєць білий-білий
Плаче на дорозі —
Приморозив лапи
Вчора на морозі.
— Ой, рятуйте, люди! —
Верещить вухатий.
— Як тепер я буду
Від вовків тікати?

За Ф.Петровим

* * *

Вовчик-сіроманець
не сидить на місці,
День і ніч гасає
навмання по лісі!
Знає наш сіренький
всі шляхи й дороги,
Бо вовків годують
прудкі, сильні ноги.

С. та Ю. Ходоси

* * *

Є у лісі ведмедик,
дуже ласий до меду,
до солодких ожинок,
до суничок, малинок.

С. та Ю. Ходоси

* * *

Дві лисички, дві сестрички
Намочили рукавички.
Рукавички намочили –
Бабу снігову ліпили.
Посідали біля печі
І сушилися цілий вечір.

О. Голубенко

Лексична тема "Свійські тварини".

Дидактичні ігри:

Гра "Хто як голос подає?".

Мета:

активізувати словник дітей;

розвивати вміння співвідносити назву предмета і дії, правильно ставити запитання до дієслів.

Хід гри

Логопед викладає предметні малюнки на стіл. Викликана дитина підходить до столу, бере малюнок, називає, хто там зображений, і говорить, який голос подає та чи інша тварина.

Гра "Хто перший".

Мета:

закріплювати знання з теми "Свійські тварини";

розвивати мовлення.

Хід гри

Логопед роздає учням по три-чотири малюнки, на яких зображені свійські тварини. По черзі учні описують тварину, не називаючи її, а інші діти вгадують.

Ігри-драматизації:

"Ріпка", "Троє поросят", "Цап та баран", "Півник і двоє мишенят".

Рухливі ігри:

Гра "Кіт і собака".

Мета:

закріплювати знання назв свійських тварин;
розвивати спритність, пам'ять, мовлення.

Хід гри

Учні беруться за руки і стають у коло. Двоє гравців залишаються в середині: дівчинка – "кіт", хлопчик – "собака". Усі діти піднімають з'єднані руки вгору, "кіт" утікає від "собаки" попід руки гравців. Коли біжить собака, учасники опускають руки вниз і присідають, але тут же піднімаються, пропускаючи "собаку". "Кота" затримувати не можна. Після того, як "собака" спіймає "кота", вибирають нових ведучих і гра продовжується. Якщо "собака" не зміг спіймати "кота" за 20-30 секунд, то їх замінюють інші гравці.

Гра "Баранець і вівці".

Мета:

закріплювати знання назв свійських тварин;
розвивати спритність, швидкість, пам'ять, мовлення.

Хід гри

За загальною згодою діти вибирають "баранця". Він, згорбившись, сідає на килимку і мовчить. Діти (овечки) не чіпають його, а удають, що рвуть біля нього горішки. Промовляють:

Рву, рву горішечки,
Не боюсь баранця ні трішечки.

Після цих слів удають, що кидають у баранця горішками, тоді розбігаються. Баранець їх доганяє. Кого вхопить, той стає баранцем. Гра продовжується.

Загадки

Носить гарну одежину:
З вовни теплу кожушину.
Влітку на лугах пасеться
І з братами сильно б'ється.

(Баран)

* * *

Гавкає, кусає і в дім не пускає.
(Собака)

* * *

Голодна – мукає, сита – жує,
всім дітям молоко дає.
(Корова)

* * *

Хто з хвостиком і з вушками?
В кого лапки з подушками?
(Кіт)

* * *

Я великий, я красивий,
Як біжу я, в'ється грива.
Хвіст у мене шовковистий,
А характер норовистий. (Кінь)

* * *

Хвіст крючком, а ніс п'ятачком.
(Свиня)

* * *

Я пасуся на лужку
В хутрянному козушку.
Гострі ріжки, ме-ме-ме,
Налякаю я тебе.
(Коза)

* * *

І пухнастий він, і гожий,
І на зайця дуже схожий.
Та у полі не скакає,
Зимою колір не міняє.
(Кролик)

Вірші

Кішка пухнаста
Сіла серед хати.
Хвостиком мотала,
Мишки дожидала.

За І. Кульською

* * *

Сірі, білі, ще й пухнасті
Є на фермі кроленята.
Я для них несу травичку,
З буряків зелену гичку.

За М. Познанською

* * *

На горді цап, цап,
Капусточку хап, хап.
Борідкою трусь, трусь.

Капусточку хрусь, хрусь.

За Ю. Будяком

* * *

Пес кудлатий рано з будки,
Обтрусившись, виліз хутко.
Радий все оббіг подвір'я,
Скубнув курочку за пір'я.

І.Блажкевич

* * *

Ой корівонька пішла
Пастись на травицю,
Нам корівонька дала
Молока дійницю.

О.Висоцька

* * *

Поросятко хоче їсти,
Не знаходить собі місця.
Каші я йому зварю.
Поросятко скаже: – Хрю!

І.Січовик

* * *

Цілий день біля воріт
Вчив баранчик алфавіт.
Добре вимучив себе,
Та завчив лиш букву: Бе - е - е...

І.Січовик

* * *

Коник є в садку дитячим:
Конопляні грива й хвіст.
Все б нічого, тільки бачим –
Коник наш не п'є й не їсть.
Принесем йому травиці –
Він не хоче і дивиться!

За М. Познанською

Рекомендуємо застосовувати представлені ігри під час фронтальних занять, у підгруповій та індивідуальній роботі, а також у вільний від навчання час. Звертаємо увагу, що пропоновані ігри та мовленнєвий матеріал можуть бути використані залежності від індивідуальних особливостей дітей, їхнього загального розвитку та форми організації навчально-виховного процесу.

Зауважуємо, що така система роботи ефективно вплинула на підвищення показників із виправлення мовленнєвих вад в учнів навчально-реабілітаційного Центру. Досвід впровадження ігрової діяльності в навчальний процес з успіхом використовується педагогічними працівниками не лише на логопедичних заняттях, а й на уроках мови, читання, а також у виховній роботі.

Ігрова діяльність учнів – важливий корекційний засіб формування особистості дитини з особливими потребами. Логопедична гра має змістовий, мотиваційний, операційний і контрольний-оцінний компоненти. У поєднанні традиційних методів навчання з сучасними новітніми технологіями, в основі яких лежить ігрова діяльність, можна досягти значного успіху в корекції психофізичного розвитку дітей із вадами розумового розвитку. Адже гра – улюблена дитяча діяльність та водночас – метод навчання, спрямований на розв’язання багатьох завдань освіти.

Список використаних джерел

1. Блінова Г. Й. Вчимося логічно мислити / Г.Й. Блінова. – К. : Ліга, 2008. – 258 с.
2. Малярчук А. Я. Розвиток усного і писемного мовлення молодших школярів / А.Я. Малярчук. – К. : Літера ЛТД, 2008. – 335 с.
3. Рібцун Ю. В. Ігрові прийоми з розвитку лексико-граматичної складової мовлення дітей з порушеннями мовлення / Ю. В. Рібцун // Початкова школа. – 2010. – № 12. – С. 52–56.
4. Синьов В. М., Психологія розумово відсталої дитини : підручник / Синьов В.М., Матвеева М. П., Хохліна О. П. – К. : Знання, 2008. – 246 с.
5. Соботович Е. Ф. Речевое недоразвитие у детей и пути его коррекции / Е. Ф. Соботович. – М. : Классикс Стил, 2003. – 201 с.
6. Тищенко В. В. Зміст інтелектуального компонента мовленнєвої діяльності / В.В. Тищенко // Науковий часопис НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2005. – № 3. – С. 129–141.

1.6. Розвиток мовлення та психокорекція у дошкільників із вадами мовлення засобами арт-терапії

*Пашкова Наталія Борисівна, учитель-логопед,
Дем'яненко Олена Іванівна, практичний
психолог, Коновал Наталія Миколаївна,
вихователь із зображувальної діяльності
дошкільного навчального закладу (ясла-садок)
комбінованого типу №26 "Струмочок"
управління освіти і науки Білоцерківської
міської ради*

У розвитку мовленнєвої, когнітивної й особистісної сфери психіки дітей старшого дошкільного віку особливого значення набуває оволодіння ними мовленнєвою діяльністю, яка співвідноситься зі стійким, провідним, усвідомлюваним смислоутворювальним і смисловиражальним мотивом і реалізується сукупністю мовленнєвих дій, що завжди цілеспрямовані, усвідомлювані, навмисні, довільні, контрольовані, а мовлення дітей, навпаки, –

переважною мірою не підпорядковане меті, може кілька разів змінювати свої ракурси через його спонтанність, неусвідомленість, мимовільність, ненавмисність, яке майже не контролюване, спонукається кількома нестійкими мотивами-стимулами, що породжують емоції. Тому вкрай важливо запропонувати такі технології розвитку мовленнєвих дій старших дошкільників, які б забезпечували розвиток діяльнісних характеристик мовлення, піднімали його на якісно новий рівень мовленнєвого онтогенезу, сприяли становленню суб'єкта усної мовленнєвої діяльності, здатного до ефективної комунікації в різних умовах життєтворчості.

Проблема формування мовлення та соціалізації дітей із особливими потребами є актуальною в сучасних умовах. Триває пошук різних підходів, методів, форм роботи для вирішення вищезазначених проблем, одним із яких є метод арт-терапії. Йому приділяють велику увагу такі соціальні педагоги, психологи, психотерапевти, як Р. Гудман, Т. Деллі, А. Копитіна, Е. Крамер, Д. Лауб, Л. Лебедєва, М. Наумбург, Д. Подель, Н. Роджерс, К. Тисдейл, Д. Уеллер та ін. В Україні проблеми арт-терапії досліджують багато вчених-теоретиків і практиків: А. Бреусенко-Кузнєцов, О. Вознесенська, Н. Волкова, В. Газолишин, Н. Єщенко, О. Любарець, Н. Полякова, Н. Простакова, О.Пінчук, А. Капська та ін. Проте дотепер залишається малодослідженою роль арт-терапії в соціалізації дітей із вадами розвитку.

Останніми роками зріс інтерес фахівців до механізмів впливу на дитину. Сучасна психологія і педагогіка значною мірою орієнтована на використання в корекційній роботі засобів різних видів мистецтв як важливого засобу виховання гармонійної особистості дитини, її культурного розвитку.

Поняття "арт-терапія" (художня терапія, терапія мистецтвом) виникла в контексті ідей З.Фрейда і К.Юнга і розглядалася як один із методів терапевтичного впливу у вигляді художньої (образотворчої) творчості. Нині поняття "арт-терапія" має низку значень: 1) сприймається як сукупність видів мистецтва як у лікуванні, так і корекції; 2) розглядається як комплекс арт-терапевтичних методик; 3) трактується як напрям психотерапевтичної і психокорекційної практики; 4) обґрунтовується як засіб. Арт-терапію використовують як самостійно, так і у поєднанні із медикаментозними та педагогічними засобами.

Нині значно зріс інтерес до механізмів впливу мистецтва на дитину з особливими потребами у процесі корекційного навчання. Арт-терапія застосовується в соціальній сфері, центрах реабілітації та спеціальних освітніх закладах, оскільки, на думку А. Копитіна, "...незважаючи на тісний зв'язок з лікувальною практикою, арт-терапія в багатьох випадках має переважно психопрофілактичну, розвивальну та соціалізуючу спрямованість" [5, с. 6].

Сутність арт-терапії полягає в терапевтичному й корекційному впливі на людину й проявляється в реконструюванні психотравмуючої ситуації з допомогою художньо-творчої діяльності, виведенні переживань у зовнішню форму завдяки продукту художньої діяльності. Нині арт-терапія в широкому значенні включає такі різновиди: ізотерапію (лікувальний вплив засобами образотворчого мистецтва: малюванням, ліпленням, декоративно-прикладним

мистецтвом та ін.), бібліотерапію (лікувальний вплив читанням), імаготерапію (лікувальний вплив через образ, театралізацію), музикотерапію (лікувальний вплив на основі сприйняття музики), кінезіотерапію (пальчикова гімнастика, музично-ритмічні ігри, ритмічна гімнастика та інше), хромотерапію (вплив за допомогою властивостей кольору), пісочну терапію, казкотерапію (терапія середовищем, особливою казковою атмосферою), лялькотерапію. Різні варіанти арт-терапії дають можливість самовираження, самопізнання й дозволяють особистості розвиватися.

У процесі використання арт-терапії створюються сприятливі умови ("ситуація успіху") для розкриття потенційних можливостей кожної дитини, забезпечується доброзичливий мікроклімат та атмосфера гармонії, що реалізується за допомогою малювання, ліплення, слухання музики, моделювання казок тощо. Арт-терапія в останні роки набула педагогічного спрямування. У навчальному закладі вона виконує такі функції: виховну, корекційну, психотерапевтичну, діагностичну й розвивальну. Пропонуємо заняття, у яких усі види мистецтва будуть поєднуватись із метою оптимального впливу на дитину, її розвитку.

Інтегроване заняття із застосуванням арт-терапії (кольоротерапії: зеленого та жовтого кольору) у старшій логопедичній групі "Мовленнєво-комунікативний розвиток дітей дошкільного віку засобами арт-терапії".

Програмовий зміст:

розширювати словниковий запас дітей на основі уточнення знань дітей про пори року (весна);

спонукати дітей до утворення складних слів і використання їх у мовленні;

управляти дітей граматично правильно вживати та узгоджувати слова основних лексичних категорій у відповідному відмінку, роді, числі та часі;

продовжувати вправляти дітей у складанні простих поширених речень, речень із використанням прийменників;

навчати дошкільників складати логічні висловлення;

управляти в колективному складанні розповідей різними способами (за сюжетною картиною та схемами);

розвивати словесну творчість, зорову пам'ять, уяву, фантазію;

розвивати інтерес і самостійність дітей під час інтерактивних видів роботи;

розширювати уяву дітей про зелений та жовтий кольори;

розвивати здатність до сприйняття кольору;

гармонізувати емоційний стан дітей під час релаксації;

навчати виражати себе за допомогою кольору;

навчати фіксувати кольори та образи, які виникли в уяві, передавати їх за допомогою творчих засобів;

управляти дітей у малюванні на чарівному склі жовто-зеленого пейзажу долонями і пальцями;

виховувати охайність, акуратність.

Матеріали: м'яка іграшка Квакуша; картонні олівці жовто-зеленого кольору; дзига; предмети, у яких поєднується два кольори; розрізана сюжетна

картина з порою року (весна) та схеми для складання розповіді про весну; смайлики; картки із ознаками різних пір року; сюжетні картинки; валіза жовтого та зеленого кольору; іграшки зеленого та жовтого кольорів; комп'ютер; шнури, гудзики, геометричні фігури, квіточки, намисто, прищіпки зеленого та синього кольорів; "чарівне скло" для малювання, фарби для малювання на склі пальчиками; вода, серветки.

Хід заняття

Учитель-логопед.

– Діти, сьогодні я прийшла до вас не одна, а ось із такою красунею – Квакушою. Подивіться, яка вона приваблива і яскрава! Вона вся зелена, а животик – жовтий.

Квакуша принесла вам подарунки, багато різних предметів жовтого та зеленого кольору. Скажіть будь ласка, діти, якої пори року ці кольори? (Весни).

– Діти, я пропоную вам сісти за столи і розпочати гру. (Діти займають місця за столами)

– Ось я кручу дзигу і зупиняється вона на такому гарному олівчику. Ось зелений олівець, коли взяти за цей кінець. А як взяти за цей кінець – буде жовтий олівець. Про нього можна ще сказати: жовто-зелений олівець. А хто з наших гостей має ще жовто-зелений колір? (Квакуша).

– Діти, Квакуша принесла вам подарунки – завдання. Необхідно правильно назвати колір предмета (Діти утворюють складні назви кольорів: жовто-синій, блакитно-білий і т.д.) .

– Молодці, гарно справилися з завданням. Знову крутимо нашу дзигу і дивимось завдання. Ось у Квакуші є дві валізи, вона просить нас допомогти їй скласти речі. Але не просто, а послухайте як саме:

– речі, про які можна сказати мій (мій зелений м'яч);

– речі, про які можна сказати моя (моя жовта зірка);

– речі, про які можна сказати моє (моє жовте курча).

Діти беруть іграшки, складають у валізи та називають їх.

– Молодці, гарно справилися з завданням. Переходимо до іншого. Крутимо дзигу і читаємо наступне завдання. Це інтерактивне завдання – гра "Веселі долоньки". Квакуша дуже любить весну. Хто знає чому? (Бо розтає сніг, лід на річці і стає тепло).

– Давайте пограємо: хто навесні просинається? Яка весна? Які квіти розцвітають навесні? Які весняні дні?

– Крутимо нашу дзигу. Знову нас чекає інтерактивна гра від Квакуші "Буває – не буває". Я вам роздаю картинки із зображенням подій певних пір року. Ваше завдання полягає в тому, щоб картинки із весняними явищами покласти біля фішки із посмішкою, а із зображенням інших пір року – біля фішки, яка сумує. Діти виконують завдання. Підсумок виконання завдання.

– Наша дзига крутиться знову. Завдання називається "Що було, що буде?". Діти, назвіть подію, що відбулася до того (після того), що ви бачите на картинці. (Діти виконують завдання).

– Крутимо нашу дзигу і чекаємо наступне завдання. Воно називається "Склади розповідь за картиною і за схемами".

Діти складають розрізану картинку із зображенням весни, описують її, передаючи один одному олівець. Другу розповідь складають за схемами.

– Наступне завдання, на яке вказує дзига "Чарівні доріжки".

На чарівній вулиці гамір і сміх.

Там лагідне сонечко гріє усіх.

Дівчата веселі там квіти збирають,

Із жовтих кульбабок віночки сплітають.

Зелені дерева тут вітами грають,

Зелену ялинку в танок зазивають.

А жовті машини в чарівну країну

Веселих звіряток везуть.

Скажіть, як цю вулицю звать? (Жовто-зелена)

– Діти, необхідно скласти речення з використанням прийменників, указавши розміщення певного предмета: зелена жаба сидить між деревами; жовтий жучок сховався за зелені ялинки і т.д.

Діти беруть предмети, про які складають речення, роблять круг навколо столу, ставлять предмет на своє місце.

– Молодці діти, ви гарно справилися із завданнями, і я пропоную вам перейти на килимок, де на вас чекає практичний психолог.

Практичний психолог.

– Діти, я зрозуміла, що ви гарно попрацювали з учителем-логопедом, мандруючи жовто-зеленою країною, і пропоную вам відпочити. Сядьте на килимок так, щоб вам було зручно. Заплющте очі, заспокойтесь, дихайте спокійно. Я буду рахувати від 5 до 1. Коли дійду до 1 – розплющте очі (перед дітьми екран монітору з музичним записом медитації жовтого та зеленого кольорів).

– Пропоную вам переглянути сюжет і відчувати гармонію й насолоду від зеленого та жовтого кольору (діти переглядають запис 3 хвилини).

– Вам сподобалося, діти? Як відчуваєте себе зараз? Чи стали ви бадьорішими і сильнішими? (Діти відповідають).

– У мене для вас є ще один сюрприз. Я підготувала різноманітні матеріали жовтого й зеленого кольорів. Це і шнури, і гудзички, і геометричні фігури, і ось такі квіточки, і намисто, і прищіпки. Пропоную вам, діти, із цих матеріалів на килимку зробити чарівну жовто-зелену країну. Подумайте, хто що хотів би зробити. Беріть матеріали і працюйте. (Діти викладають із кольорових шнурів сонечко, дерева, їжачка, квіти, метелика і т. д., оздоблюючи допоміжними матеріалами: прищіпками, гудзиками, геометричними фігурами).

– Молодці, подивіться, яка диво жовто-зелена країна у нас вийшла!

– Знаючи, що сьогодні ми поринули у країну кольорів, далі подорож із вами продовжить вихователь з зображувальної діяльності.

Вихователь із зображувальної діяльності.

– Діти, підійдіть, будь ласка, до "чарівного скла". Я пропоную продовжити подорож у жовто-зелену країну і намалювати жовто-зелений пейзаж пальчиками та долоньками.

– А чи знаєте ви вірші про зелені та жовті кольори?

Діти розповідають вірші.

1. Ось голівку соняшник високо підняв,

Жовтого олівчика я у руки взяв.

Намалюю сонечко в небі золоте,

У траві – кульбабку – хай собі росте.

Намалюю жовтого у траві жучка,

Жовтого метелика, що весело літа.

Дуже теплий, добрий жовтий олівець,

І тому із ним я – вдалий молодець.

2. А барвів зелених весною без ліку:

Зелені рослини приносять нам втіху,

Весною зелені всі луки й сади,

Одна лиш ялинка зелена завжди.

– Що б ви хотіли намалювати? (Сонце, равлика, квіти, травичку, вужика, метеликів).

Діти домовляються про те, що будуть малювати та чим. Малюють під музичний супровід (А.Вівальді "Весна").

Рефлексія.

– Діти, чи сподобалося вам малювати? Кого ви зобразили? Яким кольором? Які почуття викликало малювання? Який у вас настрій?

Інтегроване заняття з використанням арт-терапії (кольоротерапії: синього кольору) у старшій логопедичній групі. "Звуки [с], [с'] і буква с".

Програмовий зміст:

закріпити знання дітей про звуки [с]; [с'], глухість звуків;

навчати розрізняти звуки у вимові і на слух;

управляти дітей у звуко-складовому аналізі слів;

управляти у практичному використанні прийменників (в; на; під; за; біля);

управляти дітей в узгодженні різних частин мови: іменників із прикметниками та іменників із числівниками;

управляти в орієнтуванні на площині, виконанні складних інструкцій;

розвивати слух, зорову увагу;

формувати фонематичні процеси;

розширювати уяву дітей про синій колір;

навчати фіксувати кольори і образи, які виникли в уяві, та передавати їх за допомогою фарб;

навчати дітей виражати себе за допомогою кольору;

розвивати дрібну моторику рук, фантазію, творчу уяву в малюванні на "чарівному склі";

гармонізувати емоційний стан дітей під час психогімнастики;

виховувати посидючість, бажання працювати, малювати.

Матеріали: площинні предмети різної форми синього кольору; об'ємні предмети синього кольору; сині гудзики; наліпки різної форми синього кольору; аркуш паперу для орієнтування на аркуші із наклеєними предметами; таблиці із буквою *с* та складами; "чарівний" мішечок із дрібними предметами; прищіпки; подушечки за кількістю дітей; "чарівне" скло; фарби для малювання пальчиками; серветки; вода.

Хід заняття

Учитель-логопед.

– Діти, я вас запрошую здійснити подорож до синьої країни. Щоб туди потрапити, потрібно пройти випробування. У цьому нам допоможуть ігрові завдання. Перше завдання – "Відгадай на дотик". Необхідно відгадати на дотик і назвати предмет у чарівному мішечку. (Діти по черзі дістають предмети і називають їх).

– Отже, діти, сьогодні все синього кольору, як у вірші "Подорож до синього моря"

Синій автобус несе носорога,
Свинку, собаку, слона і лисицю,
Всіх, кому сниться весела дорога,
Всіх, кому дома чомусь не сидиться.
Їде автобус степами, лісами.
Сонце сідає за синії гори,
Їде автобус за чудесами,
Їде автобус до синього моря.

– А зараз, пограємо з вами в гру "Пригадай сині предмети". Потрібно пригадати назви синіх предметів, про які йшла мова в вірші. (Діти пригадують і називають)

– Тепер пригадайте, як вимовляється звуки [с], [с']. (Діти характеризують вимову звуків)

– Пригадаємо букву *с*, прочитаємо склади (са-, ас-, со-, ос-, су-, ус-, си-, ис-, се-, ес-, сі-, іс-).

– Наступна вправа "Добери слова із заданим складом". Необхідно пригадати слова, наприклад, із складом са- (сад, сало, коса), со- (собака, сова) і т.д.

– Наступне завдання, щоб пройти випробування, – гра "Що тобі подобається?". Діти, перед вами картинки із зображенням площинних предметів. (Сині: парасолька, м'яч, машина, квіточка, відро і т. д.) Виберіть картинку, яка подобається вам, назвіть її, і поділіть слово – назву предмета – на склади, причепивши відповідну кількість прищіпок.

– Наступна гра має назву "Синій лист". Необхідно визначити місце розташування синіх м'ячиків на аркуші та їх кількість. Наприклад, "У мене три синіх м'ячики внизу праворуч". Отже, кожен бере синю наліпку і кріпить її там, куди я вкажу. (за вказівкою діти виконують роботу, наприклад: "Наліпіть свій предмет угорі зліва").

– Ми пограємо ще в одну цікаву гру – "На синій доріжці". На синій доріжці стоять сині предмети. Ми помандруємо цією доріжкою й назвемо предмети, які

нам зустрінуться (у синьому гаражі стоїть синя машина; синій м'яч лежить на синьому кубуку і т. д., діти по черзі складають речення)

Практичний психолог.

- Прийшла черга погратися в гру "Сині гудзики". Діти, станьте в коло. Витягніть руки вперед, розкрийте долоньки догори і закрийте оченята. Я вам щось покладу в долоньки, а ви повинні розпізнати на дотик, що у вас є. (Роздає кожному гудзики різної величини і форми в кожному руку).
- Стисніть кулачки і відгадайте, що у вас в руці і якої величини. Назвіть.
- Стисніть кулачки з гудзиками, розслабте долоньки (3–5 разів). (Діти відчують напруження і розслаблення м'язів кисті руки)
- Діти, ви гарно попрацювали і я пропоную вам відпочити. Перейдіть на килимок, сядьте на подушечки. Ми з вами помандруємо в своїй уяві до синьої країни. Закрийте очі. Розслабтесь, опустіть плечі. Уявіть, що ви опинились у синій країні. Усе навколо синє-синє. Спробуйте зрозуміти, які почуття викликає синій колір? Який настрій? Який він, синій колір? (Спокійний, холодний, ніжний чи гарячий, м'який чи бадьорий).
- Ви сповна відчуваєте синій колір. Відчуваєте душевний спокій, натхнення, усі тривоги покинули вас. Вам добре й затишно, ви впевнені у своїх силах, здатні творити щось нове і чудове.

Ще деякий час побудьте в синьому кольорі, а хто готовий розплющити очі – розплющуйте.

Вихователь із зображувальної діяльності.

- Діти, підійдіть, будь ласка, до "чарівного" скла і послухайте вірш "Синє скельце".

Ми у синє скельце подивились –

І одразу все змінилось.

Навкруги все стало синім:

Синій сніг і синій іній,

Стала синьою хатина,

Сніговик біля стежини,

Сині сани, синій лід,

Синім став біленький світ.

- Діти, які картини природи ви уявили? Щоб вам хотілось би намалювати, використовуючи синю фарбу пальчиками й долонями? (Діти обговорюють сюжет для малювання й малюють під музичний супровід пальчиками та долонями синьою фарбою).

Після закінчення діти обговорюють почуття:

- вам сподобалося малювати на "чарівному" склі?
- хто з дітей тобі допомагав?
- чи вистачило тобі місця, щоб намалювати те, що ти хотів?
- що ти хотів би намалювати наступного разу?

Рефлексія.

- Діти, чи сподобалося вам малювати? Кого ви зобразили? Яким кольором? Які почуття викликало малювання? Який у вас настрій?

Список використаних джерел

1. Програма розвитку дитини дошкільного віку "Я у Світі" / наук. кер. Кононко О.Л. – К. : Світич, 2014. – 430 с.
2. Програма розвитку дітей старшого дошкільного віку "Впевнений старт" / кер. Жебровський Б.М. – Тернопіль : Мандрівець, 2012. – 200 с.
3. Мардер Л. Цветной мир. Групповая арт-терапевтическая работа с детьми дошкольного и младшего школьного возраста / Л. Мардер. – М. : Генезис, 2007. – 143 с.
4. Психологічні заняття з дошкільнятами / упоряд. Т.Червонна. – К. : Шк. світ, 2008. – 128 с.
5. Копитін А.І. До 65 арт-терапія жертв насильства : навч. посібн. / [Копитін А. І. та ін.] ; упоряд. А. І. Копитін. – М : Психотерапія, 2009. – 144 с.

1.7. Методичні рекомендації до проведення фронтальних занять у старшій логопедичній групі з дошкільниками, які мають фонетико-фонематичний недорозвиток мовлення

*Пашкова Наталія Борисівна, учитель-логопед
дошкільного навчального закладу №26
управління освіти і науки Білоцерківської
міської ради;*

*Наталія Шавлова, учитель-логопед
дошкільного навчального закладу № 35
управління освіти і науки Білоцерківської
міської ради*

У Базовому компоненті дошкільної освіти зазначається, що одним із головних завдань дошкільної освіти є формування особистості дитини й підготовка її до навчання в школі. Аналіз психолого-педагогічної літератури свідчить про збільшення кількості дітей дошкільного віку із порушеннями усного мовлення, що зумовлює труднощі в оволодінні програмами навчання і виховання дітей дошкільного віку в умовах дошкільного навчального закладу, у своєчасній мовленнєвій підготовці дітей до школи і формуванні мисленнєво-пізнавальної діяльності, поведінки та особистості дитини в цілому. У зв'язку з цим значущості набуває превентивне навчання й виховання дошкільників із порушеннями мовлення та безпосередньо логопедична робота з дітьми із порушеннями мовлення старшого дошкільного віку в умовах логопедичної групи ДНЗ.

Базовий компонент дошкільної освіти в Україні визначає обов'язковий мінімум рівня розвиненості дитини перших шести (семи) років, необхідний для її нормального функціонування в довколишньому середовищі. Так, у сфері "Я сам" у змістовній лінії "соціальне я" визначені знання, уміння, навички дитини щодо мовленнєвого розвитку, які є кінцевим результатом розвитку мовлення дошкільника на етапі дошкільного дитинства.

Головним кінцевим завданням спеціального навчання рідної мови дошкільників із тяжкими порушеннями мовлення є оволодіння навичками мовленнєвого спілкування. Вирішення вищезазначеного передбачає розуміння дітьми мовлення інших людей, накопичення мовленнєвих засобів (поступове збільшення словникового запасу, уточнення та розуміння значень слів, розрізнення граматичних форм), засвоєння різних форм спілкування (діалогічне-монологічне, ситуативне-контекстне мовлення) тощо.

У роботах учених (М.Шеремет, В.Тарасун, С.Конопляста, М.Фомічова, Т.Волосовець, Е.Кутепова, Г.Чиркіна, Л.Волкова, С.Шаховська, Р.Левіна, І.Марченко та ін.) висвітлюються питання щодо організаційних форм логопедичної роботи та вимог до них.

У логопедії форма навчання – це спеціально організована діяльність логопеда й дітей із порушеннями мовленнєвого розвитку, спрямована на корекцію вад мовлення, яка залежить від кількості дітей і відбувається відповідно до спеціально визначених норм та положень (програмових, санітарно-гігієнічних, профілактичних тощо).

У групах для дітей старшого дошкільного віку із ФФНМ є можливість проведення логопедом фронтальних занять.

Навчання рідної мови на заняттях – це планомірний, цілеспрямований процес розвитку мовленнєвих здібностей дітей, засвоєння ними елементарних знань про культуру мовленнєвого спілкування, збагачення словника, формування мовленнєвих умінь і навичок.

Навчання дітей рідної мови відбувається на комплексних та тематичних мовленнєвих заняттях, на яких присутні до 15 дітей (Ф.Сохін, О.Ушакова). На комплексному мовленнєвому занятті об'єднують три цілком самостійних і, водночас, мовленнєвих завдання. Отже, таке заняття складається з трьох цілком самостійних частин: зв'язне мовлення (планується на кожному комплексному занятті), словник (або граматики), звукова культура мовлення (або словник).

Оскільки логопедична робота передбачає комплексне вирішення завдань мовленнєвого розвитку дітей, тому найбільш широко використовуються комплексні заняття, на яких ураховуються особливості оволодіння дітьми мовою як системою мовних одиниць. Тільки взаємозв'язок, взаємодія різних завдань дають можливість дитині усвідомити різні аспекти мови.

Заняття з навчання правильної вимови звука може включати: а) показ та уточнення артикуляції, б) визначення акустико-артикуляційної характеристики звука, в) закріплення ізольованої вимови, г) закріплення вимови звука у словах, д) вправи на вимову в мовленні – повторення чистомовок, віршів, переказ коротких текстів тощо.

Основними завданнями логопедичних занять є:

1. Розвиток розуміння мовлення; виховання вміння спостерігати та осмислювати явища дійсності, що дає можливість уточнити та розширити запас конкретних уявлень дитини; формування узагальнювальних понять, практичних навичок словотворення та словозміни, уміння використовувати прості поширені речення та деякі види складних синтаксичних структур.

2. Формування правильної вимови звуків; розвиток фонематичного слуху та сприйняття; закріплення навичок вимови слів різної звуко-складової структури;

контроль за виразністю мовлення; підготовка до засвоєння навичок звукового аналізу та синтезу.

3. Навчання дітей самостійному висловленню. На основі сформованих навичок використання різних типів речень у дітей виробляється вміння передавати враження про події дійсності, переказувати зміст сюжетних картин та їх серій, складати розповіді-описи.

Увесь процес корекційного навчання має чітку комунікативну спрямованість. Елементи мовної системи, що засвоюються, повинні включатись до безпосереднього спілкування. Важливо навчити дітей застосовувати відпрацьовані мовленнєві операції в аналогічних або нових ситуаціях, творчо використовувати отримані навички в різних видах діяльності.

Програмовий зміст занять визначається відповідно до ступеня порушення компонентів мовлення. Він передбачає формування в дітей мотиваційно-потребового компонента мовленнєвої діяльності; розвиток когнітивних передумов мовленнєвої діяльності (сприймання, уваги, пам'яті, мислення); формування вербалізованих уявлень про навколишній світ; формування здатності до засвоєння елементарних мовних закономірностей: формування та вдосконалення механізмів сенсомоторного рівня й механізмів мовного рівня мовленнєвої діяльності у процесі розширення імпресивного та експресивного словника дітей, розвитку розуміння та використання граматичних форм слова та словотворчих моделей, а також різних типів синтаксичних конструкцій і на їх основі розвитку о мовлення. Таким чином, корекційно-логопедичний вплив спрямований на розвиток різних компонентів мовної здібності (фонетичного, лексичного, словотворчого, морфологічного, семантичного).

Фронтальні логопедичні заняття із формування вимови будуються з урахуванням завдань та змісту кожного періоду навчання. Специфіка цього виду занять обумовлює підбір лексичного матеріалу, який насичений звуками, що вивчаються і вимовляються правильно. Виключаються звуки, які змішуються. На кожному занятті обов'язково передбачаються вправи для закріплення правильної вимови певного звука, розвитку фонематичного слуху, сприйняття, оволодіння навичками елементарного аналізу та синтезу. Обов'язковим є включення завдань з розвитку слухо-мовленнєвої пам'яті.

Логопедичні заняття із формування лексико-граматичних засобів мови та розвитку мовлення будуються у урахуванням вимог як загальної дошкільної, так і спеціальної педагогіки.

Логопеду необхідно чітко визначити тему та мету заняття; виокремити словник дієслів та прикметників, які повинні засвоїти діти в активному мовленні; дібрати лексичний і граматичний матеріал з урахуванням теми й мети заняття, етапу корекційного навчання, індивідуального підходу до мовленнєвих і психічних можливостей дітей (при цьому допускається ненормативне фонетичне оформлення частини мовленнєвого матеріалу); окреслити основні етапи заняття, показати їх взаємозв'язок та взаємообумовленість, сформулювати мету кожного етапу; забезпечити поступове ускладнення мовленнєвих і мовленнєво-мислительних завдань; включити до заняття різноманітні ігрові та дидактичні вправи з елементами змагання, контролю за своїми діями та діями товаришів; у відборі програмного матеріалу враховувати зону найближчого розвитку дошкільника, потенційні можливості для розвитку мислення, складних форм

сприйняття, уяви; передбачити прийоми, які забезпечують, за умови індивідуального підходу до дітей, включення їх до активної роботи та пізнавальної діяльності; включити до заняття систематичне повторення засвоєного мовленнєвого матеріалу.

У логопедії до організації і проведення занять із дітьми-логопатами сформульовані наступні дидактичні вимоги:

1. Ретельна попередня підготовка до заняття. Визначення завдань, методів і прийомів навчання, взаємозв'язку з іншими видами діяльності. Необхідно продумувати структуру й хід заняття, дібрати відповідний мовленнєвий і наочний матеріал.

2. Відповідність заняття віковим, психологічним і мовленнєвим можливостям дітей. Навчальна мовленнєва діяльність має бути організована на достатньому рівні складності з урахуванням потенційних можливостей дітей. Навчання має мати розвивальний та виховний характер.

3. Структура заняття має бути чіткою. У ній, зазвичай, виділяють три частини – увідну, основну, заключну. В увідній частині передбачений обов'язковий організаційний момент, який дає змогу налаштувати дітей до заняття, відбувається повторення попереднього матеріалу, повідомляється тема заняття, утворюються відповідні мотиви наступної діяльності з урахуванням віку і ступеня розвитку мовлення дітей. У основній частині вирішуються головні завдання заняття, використовуються різні навчальні прийоми, створюються умови для мовленнєвої діяльності дітей. Заключна частина коротка та емоційна. Її мета – закріпити й узагальнити знання, відпрацьовані в основній частині заняття. Оцінка мовленнєвих досягнень дітей на кінець заняття має бути не формальною, а об'єктивною й заохочувальною.

4. Оптимальне поєднання колективного характеру навчання з індивідуальним підходом. Звично діти у підгрупі різняться за мовленнєвим і психофізичним розвитком. Це потрібно враховувати під час вибору методів і прийомів роботи, індивідуальних завдань і інструкцій до них.

5. Правильна організація занять. Організація занять повинна відповідати всім гігієнічним та естетичним вимогам, які висуваються в дошкільному закладі. Рекомендуються невимушені форми організації дітей, які сприяють утворенню довірливої атмосфери, за якої діти бачать один одного, перебувають поряд із логопедом. Розумове навантаження дітей потребує перепочинку, який виявляється у зміні їхньої діяльності, проведенні різноманітних фізхвилинок, застосуванні різних видів ігор.

6. Урахування результатів заняття допомагає контролювати процес навчання, засвоєння дітьми мовленнєвого матеріалу, забезпечує встановлення зворотного зв'язку, дозволяє визначити способи подальшої роботи з ними.

7. Зв'язок занять з іншими видами діяльності. Для відпрацювання стійких мовленнєвих навичок і умінь необхідно закріплення матеріалу на вечірніх заняттях вихователя за завданням логопеда, під час ігор поза заняттями, у трудовій діяльності, у побуті, вдома з батьками.

Педагоги Т.Жук, Н.Соколенко представили такі вимоги до фронтальних занять для дітей із ФФНМ. Для фронтального заняття обирається звук, який

правильно вимовляється всіма дітьми групи. Метою заняття є уточнення артикуляції цього звуку; закріплення правильної його вимови у словах різної складності; виділення на слух цієї фонemi.

Основними вимогами такого заняття, на думку авторів, є:

1. Дібрати вправи для закріплення правильної вимови звуку на доступному лексичному матеріалі.
2. Пропонувати дітям ізолювано вимовляти цей звук голосно і тихо, довго й коротко.
3. Пропонувати дітям чітко вимовляти різні слова з цим звуком, уникати вживання недиференційованих і дефектних звуків.
4. Забезпечити розвиток фонематичного слуху та підготовку до звукового аналізу (виділяти звук із ряду звуків, із слів, вибирати ті предмети, малюнки, назва яких починається вказаним звуком, уставляти пропущений звук і називати все слово).
5. Пропонувати завдання зростаючої складності.
6. Уводити вправи на розвиток процесів мислення.
7. Організовувати заняття як динамічне, багате на ігрові моменти.
8. Формувати в дітей здатність контролю за своєю мовою, діями та відповідями товаришів.
9. Заняття має складатися з чотирьох етапів: організації, повторення, навчання та закріплення нового матеріалу.
10. Логопед до кожного етапі повинен дати чітку інструкцію, а в кінці заняття – диференційовану оцінку роботи кожної дитини, запропонувати вправи, виконання яких переконує, що мета досягнута.

Учителем-логопедом проводяться фронтальні ігри-заняття – з усіма дошкільниками групи упродовж 20-25 хв двічі на тиждень.

Представляємо орієнтовний перспективний план корекційно-відновлювальної роботи в старшій групі з дітьми з фонетико-фонематичним недорозвиненням мовлення, який напрацьований творчою групою вчителів-логопедів м. Біла Церква Київська області відповідно до вимог Базової програми розвитку дитини "Я у Світі" та Програми розвитку дітей старшого дошкільного віку "Впевнений старт".

Список використаних джерел

1. Базовий компонент дошкільної освіти [Богущ А. М., Беленька Г. В., Богиніч О. Л. та ін.] ; наук. керівник : А. М. Богущ, дійсний член НАПН України, проф., д. пед. н. – К. : ТОВ "МЦФЕР-Україна", 2012. – 26 с.
2. Впевнений старт : програма розвитку дитини старшого дошкільного віку / ред. кол. : [наказ Міністерства освіти і науки України від 23.11.2010 р. № 1111]. – К. : Олеум, 2010. – 62 с.
3. Білан О. Мовленнєва компетентність дошкільників: сутність та шляхи реалізації / О. Білан // Педагогічна думка. – 2006. – № 3. – С. 40–43.
4. Тарасун В. Формування мовної особистості – новий напрям логопедичної роботи / В. Тарасун // Дефектологія. – 2007. – № 4. – С. 3–11.

1.8 Орієнтовний перспективний план корекційно-розвивальної роботи в старшій групі з дітьми із фонетико-фонематичним недорозвитком мовлення

(відповідно до вимог Програми розвитку дітей старшого дошкільного віку "Впевнений Старт").

Пашкова Н.Б., Шавлова Н.О., Мороз О.А., Шило Т.П.,
Ковтун Л.О., Кондратенко О.В., Рябчун Т.М.,
Науменко Т.В., *творча група вчителів-логопедів*
дошкільних закладів освіти управління освіти і науки
Білоцерківської міської ради

ВЕРЕСЕНЬ. ВУЛИЦЯМИ РІДНОГО МІСТА.

ТИЖДЕНЬ	ЗВУКИ	БУКВИ	ЗВУКО-СКЛАДОВИЙ АНАЛІЗ	ЛЕКСИКО-ГРАМАТИЧНА БУДОВА	ЗВ'ЯЗНЕ МОВЛЕННЯ	СЛОВНИК
1	Обстеження	Обстеження	Обстеження	Обстеження	Складання простих речень	Ім. – назва міста, домашня адреса, адреса садочка, вулиця, провулок, площа, бульвар, тротуар, перехід, алея, бібліотека, музей, завод, мер, пошта, транспорт, лікарня, аптека і т.д. Дс. – будувати, рости, кращати, милуватися, садити, прибирати, зустрічати, проводити і т.д. Прик. – чистий, красивий, величний, просторий і т.д. Присл. – чисто, шумно, затишно, святково і т.д.

ВЕРЕСЕНЬ. МІЙ ДИТЯЧИЙ САДОК. ПРИМІЩЕННЯ ДИТЯЧОГО САДКА. ПРОФЕСІЇ.

ТИЖДЕНЬ	ЗВУКИ	БУКВИ	ЗВУКО-СКЛАДОВИЙ АНАЛІЗ	ЛЕКСИКО-ГРАМАТИЧНА БУДОВА	ЗВ'ЯЗНЕ МОВЛЕННЯ	СЛОВНИК
2	Обстеження	Обстеження	Обстеження	Обстеження	Складання речення з Дс. та Ім.	Ім. – імена, по-батькові вихователів та інших працівників ДНЗ, назви

						предметів, меблів, іграшок, професій приміщень і т.д. Дс. – гратися, їсти, займатися, спати, спілкуватися, малювати, ліпити. Прик – іграшковий улюблений, м'який, чиста, світла і т.д. Присл. – цікаво, багато, тихо, весело, дружно і т.д.
--	--	--	--	--	--	---

ВЕРЕСЕНЬ.

Я САМ. ХТО Я? ЯКИЙ Я? МОЇ ПРАВА.

ТИЖДЕНЬ	ЗВУКИ	БУКВИ	ЗВУКО-СКЛАДОВИЙ АНАЛІЗ	ЛЕКСИКО-ГРАМАТИЧНА БУДОВА	ЗВ'ЯЗНЕ МОВЛЕННЯ	СЛОВНИК
3	Ознайомлення з органами артикуляційного апарата. Мовленнєві і немовленнєві звуки. А У АУ	 А а Уу	Голосні звуки. Звук. Слово. Виділення звуку "а" на фоні голосних. Виділення заданого звуку. Виділення голосного звуку на початку слова.	Засвоєння понять "живий" – "неживий" Слова-назви предметів (Наз. та знах. відм. одн.) Рід Ім. (дівчинка – вона) Род. відм. ім. одн. Узгодження присвійних Займ. з ім. (мій, моя, моє) Утворення зворотної форми Дс. (одягнуся...)	Орієнтування у просторі відносно себе (праворуч – ліворуч – попереду – позаду – угорі – вниз). Складання речення з 3-4 слів після показу дії	Ім. – назви частин тіла та окремих органів і т.д. Дс. – стояти, лежати, ходити, слухати, чути, думати, грузити, піднімати, опускати і т.д. Прик. – високий, низький, широкий, вузький, худий, повний, довгий, короткий, великий, маленький і т.д. Присл. – ліворуч, праворуч, весело, сумно, охайно, здивовано, страшно і т.д.

**ВЕРЕСЕНЬ.
МОЯ СІМ'Я. МОЯ РОДИНА. РОДИННІ ЗВ'ЯЗКИ.**

ТИЖДЕНЬ	ЗВУКИ	БУКВИ	ЗВУКО-СКЛАДОВИЙ АНАЛІЗ	ЛЕКСИКО-ГРАМАТИЧНА БУДОВА	ЗВ'ЯЗНЕ МОВЛЕННЯ	СЛОВНИК
4	О Е	О о Е е	Речення. Поняття про речення. Складання простих речень за сюжетними малюнком (Маша танцює). Позначення речень символами – смугами. Звуковий аналіз ряду голосних АУ, ОЕ, ЕО. Складання схеми звукового ряду	Однина і множина Ім. (літак-літаки) Ім. род. відм. одн. і множини (м'яч – м'яча – м'ячів) Утворення назв із зменшувально-пестливими суфіксами (яблуко – яблучко). Утворення Ім. – назв малят тварин, птахів та ін. (кріль – кроленя – кроленятко)	Складання розповідей за сімейними фотографіями (3 – 4 речення)	Ім. – сім'я, тато, мама, брат, сестра, дідусь, бабуся, тьотя, дядько, онучка, племінник, друг, подруга, любов, радість і т.д. Дс. – народитися, рости, піклуватися, няньчити, прати, готувати, прибирати, радіти, дружити і т.д. Прик. – старший, дбайливий, любя, молодший, дорогий, добрий і т.д. Присл. – ласкаво, щасливо, дружно, і т.д.

**ЖОВТЕНЬ.
ОСІНЬ ЗОЛОТА. ОЗНАКИ ТА ЯВИЩА ПРИРОДИ. ОВОЧІ ТА ФРУКТИ. ПРАЦЯ ЛЮДЕЙ ВОСЕНИ.**

ТИЖДЕНЬ	ЗВУКИ	БУКВИ	ЗВУКО-СКЛАДОВИЙ АНАЛІЗ	ЛЕКСИКО-ГРАМАТИЧНА БУДОВА	ЗВ'ЯЗНЕ МОВЛЕННЯ	СЛОВНИК
5	и і ні голосні звуки	и і і	Звуковий аналіз ряду голосних звуків. Складання схеми звукового ряду.	"Живі" – "неживі" предмети (хто? що?) Розрізнення роду Ім. (він, вона, воно). Утворення Ім. жін. р. від Ім. чол. р. Ознайомлення з антонімами	Складання описової розповіді за зразком, схемою	Ім. – осінь, назви осінніх місяців, урожай, дощ, назви овочів та фруктів, джем, повидло, компот, садівник, городник, смак і т.д. Дс. – рости, їсти, дозрівати, зривати, садити, чистити, доглядати, опадати, кружляти, шелестіти. Прик. – осінній, дощовий, золотий похмурий, смачний, стиглий, і т.д. Присл. – холодно, рано, пізно, вітряно, ясно, смачно, багато, мало і т.д.

**ЖОВТЕНЬ.
БАГАТСТВО ОСІНЬОГО ЛІСУ. ДЕРЕВА. КУЩІ. ЯГОДИ. ГРИБИ.**

ТИЖДЕНЬ	ЗВУКИ	БУКВИ	ЗВУКО-СКЛАДОВИЙ АНАЛІЗ	ЛЕКСИКО-ГРАМАТИЧНА БУДОВА	ЗВ'ЯЗНЕ МОВЛЕННЯ	СЛОВНИК
6	П Т	Пп Т т	Приголосні звуки. Виділення останнього приголосного в оберненому складі АП . Звуковий аналіз і синтез оберненого складу. Відтворення обернених складових рядів (АП, ОП, УП, АТ, ОТ)	Утворення Ім . із зменшувально-пестливими суфіксами (гриб – грибочок, кущ – кущик)	Складання розповіді за допомогою запитань	Ім . – назви дерев, кущів, грибів, ягід, пора і т.д. Дс . – міняти, сушити, засихати, дути, збирати і т.д. Прик . – ранній, пізній, запашний, різнокольоровий, назви кольорів осіннього листя, ягідний, грибний і т.д. Присл . – похмуро, сумно, сонячно, свіжо і т.д.

**ЖОВТЕНЬ.
ДИКІ ТВАРИНИ.**

ТИЖДЕНЬ	ЗВУКИ	БУКВИ	ЗВУКО-СКЛАДОВИЙ АНАЛІЗ	ЛЕКСИКО-ГРАМАТИЧНА БУДОВА	ЗВ'ЯЗНЕ МОВЛЕННЯ	СЛОВНИК
7	К П Т К	К к ПпТтКк	Виділення останнього звука із слова (кіт, мак) Аналіз відкритого складу (КА, КО, КУ) Відтворення прямих складів (ПА, КО, ТУ, ПА – ТА – КА)	Актуалізація дієслівної лексики. Слова – назви дій. Співвідношення дії до предмета. Дс . однини і множини.	Складання порівняльної розповіді за сюжетною картиною за допомогою запитань. Складання загадок про тварин	Ім . – назви тварин, дитинчат, частин тіла, барліг, нора, дупло, лігво, хутро і т.д. Дс . – здобувати, стрибати, бігти, ховатися, смоктати, ласувати, полювати. Прик . – кошлатий, кудлатий, гладкий, хутряний, колючий, спритний, могутній, зубастий, голодний, хижий, обережний. Присл . – свіжо, прохолодно, холодно і т.д.

**ЖОВТЕНЬ.
ЛЕТЯТЬ ПТАХИ У ВИРІЙ.**

ТИЖДЕНЬ	ЗВУКИ	БУКВИ	ЗВУКО-СКЛАДОВИЙ АНАЛІЗ	ЛЕКСИКО-ГРАМАТИЧНА БУДОВА	ЗВ'ЯЗНЕ МОВЛЕННЯ	СЛОВНИК
8	М Х	М м Х х	Аналіз тризвукового слова. Виділення першого звуку (приголосного) (мак, кит, пух)	Час Дс. Вживання Дс. теперішнього часу. Префіксальні Дс. (залітати, долітати, відлітати, перелітати). Омоніми (ключ, крило, ніжка, хвіст)	Описова розповідь. Складання загадок	Ім. – назви перелітних птахів, частин тіла птаха, переліт, крик, вирій, ключ і т.д. Дс. – цвірінькати, крякати, цигикати, заливатися, сідати, летіти, стрибати, ловити, кружляти, прощатися, злітати. Прик. – перелітні, водоплавні, болотні, лісові, дикі, хижі, швидкі, моторні, голосисті, завзяті і т.д. Присл. – голосно, швидко, повільно, тихо, холодно, голодно і т.д.

**ЛИСТОПАД.
СВІЙСЬКІ ТВАРИНИ.**

ТИЖДЕНЬ	ЗВУКИ	БУКВИ	ЗВУКО-СКЛАДОВИЙ АНАЛІЗ	ЛЕКСИКО-ГРАМАТИЧНА БУДОВА	ЗВ'ЯЗНЕ МОВЛЕННЯ	СЛОВНИК
9	Б П – Б	Бб П – Б	Голосні і приголосні звуки. Звуковий аналіз 3-звукових слів. Аналіз словесного складу речення (кількість слів, послідовність)	Утворення Дс. відзвуконаслідуваних слів (гав – гавкати, няв – нявкати). Ознайомлення з Прийм. Вживання Прийм. (без, з, у, із) з іменниками в Род. відм. (собака без вуха) Навчати розуміти фразеологізми (Упертий, як вісюк)	Складання порівняльно-описових розповідей. Складносурядне речення з протиставним сполучником <i>а</i> (яблуко солодке, а лимон кислий). Складання речень за опорними словами (клювати, курка, зерно)	Ім. – назви свійських тварин, дитинчат, частин тіла тварини, хлів, корівник, стайня, кошара, буда, господар, пастух, господиня і т.д. Дс. – стрибати, бігати, скакати, їсти, мукари, іржати, бекати і т.д. Прик. – великий, дрібний, корисний, розумний, густий, пухнастий і т.д. Присл. – швидко, поволі, корисно, тепло, тужливо і т.д.

**ЛИСТОПАД.
НА ПТАШИНОМУ ДВОРІ.**

ТИЖДЕНЬ	ЗВУКИ	БУКВИ	ЗВУКО-СКЛАДОВИЙ АНАЛІЗ	ЛЕКСИКО-ГРАМАТИЧНА БУДОВА	ЗВ'ЯЗНЕ МОВЛЕННЯ	СЛОВНИК
10	Д Т – Д	Д д	Звуковий аналіз слів з діленням на голосні і приголосні типу ПГП, ПГ-ПГ	Слова – ознаки. Узгодження Ім. із Прик. Утворення Ім. жің. р. від Ім. чол. р. (індик – індичка). Навчати використовувати порівняння (голосистий, як півень, ходить, як качка)	Складання речень за опорними словами (клювати, курка, зерно)	Ім. – назви домашніх птахів, дітей, частин тіла птахів, яйце, зерно, людина, насіння, курник, пуховик. Дс. – клювати, пити, літати, висиджувати, вилуплюватись, махати, чистити, кричати, оберігати, пищати, піклуватись. Прик. – жвавий, задерикуватий, ряба, водоплавні і т.д. Присл. – швидко, поволі, легко і т.д.

**ЛИСТОПАД.
ХТО ЯК ДО ЗИМИ ГОТУЄТЬСЯ.**

ТИЖДЕНЬ	ЗВУКИ	БУКВИ	ЗВУКО-СКЛАДОВИЙ АНАЛІЗ	ЛЕКСИКО-ГРАМАТИЧНА БУДОВА	ЗВ'ЯЗНЕ МОВЛЕННЯ	СЛОВНИК
11	Н В	Н н В в	Звуковий аналіз 4-звукового слова з відкритими складами типу ПГ-ПГ. Формувати поняття "склад". Поділ слів на склади з наголосом на 1-у складі (сАни). Поділ 2-складових слів із однаковими складами (баба, мама)	Узгодження Прик. з Ім. у множині. Уживання збірних форм Ім. (ведмеді, зайці). Утворення присвійних Прик. (ведмежий барліг, лисяча нора)	Складання порівняльної розповіді (птахи – тварини, дикі – свійські)	Ім. – назви диких тварин, частин тіла, хутро, барліг, нора, дупло, лігво і т.д. Дс. – здобувати, нищпорити, вити, гарчати, ревити, полювати, учити, ласувати, плавати і т.д. Прик. – сильний, хитрий, колючий, зубатий, бурий, незграбний, могутній, обережний, гнучкий і т.д. Присл. – прохолодно, свіжо, холодно і т.д.

ЛИСТОПАД.

ВЧИМОСЯ СПЛКУВАТИСЯ (ІЗ ЛЮДЬМИ, ІЗ ПРИРОДОЮ)

ТИЖДЕНЬ	ЗВУКИ	БУКВИ	ЗВУКО-СКЛАДОВИЙ АНАЛІЗ	ЛЕКСИКО-ГРАМАТИЧНА БУДОВА	ЗВ'ЯЗНЕ МОВЛЕННЯ	СЛОВНИК
12	Л Й – Л'	Л л	Звуковий аналіз слів типу ПГП, ПГ-ПГ. Поділ слів на склади. Формувати поняття "твердий" - "м'який" приголосний	Утворення відносних Прик. (дерево – дерев'яний). Утворення Прик. з суфіксами із значенням пестливості (гарний-гарнесенький). Ім.-звертання (мамо, тату). Узгодження Прик. з Ім. у кличній формі (дорога бабусю)	Складання розповіді за серією сюжетних малюнків	Ім. – слова привітання, прощання, вибачення, прохання, звернення і т.д. Дс. – вітатися, прощатися, вибачатися, спілкуватися, звертатися і т.д. Прик. – привітний, радісний, ввічливий, скромний, і т.д. Присл. – ввічливо, радісно, привітно, скромно. обережно, акуратно і т.д.

ГРУДЕНЬ.

КРИСТАЛЕВИЙ ДЗВІН ЗИМИ. ЗИМОВІ ЯВИЩА ТА ОЗНАКИ.

ТИЖДЕНЬ	ЗВУКИ	БУКВИ	ЗВУКО-СКЛАДОВИЙ АНАЛІЗ	ЛЕКСИКО-ГРАМАТИЧНА БУДОВА	ЗВ'ЯЗНЕ МОВЛЕННЯ	СЛОВНИК
13	С	С с	Звуковий аналіз слів типу ПГП, ПГ-ПГ. Поділ слів на склади з наголосом на 2-у складі (косА, сапА, зимА). Визначення місця звуку в словах. Схема речення	Прийменники (в, на, у, під, над, за). Добір Прик. до Ім. (зима – холодна, сніжна, морозяна). Складні слова (снігопад, криголам, лісоруб)	Складання розповіді-опису за схемою	Ім. – зима, назви зимових місяців, заметіль, хурделиця мороз, сніг, крига, ожеледь, сніжинка, бурулька годівниця, іній, сліди і т.д. Дс. – падати, вкривати, ліпити, мерзнути, морозити, блищати, іскритися, хрустіти. Прик. – холодний, морозний, м'який, іскристий, білий, блискучий, легкий, пишний і т.д. Присл. – морозяно, зимно, темно і т.д.

**ГРУДЕНЬ.
ЗИМУЮЧІ ПТАХИ.**

ТИЖДЕНЬ	ЗВУКИ	БУКВИ	ЗВУКО-СКЛАДОВИЙ АНАЛІЗ	ЛЕКСИКО-ГРАМАТИЧНА БУДОВА	ЗВ'ЯЗНЕ МОВЛЕННЯ	СЛОВНИК
14	С – С' З	 Зз	Звуковий аналіз слів типу ПГП, ПГ-ПГ. Диференціація "твердих" – "м'яких" приголосних (сам – сім, сани – Сіма). Складання речення за малюнком Схема речення.	Утворення складних Прик. (білобока сорока, червоногрудий снігур)	Оповідання за планом	Ім. – назви птахів, які зимують, частин тіла, годовниці і т.д. Дс. – щебетати, сидати, стрибати, ходити, ловити, кружляти, злітати і т.д. Прик. – лісові, дикі, хижі, швидкі, моторні, голосисті, завзяті і т.д. Присл. – голосно, швидко, холодно і т.д.

**ГРУДЕНЬ.
НАРОДНІ СВЯТА ТА РОЗВАГИ.**

ТИЖДЕНЬ	ЗВУКИ	БУКВИ	ЗВУКО-СКЛАДОВИЙ АНАЛІЗ	ЛЕКСИКО-ГРАМАТИЧНА БУДОВА	ЗВ'ЯЗНЕ МОВЛЕННЯ	СЛОВНИК
15	З – З' С – С' З – З'		Звуковий аналіз слів типу ПГ-ПГ (зима – Зіна, сани – сіно). Поділ слів на склади (3-х складові з відкритими складами: собака, корова)	Узгодження кількісних Числ. з Ім. Навчати дітей називати кількісні і порядкові Числ. Розвивати просторові уявлення	Послідовний переказ за опорними малюнками (протягом року)	Ім. – назви народних свят, сани, сніговик, сніжки і т.д. Дс. – кусати, стрибати, ліпити, падати, ковзатися, їхати, кружлятися, хрустити і т.д. Прик. – холодний, морозяний, крихкий, легкий, м'який, рихлий, зимовий і т.д. Присл. – холодно, морозяно, шумно, зимно, темно, весело, радісно і т.д.

**ГРУДЕНЬ.
НОВОРІЧНА КРАСУНЯ.**

ТИЖДЕНЬ	ЗВУКИ	БУКВИ	ЗВУКО-СКЛАДОВИЙ АНАЛІЗ	ЛЕКСИКО-ГРАМАТИЧНА БУДОВА	ЗВ'ЯЗНЕ МОВЛЕННЯ	СЛОВНИК
16	С – З С' – З'		Звуковий аналіз слів типу ПГ-ПГ (сіно – Зіна, коса – коза). Голосні звуки. "Тверді" – "м'які" приголосні звуки. Поділ слів на склади (2- і 3-складові з відкритими складами: коза, собака)	Узгодження кількісних Числ. з Ім. в межах 5	Переказ за допомогою запитань	Ім. – Снігуронька, Дід Мороз, Новий рік, подарунок, маски, ялинка, прикраси, мішура, гірлянди, карнавал, хлопава, салют, веселощі і т.д. Дс. – прикрашати, кружляти, святкувати, блищати, іскритися, радіти, зустрічати, чекати, дарувати, вітати і т.д. Прик. – пишна, святкова, казкова, новорічна і т.д. Присл. – урочисто, казково, радісно і т.д.

**СІЧЕНЬ.
РІЗВЯНА ЗІРОЧКА СІЯЄ.**

ТИЖДЕНЬ	ЗВУКИ	БУКВИ	ЗВУКО-СКЛАДОВИЙ АНАЛІЗ	ЛЕКСИКО-ГРАМАТИЧНА БУДОВА	ЗВ'ЯЗНЕ МОВЛЕННЯ	СЛОВНИК
17	Повторення	Повторення	Повторення	Вживання Дс. і Прик. історичної святкової лексики	Навчати колядок, щедрівок, засівалок.	Ім. – вдячність, Коляда, колядка, Різдво, Щедрий вечір, щедрівка. Дс. – дякувати, висловлювати, віншувати, колядувати, щедрувати, поздоровляти і т.д. Прик. – гостинний, гречний, щасливий різдвяний, щедрий, дбайливий і т.д. Присл. – радісно, весело, гостинно, щедро і т.д.

СІЧЕНЬ. РЕМЕСЛА МОГО НАРОДУ.

ТИЖДЕНЬ	ЗВУКИ	БУКВИ	ЗВУКО-СКЛАДОВИЙ АНАЛІЗ	ЛЕКСИКО-ГРАМАТИЧНА БУДОВА	ЗВ'ЯЗНЕ МОВЛЕННЯ	СЛОВНИК
18	Повторення	Повторення	Повторення	Утворення: Дс. від Ім.	Розвиток діалогічного мовлення.	Ім. – лялька-мотанка, плетіння, ткацтво, вишиванка,

				(ткацтво – ткати); Прик. від Дс. (в'язати – в'язаний)	Казка-інсценівка "Солом'яний бичок"	гончарство, різьбярство і т.д. Дс. – мотати, плести, ткати, вишивати, ліпити, вирізати і т.д. Прик. – плетений, тканий, вишитий, ліплений, мотаний, вирізаний і т.д. Присл. – красиво, вишукано і т.д.
--	--	--	--	---	--	--

СІЧЕНЬ.

ЗИМОВИЙ ОДЯГ ТА ВЗУТТЯ.

ТИЖДЕН Ь	ЗВУКИ	БУКВИ	ЗВУКО-СКЛАДОВИЙ АНАЛІЗ	ЛЕКСИКО-ГРАМАТИЧНА БУДОВА	ЗВ'ЯЗНЕ МОВЛЕННЯ	СЛОВНИК
19	Ш	Ш	Поділ слів на склади. Звуковий аналіз слів типу: ПГ-ПГ, ПГП	Утворення: Ім. множини у Род. відм. (панчох, черевиків, шкарпеток); Прик. присвійних (Оленчина шуба), відносних (хутро – хутрянний), якісних (теплий – тепліший). Ознайомити з омонімами : ніжка, шапка, голка	Описові розповіді одягу та взуття за схемою	Ім. – шапка, шуба, шарф, куртка, штанці, светр, сорочка, спідниця, плаття, панчохи, шкарпетки; черевики, чоботи, рукавиці, пуховик, дублянка, котушка, нитка, голка і т.д. Дс. – одягати, взувати, чистити, носити, шити, в'язати, вішати, застібати і т.д. Прик. – верхній, нижній, зимовий, модний, дитячий, жіночий, чоловічий, святковий, робочий, взуттєва (майстерня)

СІЧЕНЬ.

ОЙ ВЕСЕЛА В НАС ЗИМА. РОЗВАГИ.

ТИЖДЕН Ь	ЗВУКИ	БУКВИ	ЗВУКО-СКЛАДОВИЙ АНАЛІЗ	ЛЕКСИКО-ГРАМАТИЧНА БУДОВА	ЗВ'ЯЗНЕ МОВЛЕННЯ	СЛОВНИК
20	Ж	Ж	Звуковий аналіз слів різної складової структури. Закріплення знань про словорозрізняльну роль звука (жити-бити-мити, жар-пар). Знаходження місця звука у слові (початок, середина, кінець), (жаба, пожежа, жук, жакет, кажан)	Відмінювання Дс. теперішнього часу однини. Уживання: присвійні Займ. (мій, моя, моє, мої); особових Займ. (він, вона) у різних відмінкових формах (у нього, у неї, йому, їй)	Складання розповіді за сюжетною картиною "Зимові розваги"	Ім. – лижі, санки, ковзани, сніжки, сніговик, гірка, ковзанка, хокей, ворота, воротар, гол, ключка, шайба, кяток і т.д. Дс. – їздити, кататися, ліпити, упасти, сковзати, відштовхуватися, розганятися і т.д. Прик. – лижний, санний, слизький, швидкий, гострий. Присл. – весело, радісно, швидко і т.д.

**ЛЮТИЙ.
ПРОФЕСІЙ. ІНСТРУМЕНТИ.**

ТИЖДЕНЬ	ЗВУКИ	БУКВИ	ЗВУКО-СКЛАДОВИЙ АНАЛІЗ	ЛЕКСИКО-ГРАМАТИЧНА БУДОВА	ЗВ'ЯЗНЕ МОВЛЕННЯ	СЛОВНИК
21	Ш – Ж		Звуковий аналіз слів різної складової структури. Називання слів із заданим звуком. Складовий аналіз двоскладових слів із закритим складом типу ПГ-ПГП . Складання речення	Утворення Дс. від Ім.	Складання розповіді за опорними словами "Ким працюють мама й тато"	Ім. – назви професій, інструментів і т.д. Дс. – лікує, учить, виховує, варить, готує, шиє, лагодить, пече, пише, возить, літає, продає, копає, доглядає, вирощує, сіє, фарбує, читає, пише, встановлює, стриже і т.д. Прик. – добрий, уважний, дбайливий, відповідальний, професійний, умілий, сумлінний. Присл. – важко, якісно, швидко і т.д.

**ЛЮТИЙ.
БУДИНОК, У ЯКОМУ Я ЖИВУ. МЕБЛІ. ПРЕДМЕТИ ПОБУТУ.**

ТИЖДЕНЬ	ЗВУКИ	БУКВИ	ЗВУКО-СКЛАДОВИЙ АНАЛІЗ	ЛЕКСИКО-ГРАМАТИЧНА БУДОВА	ЗВ'ЯЗНЕ МОВЛЕННЯ	СЛОВНИК
22	С – Ш	С Ш	Звуковий аналіз слів різної складової структури. Називання слів із заданим звуком. Складовий аналіз двоскладових слів із закритим складом, із збігом приголосних типу ПГП – ГП . Складання схем речення	Узгодження Дс. з Ім. в Оруд. відм. (прати машиною). Синонімічні слова (два, двоє, двійко)	Складання описової розповіді "Моя кімната"	Ім. – будинок, поверх, квартира, двері, ключ, вікно, назви приміщень будинку, назви електроприладів. Дс. – будувати, піднімати, облаштовувати, ремонтувати і т.д. Прик. – висотний, багатоповерховий, одноповерховий, маленький, великий, міський, сільський, цегляний, блочний, дерев'яний, глиняний і т.д. Присл. – високо, низько, зручно і т.д.

**ЛЮТИЙ.
ЗАВІТАЄМО НА КУХНЮ. ПОСУД. ЇЖА.**

ТИЖДЕНЬ	ЗВУКИ	БУКВИ	ЗВУКО-СКЛАДОВИЙ АНАЛІЗ	ЛЕКСИКО-ГРАМАТИЧНА БУДОВА	ЗВ'ЯЗНЕ МОВЛЕННЯ	СЛОВНИК
23	З Ж З – Ж	З з Ж ж	Звуковий аналіз слів різної складової структури. Складовий аналіз двоскладових слів із закритих складів, із збігом приголосних ПГП – ПГП	Дієвідмінювання дієслів мин. часу однини (я читала, ти ..., він...).	Переказ за схемами-символами, піктограмами твору К.Чуковського "Федорине горе"	Ім. – назви посуду, його частини, дно метал, порцеляна, кришталь, скло, пластмаса, глина, чавун, дерево, срібло, сніданок, обід, вечеря, кухня, їдальня, кухар, назви продуктів та страв і т.д. Дс. – варити, смажити, пекти, чистити, різати, мити, накладати, готувати, їсти і т.д. Прик. – крихка, міцна, зручна і т.д. Присл. – зручно, гаряче, холодне, чисто, красиво і т.д.

**ЛЮТИЙ.
НАЗЕМНИЙ, ПІДЗЕМНИЙ, ПОВІТРЯНИЙ, ВОДНИЙ – НАШ ТРАНСПОРТ ДОМЧИТЬ БУДЬ-КОГО ВЖЕ СЬОГОДНІ.**

ТИЖДЕНЬ	ЗВУКИ	БУКВИ	ЗВУКО-СКЛАДОВИЙ АНАЛІЗ	ЛЕКСИКО-ГРАМАТИЧНА БУДОВА	ЗВ'ЯЗНЕ МОВЛЕННЯ	СЛОВНИК
24	С – Ш З – Ж	З з Ж ж	Звуковий аналіз слів різної складової структури. Наголос. Наголошений склад	Префіксальні Дс. мин. і майб. часу (іти, вийти, зайти). Ознайомлення дітей з антонімами	Складення порівняльно-описової розповіді. Розвиток діалогічного мовлення (навчати формулювати і ставити запитання; будувати відповідь відповідно до почутого запитання)	Ім. – назви транспортних засобів та частин, із яких складаються, пасажир, шофер, пілот, машиніст, , світлофор, перехід, квиток, гараж, порт, ангар, депо і т.д. Дс. – їде, мчить, летить, пливе, відчалоє, чекає, сигналізує і т.д. Прик. – повітряний, водний, наземний, підземний, міський, вантажний, пасажирський і т.д. Присл. – швидко, поволі і т.д.

**БЕРЕЗЕНЬ.
ВЕСНА ІДЕ, КРАСУ НЕСЕ.**

ТИЖДЕНЬ	ЗВУКИ	БУКВИ	ЗВУКО-СКЛАДОВИЙ АНАЛІЗ	ЛЕКСИКО-ГРАМАТИЧНА БУДОВА	ЗВ'ЯЗНЕ МОВЛЕННЯ	СЛОВНИК
25	Л	Л л	Звуковий аналіз слів.	Використання Присл. та позначення часових понять відстані, місця, якості, способу	Складання складних речень із сполучниками (а, тому що).	Ім. – весна, назви весняних місяців, капіж, відлига, проталини, кінець, початок,

			Словорозрізнявальна роль наголосу (зАмок – замОк) Звукові моделі слів	дії. Присл. із зазначенням місця (далеко – близько) Присл. Часу. Присл. місця	Небилиці. (Виправлення помилок у запропонованих логопедом віршованих формах). О. Пчілка "Весна-красна". Розуміння змісту вислову типу: "Удень плющить, вночі тріщить"	струмки, бруньки, гнізда, листочки, сонце, промені і т.д. Дс. – настала, гріє, тріщить, дзюрчать, пробиваються, в'ють, набухають, прилітають і т.д. Прик. – рання, пізня, тепла, ніжна, холодна, дзвінка, довгождана і т.д. Присл. – холодно, тепло, сонячно, яскраво, ясно і т.д.
--	--	--	---	--	---	--

БЕРЕЗЕНЬ.

БУДЕМО ВЕСНУ ЗАКЛИКАТИ. ВЕСНЯНКИ.

ТИЖДЕНЬ	ЗВУКИ	БУКВИ	ЗВУКО-СКЛАДОВИЙ АНАЛІЗ	ЛЕКСИКО-ГРАМАТИЧНА БУДОВА	ЗВ'ЯЗНЕ МОВЛЕННЯ	СЛОВНИК
26	Л – Л'	Л л	Звуковий аналіз та синтез слів. Місце звука у слові (лити – літо, лис – ліс). Диференціація "твердих" – "м'яких" звуків	Вживання Присл. із суфіксами із значенням пестливості (гарненько, тепленько). Ознайомлення із фразеологізмами, порівняннями (гарна, як весна), епітетами (красний, гожий)	Розвиток діалогічного мовлення (у віршах) Шевченко Т.Г. "Встала весна..". Складання описової розповіді за картиною з використанням словесних художніх засобів	Ім. – веснянки, співаночка, танок, хоровод, пісня, гай. Дс. – радіти, веселитися, водити, співати, танцювати, прославляти і т.д. Прик. – радісний, веселий, співучий, квітучий, дзвінкий, голосистий, і т.д. Присл. – красиво, ясно, світло, весело, любо, мило і т.д.

БЕРЕЗЕНЬ.

ПЕРШІ ВЕСНЯНІ КВІТИ.

ТИЖДЕНЬ	ЗВУКИ	БУКВИ	ЗВУКО-СКЛАДОВИЙ АНАЛІЗ	ЛЕКСИКО-ГРАМАТИЧНА БУДОВА	ЗВ'ЯЗНЕ МОВЛЕННЯ	СЛОВНИК
27	Р	Р р	Звуковий аналіз та синтез слів різної складової структури.		В. Сухомлинський "Пелюстка і квітка".	Ім. – назви весняних квітів, частин квітки, клумба, поле, квітник, луг, ліс, насіння,

			Визначення послідовності й кількості слів у реченні		М.Познанська "Пролісок"	цибулина, саджанець, букет, квітник і т.д. Дс. – рости, квітнути, садити, розкриватися, збирати, нюхати. Прик. – водні, польові, лугові, садові, лісові, пахучі, ароматні, духмяні, запашні, барвисті і т.д. Присл. – яскраво, рано, швидко, довго і т.д.
--	--	--	---	--	----------------------------	---

БЕРЕЗЕНЬ.

УСЕ ЖИВЕ ВЕСНІ РАДІС. ТВАРИНИ, ПТАХИ, КОМАХИ. ЇХ ДИТИНЧАТА.

ТИЖДЕНЬ	ЗВУКИ	БУКВИ	ЗВУКО-СКЛАДОВИЙ АНАЛІЗ	ЛЕКСИКО-ГРАМАТИЧНА БУДОВА	ЗВ'ЯЗНЕ МОВЛЕННЯ	СЛОВНИК
28	Р	Р р	Звуковий аналіз та синтез слів різної складової структури. Визначення послідовності й кількості слів у реченні	Утворення назв дитинчат тварин, птахів, комах за допомогою суфіксів -ат- -ят-	Складання розповіді за серією сюжетних малюнків "Допомога птахам"	Ім. – назви тварин птахів, комах, їхніх дитинчат, помешкань і т.д. Дс. – прилітати, прокидатися, їсти, висиджувати, виводити, турбуватися, годувати, піклуватися і т.д. Прик. – голодний, теплий, весняний, турботливий, маленький, беззахисний і т.д. Присл. – яскраво, тепло, затишно, м'яко і т.д.

КВІТЕНЬ.

ТАЄМНИЦІ ДЗЕРКАЛЬНОГО ОЗЕРА. МЕШКАНЦІ ВОДОЙМ.

ТИЖДЕНЬ	ЗВУКИ	БУКВИ	ЗВУКО-СКЛАДОВИЙ АНАЛІЗ	ЛЕКСИКО-ГРАМАТИЧНА БУДОВА	ЗВ'ЯЗНЕ МОВЛЕННЯ	СЛОВНИК
29	Р	Р р	Звуковий аналіз та синтез слів різної складової структури	Уживання Прийм. (на, у, в) з Ім. Місц. відм. Утворення спільнокореневих слів (риба – рибалка, рибний, рибочка)	Складання розповідей-фантазій "В гостях у Золотої Рибки"	Ім. – озеро, річка, ставок, море, дно, джерело, берег, водорості, очерет, латаття, квіти, хвилі, верба, назви риб та водоплавних птахів, пісок і т.д. Дс. – рости, текти, пливти, гойдатися і т.д. Прик. – чиста, свіжа, прохолодна, тепла, водоплавна, прісна, солоня, річкова, морська, джерельна, піщаний і т.д. Присл. – свіжо, прохолодно, тепло і т.д.

**КВІТЕНЬ.
ЦЕЙ ЗАГАДКОВИЙ СВІТ КОСМОСУ.**

ТИЖДЕНЬ	ЗВУКИ	БУКВИ	ЗВУКО-СКЛАДОВИЙ АНАЛІЗ	ЛЕКСИКО-ГРАМАТИЧНА БУДОВА	ЗВ'ЯЗНЕ МОВЛЕННЯ	СЛОВНИК
30	Р – Р'	Р р	Звуковий аналіз та синтез слів різної складової структури ПГП – ПГП (кос – мос)	Закріпити знання і вживання складних і складених слів (космос, гвинтокрил). Вживання Прик. і Присл. вищого і найвищого ступенів порівняння	Творча розповідь за даним початком. Колективне складання розповідей	Ім. – Сонце, день, Місяць, назви планет Сонячної системи, політ, ракета, космос, ніч, космонавт, зірки, супутник, сузір'я, глобус і т.д. Дс. – злітає, світить, сяє, піднімається, сідає, гріє, обертається і т.д. Прик. – яскраве, далеко, розжарене, блакитне, безмежне, витривалий і т.д. Присл. – цікаво, багато, яскраво, сміливо і т.д.

**КВІТЕНЬ.
РОЗМАЛЮЮ ПИСАНКУ, РОЗМАЛЮЮ.**

ТИЖДЕНЬ	ЗВУКИ	БУКВИ	ЗВУКО-СКЛАДОВИЙ АНАЛІЗ	ЛЕКСИКО-ГРАМАТИЧНА БУДОВА	ЗВ'ЯЗНЕ МОВЛЕННЯ	СЛОВНИК
31	Л – Р	Л л Р р	Звуковий аналіз та синтез слів різної складової структури ПГ – ПГП – ПГ (пи – сан – ка)	Спонукати дітей до утворення інших граматичних форм того ж слова та нових слів за допомогою суфіксів та префіксів (малюю – намалюю – малюватиму). Управляти дітьми в узгодженні Ім. та кількісних Числ. (1, 2, 5 рушників, крашанок, курчат)	Складання розповідей із власного досвіду за запропонованою темою	Ім. – Великдень, крашанка, писанка, верба, рушник і т.д. Дс. – розписувати, красити, вишивати, освячувати, святкувати, прикрашати, веселитися, радіти і т.д. Прик. – Великодній, красивий, багатий, різнобарвний, весняний і т.д. Присл. – весело, щасливо, красиво, старанно і т.д.

**КВІТЕНЬ.
ВЕСНЯНІ ТУРБОТИ.**

ТИЖДЕНЬ	ЗВУКИ	БУКВИ	ЗВУКО-СКЛАДОВИЙ АНАЛІЗ	ЛЕКСИКО-ГРАМАТИЧНА БУДОВА	ЗВ'ЯЗНЕ МОВЛЕННЯ	СЛОВНИК
32	Ц Ц – С	Ц ц	Звуковий аналіз та синтез слів різної складової структури ПГ – ПГ – ПГП	Формувати й закріплювати навички використання різних сполучників у вживанні складносурядних і складнопідрядних речень (У саду ми садили кущі та дерева, а на городі – розсаду)	Складання розповідей за серією сюжетних картин. Розуміння і вживання народних прислів'їв та приказок (за порами року)	Ім. – город, сад, квітник, клумба, садівник, городник, саджанці, насіння, назви садово-городнього інвентарю і т.д. Дс. – копати, загібати, ростити, волочити, садити, поливати, поливати доглядати і т.д. Прик. – ранній, весняний, новий, свіжий і т.д. Присл. – рано, тепло, волого, сонячно і т.д.

**ТРАВЕНЬ.
ЧИМ ЖЕ МІСЯЦЬ ТРАВЕНЬ ПОМІЖ БРАТІВ СЛАВЕН?**

ТИЖДЕНЬ	ЗВУКИ	БУКВИ	ЗВУКО-СКЛАДОВИЙ АНАЛІЗ	ЛЕКСИКО-ГРАМАТИЧНА БУДОВА	ЗВ'ЯЗНЕ МОВЛЕННЯ	СЛОВНИК
33	Ч Ч – Ш	Ч ч	Складання слів за запропонованою звуковою схемою	Навчати добирати слово для більш точного вираження думки, для емоційного забарвлення мовленого	Складання розповіді за сюжетною картиною. Виховувати критичне ставлення до граматичних помилок у власному і чужому мовленні. Прагнення до правильності мовлення	Ім. – ветеран, Свято Перемоги, солдат, війна, мир, щастя, спокій, бій, квіти, пам'ять, слава, фронт, захисник і т.д. Дс. – захищати, гинути, берегти, пам'ятати, любити, цінувати і т.д. Прик. – незабутній, весняний, мирний, військовий, довгоочікуваний, радісний і т.д. Присл. – давно, тепер, спокійно, мирно, щасливо

**ТРАВЕНЬ.
ЧИ Є В СВІТІ ЩО СВІТЛІШЕ, ЯК МАМИНІ ОЧІ?**

ТИЖДЕНЬ	ЗВУКИ	БУКВИ	ЗВУКО-СКЛАДОВИЙ АНАЛІЗ	ЛЕКСИКО-ГРАМАТИЧНА БУДОВА	ЗВ'ЯЗНЕ МОВЛЕННЯ	СЛОВНИК
34	Щ	Щ щ	Складання слів за запропонованою звуковою схемою	Закріпити вміння дітей добирати слова-синоніми	Переказ М. Хоросницької " Мамин заповіт". Управляти в переказі творів на основі переказу віршованого тексту як розповідного	Ім. – мама, бабуся, сестра, тьотя, подруга, квіти, любов, свято, ласка, турбота, допомога, весна, щастя і т.д. Дс. – піклуватися, любити, старатися, займатися, жити, дарувати, рости, привітати і т.д. Прик. – рідна, кохана, люба, дбайлива, ласкава, слухняні, уважна. Присл. – радісно, святково, тепло

**ТРАВЕНЬ.
ЗНАЙ, ЛЮБИ, ОБЕРІГАЙ.**

ТИЖДЕНЬ	ЗВУКИ	БУКВИ	ЗВУКО-СКЛАДОВИЙ АНАЛІЗ	ЛЕКСИКО-ГРАМАТИЧНА БУДОВА	ЗВ'ЯЗНЕ МОВЛЕННЯ	СЛОВНИК
35	Повторення	Повторення	Звуковий аналіз та синтез слів різної складової структури	Закріпити вміння дітей утворювати відносні Прик. (полуниця – полуничний) і присвійних Прик. (бджола – бджолиний) від Ім.	Опис Ясочки за схемою. В.Сухомлинський "Фіалка і бджілка"	Ім. – назви представників рослинного та тваринного світу, природа, луки, ліс, Червона Книга. Дс. – оберігати, любити, цінувати. Прик. – нежива, бережливий, жива. Присл. – акуратно обережно і т.д.

**ТРАВЕНЬ.
ПРОЩАВАЙ, САДОК ДИТЯЧИЙ! ЗДРАСТУЙ, ШКОЛО!**

ТИЖДЕНЬ	ЗВУКИ	БУКВИ	ЗВУКО-СКЛАДОВИЙ АНАЛІЗ	ЛЕКСИКО-ГРАМАТИЧНА БУДОВА	ЗВ'ЯЗНЕ МОВЛЕННЯ	СЛОВНИК
36	Повторення	Повторення	Звуковий аналіз та синтез слів різної складової	Управляти дітей у складанні складнопідрядних речень за	Продовжувати навчати виразно розповідати вірші,	Ім. – школяр, школа, ранок, свято, сподівання привітання,

			структури	допомогою сполучників для того щоб (Ранець потрібен для того, щоб носити зошити і книги)	інтонаційно різноманітно передавати їх відповідно до змісту, користуватися природними інтонаціями, логічними паузами, наголосами, передавати своє ставлення до змісту вірша	друзі, учитель, педагоги, вихователі, садок, малеча, іграшки, назви шкільного приладдя і т.д. Дс. – прощатися, зустрічатися, дякувати, радіти, сумувати, виступати, танцювати, співати. Прик. – щасливий, веселий, радісний, весняний, останній, перший, дорослий. Присл. – сумно, радісно, весело
--	--	--	-----------	--	---	---

1.9. Формування узагальненого значення дієслів, які позначають стан співчуття, турботи, у дітей дошкільного віку

*Торопова Регіна Юріївна,
учитель-логопед дошкільного
навчального закладу №1
"Веснянка" Білоцерківської
міської ради*

Формування розуміння узагальненого значення дієслів, які позначають стан співчуття, турботи, у власній практиці здійснюємо за допомогою розкриття змісту серії сюжетних малюнків прихованого змісту та мовно-рухливої гри з інтелектуальним навантаженням "Азбука настрою".

З огляду на особливості психічного розвитку дошкільнят, найдоцільнішим є комплексний підхід до використання наочних матеріалів. Кожний малюнок має дати дитині можливість реалізувати потенціал мовленнєвої активності. Бесіди з дітьми за сюжетами малюнків та виконання різних завдань, зокрема і вправ – сприятлива можливість для встановлення взаєморозуміння дорослого з дітьми, формування позитивного ставлення дитини до самої себе, до інших людей.

Чому я вважаємо комплексну роботу з малюнком із прихованим змістом ефективною в контексті мовленнєвого розвитку малюка? Малюнки з прихованим змістом сприяють розвитку абстрактного мислення, а мовленнєвий розвиток є водночас показником інтелектуальної, мовної та соціальної компетентності дитини.

Розширення уявлень про емоційний стан людини, що є адекватним ситуації спілкування, веде до формування узагальнених понять морально-етичного плану. Узагальнення свідчать про розуміння дитиною особистісних властивостей людей (лихий, добрий, чесний, працьовитий).

Пропонуємо прийоми, які можна застосувати на заняттях з організації сприймання й розглядання серії сюжетних малюнків із прихованим змістом.

Методичні прийоми, які активізують інтелектуальну та мовленнєву діяльність дітей у процесі сприймання картини:

1. Звернення до власного або колективного досвіду дітей.
2. Ігрові завдання, ігрові вправи.
3. Аналіз первинної чи пошук більш вдалої, точної назви картини.
4. "Віртуальні діалоги".
5. Запитання:
 - спрямовані на аналіз емоційного стану;
 - проблемні запитання.
6. Розв'язування проблемної ситуації.
7. Лексико-граматичні вправи з добору певного лексичного поля.
8. Творчі запитання-завдання.
9. Складання "тематичної павутинки".
1. **Організація сприймання й розглядання серії сюжетних малюнків.**
Учитель-логопед.

- Діти, розгляньте малюнки і розкажіть, що відбувається?

(Одного разу пішов хлопчик в ліс по гриби. Побачив на дереві білку, яка гризла горіх. Хлопчик захотів забрати горіха, він зняв свого кашкета й почав кидати ним у білку. Білка злякалася й утекла, а кашкет повис на гілляці. Хлопчик заплакав, тому що шкода кашкета. Хлопець так голосно плакав, що його почули друзі. Вони пожаліли хлопчика та допомогли зняти кашкет.)

2. Пошук більш вдалої, точної назви серії сюжетних малюнків.

Учитель-логопед.

- Діти, яку назву ви вигадали б до цієї серії малюнків? Поясніть свій варіант.

"Хлопчик і білка" – головні персонажі.

"Допомога друзів" – якби не друзі, хлопчик залишився без кашкета.

"Пригода у лісі" – це трапилося у лісі.

"Поганий вчинок" – хлопчик вчинив неправильно, образивши лісову тварину.

3. Звернення до власного досвіду дітей.

Проблемні запитання.

Учитель-логопед.

- Діти, запитайте себе: чи відбувалося щось схоже зі мною?

- Чи вчинив би я так само, як хлопчик?

- Як на вашу думку хлопчик зробив? Певні висновки.

- Про що він подумав?

4. Віртуальні діалоги.

Учитель-логопед.

– Діти, давайте відобразимо ситуацію, яка зображена на середньому малюнку! Яка розмова відбувається між героями? Спробуйте відтворити стан почуттів, емоції, переживання.

5. Емоційно-образні пластичні етюди.

Учитель-логопед.

- Розкажіть, як змінювався настрій хлопчиків?

(Спочатку він був веселий, задоволений, жвавий, спокійний, радісний, щасливий, усміхнений, святковий, бадьорий. Потім: нерадісний, сумний, печальний, жалюгідний, неспокійний, розгублений).

– Пропоную вам повторити рухи, міміку, пози героїв, спробувати увійти в їхній стан.

(Логопед розповідає сюжет, а діти відтворюють пластичні етюди).

6. Ігрова вправа.

Учитель-логопед.

– Пограємо у "Ланцюжок слів". Будемо називати слова – дії, які позначають стан дітей під час події.

(Радіти – веселитися – сміятися – пакостити – хитрувати – пустувати – сердитися – ображатися – втішати – співчувати – хвилюватися – турбуватися – піклуватися – допомагати – спостерігати – дякувати).

Гра "Азбука настрою".

Програмовий зміст:

формування узагальненого значення дієслів, які позначають стан співчуття, турботи;
розвиток здібності розуміти емоційний стан іншої людини.

Хід гри

– Діти, уявіть, що ви стали героями, які зображені на картинках. Від імені свого героя скажіть, коли ви радієте.

Дитячі відповіді:

"Я – рибка. Я радію, коли вільно плаваю у воді і граюся з іншими рибками".

"Я – папуга. Я радію, коли зі мною спілкуються діти і дорослі".

"Я – миша. Я радію, коли знайду шматок сальця або сиру".

"Я – кіт. Я радію, коли спіймаю мишу".

"Я – мама. Я радію, коли вся сім'я збирається разом, і ніхто не хворіє, коли діти допомагають, а чоловік дарує квіти".

"Я – тато. Я радію, коли дивлюся футбол по телевізору".

– А тепер від імені свого героя скажіть, коли ви сумуєте.

"Я – рибка. Я сумую, коли вода брудна".

"Я – папуга. Я сумую, коли мене не випускають політати із клітки".

"Я – миша. Я сумую, коли мені готують пастку".

"Я – кіт. Я сумую, коли на вулиці холодно".

"Я – мама. Я сумую, коли діти неслухняні".

"Я – тато. Я сумую, коли на роботі неприємності".

Список використаних джерел

1. Гавриш Н. Активізація розумової та мовленнєвої діяльності дошкільнят / Н. Гавриш // Дошкільне виховання. – 2003. – №№ 1–2. – С. 7–9 ; С. 9–10.
2. Лалаева Р.И. Коррекция общего недоразвития речи у дошкольников (формирование лексики и грамматического строя) / Р. И. Лалаева, Н. В. Серебрякова. – С-Пб. : СОЮЗ, 1999. – 160 с.
3. Піроженко Т. Чи не спрощуємо можливості дитини? / Т. Піроженко // Дошкільне виховання. – 2003. – № 5. – С. 10–11.
4. Рібцун Ю. В. Корекційне навчання з розвитку мовлення дітей молодшого дошкільного віку із ЗНМ / Ю.В. Рібцун. – К. : Освіта України, 2011. – С. 71–75.
5. Психологічні заняття з дошкільниками / упорядн. Т. Червона. – К. : Шкільний світ, 2008. – 128 с. – (Бібліотека «Шкільного світу»).

РОЗДІЛ 2

ПРАКТИЧНІ РОЗРОБКИ УЧИТЕЛІВ-ЛОГОПЕДІВ

2.1. Розвиток мовлення, вивчення грамоти, ознайомлення із природою. "Граматичні намистинки для маленької дитинки": конспект комплексного заняття (6-й рік життя)

*Гребінь Наталія Леонідівна, учитель-логопед
ДНЗ № 6 "Зіронька" управління освіти і науки
Білоцерківської міської ради*

Програмовий зміст:

удосконалювати вміння дітей визначати 1 звук у словах і з даних звуків утворювати нове слово;

управляти дітей у звуковому аналізі слова із шести звуків (сорока), навчати послідовно називати звуки у слові; визначати голосні та приголосні звуки у слові; закріпити знання дітей про те, що "скільки голосних звуків у слові – стільки і складів";

управляти дітей у вигадуванні слів за заданим звуком;

удосконалювати вміння дітей на слух визначати голосні звуки в назві квітки та послідовно їх називати;

формувати вміння дітей визначати 1 склад (звук) у назві пташки і співвідносити з написаним складом.

управляти дітей у злитному читанні 4- та 6-звукових слів;

удосконалювати вміння дітей складати речення за схемою, використовуючи прийменники;

формувати вміння із слів (надрукованих) складати речення; закріпити знання про те, що крапка ставиться в кінці речення;

розширити знання дітей про весняні явища, перші весняні квіти, пташок, які прилітають із теплих країв;

активізувати і збагачувати словник "весняними словами";

розвивати зорову та слухову пам'ять, фонематичний аналіз, синтез та уявлення, загальну та дрібну моторику, уміння узгоджувати рухи зі словами;

виховувати інтерес до ігор, любов та бережне ставлення до природи.

Обладнання: хмарка з дощовими краплинками, на яких надруковані літери; перші весняні квіти, перелітні птахи (картинки); схеми речень; квіточки з надрукованими словами; набір надрукованих слів; каси букв та звуків, масажні м'ячики, непідстрижені олівчики, стаканчики з крупою, мисочки за кількістю дітей; музика (весняне пробудження, спів пташок).

Хід заняття

Вступна частина.

– Діти, яку пору року нагадує вам ця мелодія? Так, до нас завітала в гості красуня Весна. Як ви гадаєте, чому вона найулюбленіша для всіх? (Відповіді

дітей). Правильно, навесні все навколо оживає після холодної, довгої зими. Весна дарує нам тепло, красу, радість, квіти.

– Діти, красуня Весна запрошує нас до цікавої та веселої мандрівки. Але попереду на нас чекають деякі випробування. Погляньте навкруги: чи не залишила Весна чогось незвичайного? (Діти знаходять торбинку. Розв'язують її і виймають звідти конверт. Учитель-логопед читає листа.)

– *"Доброго дня, любі діти! Пишу вам я, Весна-Красна. Ось ви й вирости, невдовзі попрощаєтеся з дитячим садочком і підете до школи. Тож мені дуже хочеться, щоб ви завітали до мене – відвідали моє Зелене Царство, познайомилися з моїми молодшими братиками та сестричками – весняними квітами та пташками, лагідним весняним сонечком. Але щоб потоваришувати з ними, ви маєте відповісти на всі запитання й виконати всі завдання, які знайдете в торбинці".*

Перше завдання від Весни ось на цій дощовій краплинці.

Весна-Красна змахнула чарівною паличкою – і сталося диво. Усе навколо ожило, сміється, співає – радіє лагідному весняному сонечку. Та інколи сірі хмаринки опусяться низько і піде лагідний весняний дощик.

Дощик, дощик, ти іди
На дерева, на сади,
Щоб росли в нас діти,
Як в садочку квіти.

От і зараз малята, пройшов дощик. Подивіться, скільки дивних краплинок лишилося після нього! Вони незвичайні: на кожній зображена якась літера. Ці краплинки допоможуть нам пограти в цікаву гру:

"Краплинку візьми – "весняне" слово з заданою літерою назви."

(Діти беруть краплинки і по черзі називають слова, пов'язані з весною, у яких трапляється заданий звук.)

В – весна, трава;
М – мімоза;
Ш – шпак, шпаківня;
Ж – жук, жайворонок;
Д – дерева, дощ;
С – струмок, сонце, сон – трава;
З – зелень, береза, гроза.

– Молодці, малята! Весні дуже сподобалися слова, які ви пригадали. А тепер після весняного дощику давайте запросимо до себе весняне сонечко:

Вийди, вийди, сонечко,
На дідове полечко,
На бабине зіллячко,
На наше подвір'ячко,
На весняні квіточки,
На маленькі діточки.
Там вони граються,
Тебе дожидаються.

– Ви гарно закликали сонечко, то вже й перші весняні квіти розквітли у лісах, полях, садах. Весна-Красна запитує, а чи знаєте ви віршики про перші весняні квіти? (Діти розповідають вірші про весняні квіти.)

Тільки сонечко пригріло,
Мати-й-мачуха з'явилась.
Серед чорної землі
Сяють сонечка малі.

Я – пролісок синенький
І перший навесні.
Сказати вам раденький,
– Кінець! Кінець зими!

Ростуть в лісах, садах і парках
Низенькі квіточки малі.
Це фіолетові фіалки,
Красуні нашої землі.

На одній тонкій стеблині
Дзвоники біленькі.
Це конвалії тут нині
Розцвіли дрібненькі.

Як ліхтарики маленькі,
З першим сонцем рано-рано
Під промінням яскравим,
Розгорілися тюльпани.

Підсніжник з-під снігу з'явився,
Прокинувся від сну.
Усіх запросив зустрічати весну.

– А ось і друге завдання приготувала для вас Весна-Красна. Допоможіть весняним квітам знайти свій будиночок. Які голосні звуки живуть в назві квітки, такі букви знайдіть на будиночку цієї квіточки:

пролісок – О І О

нарцис – А И

фіалка – І А А

мімоза – І О А

тюльпан – У А

підсніжник – І І И

– Весна бачить, що ви дуже добре знаєте її перші квіти. Вони прикрашають наше життя. А хто дарує нам радість своїм щебетанням та чудовим співом? Так, це пташки. Вони радіють весні, співають веселі пісні. Ще якою важливою справою вони займаються? (Відповіді дітей.) Правильно, навесні птахи в'ють

гнізда, відкладають яйця, висиджують пташенят. До нас повертаються птахи, які зимували в теплих краях.

Наступне ваше завдання – розселити у будиночках птахів, які повернулися з теплих країв. На кожному будиночку написані склад або буква, із якого починається назва пташки. Вимовляйте назву пташки і розселяйте їх по своїм будиночкам.

ЛА – ластівка,
ЛЕ – лелека,
СО – соловей,
ЖУ – журавель,
Ш – шпак.

– Діти, а відгадайте, яка пташка хоче дізнатися, скільки звуків живе в її імені? Це зимуюча пташка, вона в теплі краї не відлітала.

Лісова хвостата птиця
Метушиться та вертиться.
Тут стрекоче, там стрекоче,
Всі новини знати хоче.
Чорногруда, білобока.
Хто це, дітоньки? (Сорока)

– Діти, а чи справитесь ви з цим завданням? А що нам допоможе дізнатися, скільки звуків живе у слові? Так, молодці – звукова лінійка. (Відкриваючи віконечка звукової лінійки, діти послідовно називають звуки у слові.)

- Скільки всього звуків в слові "СОРОКА"?
 - Назвіть перший звук у слові "СОРОКА",
 - Який останній звук у цьому слові?
 - Скільки голосних звуків у слові "СОРОКА"?
- Назвіть їх і покажіть відповідні букви.

С О Р О К А

- То скільки складів у цьому слові? Відплескайте їх.
- Назвіть приголосні звуки, які "живуть" у слові "СОРОКА".

– Діти, Весна-Красна вас запитує, а чи вмієте ви гратися своїми пальчиками? У цьому нам допоможуть м'ячики-масажери та олівчики-каскадери. (Діти промовляють чистомовки та повторюють рухи за вчителем-логопедом.)

Ка-ка-ка – весну зустріла ластівка;
ка-ка-ка – летить біла лелека;
ей-ей-ей – в саду співає соловей;
ак-ак-ак – шпаківню майструє шпак.

– А тепер давайте погодуємо наших пташенят. (Діти перекладають зернята із стаканчика в мисочки і промовляють віршик.)

Щоб пташки весело співали,
Треба, щоб ми їх погодували.
Зернята ми рахуємо,
Пташечок годуємо.
Один, два, три, чотири, п'ять –
Нам весело весну стрічать.

– Діти, Весна-Красна фарбує всі дерева в зелений колір і прикрашає їх ніжно-рожевими квіточкам, які потім восени перетворюються на плоди. Весна-Красна хоче подарувати кожному з вас свою квіточку. А щоб її отримати, прочитайте слово, починаючи з рожевої букви. (Діти читають 4-х та 6-ти звукові слова.)

Психогімнастика під музику "Я – перша квіточка весни".

"Уявіть себе маленькими, весняними квіточками. З настанням весни теплі промінчики яскравого сонечка доторкнулись до вас, послали тепло і пробудили від зимового сну. (Діти присідають, голова опущена, руки схрещені над головою.) Ви тягнетесь угору, до сонечка, і починаєте зростати. (Діти повільно підводяться.) Від сонячних поцілунків ви розкриваєтесь все більше і більше. (Руки поступово розводять у сторони.) Ваші пелюстки починають гратись із вітром, колишуться вліво – вправо, уперед – назад. (Нахили тулуба вправо-вліво, уперед-назад.) Як же хочеться покружляти у веселому таночку. (Довільне кружляння.) Але ось надійшов вечір, сонечко йде відпочивати, і всі квіточки готуються до сну, закривають свої пелюсточки і відпочивають. (Присідають, нахилиють голови, схрещують руки над головою.)

– Весняне сонечко, яке ми закликали, пробуджує всю землю від зими, до вас весело посміхається і просить, щоб ви допомогли йому скласти речення за схемою. Ваше речення повинно складатися з весняних слів.

Весна прийшла.
Сонечко світить.
Квіти розцвітають.

Пташки прилітають.

Квіти цвітуть у парках.
Струмочок дзюрчить у лісі.
Весна посміхається до людей.
Жучок сів на листочок.
Веселий шпак летить до шпаківні.
Весняні квіти розцвітають у лісі.
Сонячні промінчики торкаються до землі.
Весняний дощик капає на землю.

– Діти, погляньте, сонечко розгубило свої промінчики і просить вас допомогти з цих слів скласти правильно речення. Даваймо пригадаємо, що ставимо в кінці речення? Так, крапку. (Діти читають слова і складають речення.)

ПАХНЕ **НІЖНИМИ** **ВЕСНА** **ФІАЛКАМИ.**

– Діти, Весна-Красна вас запитує, а чи вмієте ви визначати 1 звук у слові? А з цих звуків умієте складати слова? Прочитайте слова – і отримайте прислів'я про весну.

"Весна ледачого не любить".

– Діти, як ви думаєте, чому весна ледачого не любить? (Відповіді дітей).

Підсумок заняття.

2.2. Розвиток зв'язного мовлення дітей із фонетико-фонематичним недорозвитком мовлення. "А вже весна, а вже красна...": конспект відкритого логопедичного заняття (молодший шкільний вік)

*Денисюк Катерина Миколаївна,
учитель-логопед логопедичного пункту
відділу освіти Сквирської районної
державної адміністрації*

Програмовий зміст:

навчальні завдання

розвивати зв'язне мовлення учнів, збагачувати активний словник дітей іменниками, дієсловами, прикметниками з теми "А вже весна, а вже красна...";

навчати добирати слова-означення до слів весна, сонце, квіти;

управляти у вмінні утворювати дієслова префіксальним способом.

методом систематизації знань про ознаки весни впливати на розвиток описово-розмовного та зв'язного мовлення;

корекційні завдання

корегувати сенсорну сферу діяльності дітей;
розвивати пам'ять, увагу, мислення, дрібну моторику, мовлення.

виховні завдання

виховувати доброту, любов і дбайливе ставлення до природи, рідного краю, спостережливість, охайність, естетичні смаки, вміння бачити прекрасне.

Словник

- весна, веснянка, весняний, мати-й-мачуха, фіалки, шафран, проліски, підсніжники, сон-трава, ряст, кульбабки, барвінок, тюльпан;
- яскраве, тепле, ласкаве, променисте;
- ніжні, сильні, тендітні, витривалі;
- прилітати, відлітати, злітати, перелітати, залітати, облітати;
- тьохкати, каркати, туркотіти, кувати, скрекотіти, цінькати, цвірінькати.

Обладнання: предметні та сюжетні малюнки до теми "А вже весна, а вже красна...", ігри, проектор, ноутбук.

Хід заняття**I. Організаційний момент.**

(Під звуки мелодії веснянки діти заходять у зал)

- Діти, яку музику ви щойно почули? (Відповіді дітей)
- Відгадайте загадку.
Де вона проходить,
Там травиця сходить.
Квіти розцвітають,
Солов'ї співають.

(Весна)

- Цілу зиму весна спала у своєму чарівному ліжечку. Прийшла пора прокидатися. Весна встала, "потягнулася", умилася першим дощиком. Вона, ніби жива істота, крокує нашим краєм. Які зміни відбулися у природі з настанням весни? (Відповіді дітей: розтанув сніг, збільшується день, сонечко піднялося вище над землею, сонечко гріє тепліше, набухають на деревах бруньки, з'являється травичка, перші квіти).
- То яка буває весна?
(Тепла сумна
сонячна квітуча
чарівна різнокольорова
весела чудова
пахуча дощова
радісна рання пізня)
- Із ким можна порівняти весну? (З молодого дівчиною).
- Ось погляньте, діти, яка гарна дівчина-веснянка завітала до нас. Вона принесла вам багато чудових завдань, які ви повинні старанно виконати. Отже: Сядьте, діти, всі рівненько,

Посміхніться всі гарненько,
Настрій весняний візьмемо
І працювати почнемо.

II. Основна частина.

– Як ви думаєте, без чого не буває весни?

(Відповіді дітей: без сонечка, без теплого ласкавого сонечка, без співу і щебету пташок, без квітів). Прикріпити малюнок сонечка.

– Яким буває сонечко?

(Яскравим ласкавим
весняним радісним
теплим променистим
веселим лагідним
сумним)

1. Гра "Будь уважним".

(Необхідно розмістити смайлики так, щоб вони не повторювалися в кожному рядочку і стовпчику).

1. Назвати, який смайлик розміщений у лівому верхньому квадраті.
2. Назвати, який смайлик розміщений у третьому стовпчику середнього ряду справа.
1. Назвати, який смайлик розміщений у правому нижньому квадраті і т. д.

2. Дидактична гра "Мандрівка у весняні кольори".

– Виразно прочитайте слова, уявіть предмети, назви яких ви прочитали, назвіть їх за кольором. Наприклад, білок який? Білий.

Жовтець – жовтий,
зелень – зелений,
вишня – вишневий,
фіалка – фіолетовий,
бузок – бузковий,
блакить – блакитний.

- Складіть речення, використовуючи назву кольору. Наприклад, Зелений килим вкрив землю.
Спіла вишня має вишневий колір.
Весняний ліс багатий на білий, жовтий, фіолетовий колір квітів.

Аудіозапис весняного співу птахів.

- Усі переконані, що не може бути весни без веселого пташиного щебету. Звідки повертаються до нас птахи? (Відповіді дітей)

Але трапилась біда. Не всі птахи можуть повернутися до нас із теплих країв. Сьогодні вранці я отримала телеграму. (Читання телеграми: "Підступна зима зашифрувала наші імена і ми не можемо повернутися додому. ДОПОМОЖІТЬ!").

І команда II команда

Ш.....к ...в...л...а

Ж...й.....р...н...к ж...р...в...ль

С...л...в...й л...л...к...

З...з...л... л...с...і...к...

Ч...п...я м...х...л...в...а

3. Дидактична гра "Четвертий зайвий".

а) шпак, сорока, жайворонок, зозуля;

б) соловей, іволга, горобець, чапля;

в) лелека, синиця, журавель, мухоловка;

- Чому такі птахи як сорока, горобець, синиця виявилися зайвими серед птахів, які повертаються із вирію?

- Як називаються птахи, що відлітають на зиму в теплі краї і прилітають весною?

Перелітні

ПЕ – РЕ – ЛІТ – НІ

-о – о = о - =

- Яку пташку не було названо серед перелітних птахів?

Ластівка

4. Дидактична гра "Хто більше складе слів?"

Хто більше слів складе із слова ластівка, використовуючи лише ті букви, із яких складається слово.

Стіл, лак, салат, кава, вітала, тікала, тікав, сітка, лавка, віл, кіт, світ, сіла, Савка, літак, літав, така, ласт, ставка, літа.

5. Закінчити прислів'я. (Діти називають прислів'я про птахів).

- Ластівка день починає,...(а соловей кінчає).
- Де багато пташок(там немає комашок).
- Кожна птиця....(свою пісню співає).
- Погана та пташка,...(якій своє гніздо не мило).

6. Робота з деформованим текстом.

- Люди, птахів, друзями, своїми, називають.
- Птахи, полів, знищують, шкідників, садів, городів.
- Біля, часто, журавлі, боліт, живуть.

7. Птахи на крилах весну принесли

Із давніх-давен ходить легенда, що птахи на крилах весну принесли. Вони принесли тепло, сонце, квіти, зелену травичку, тепло й радість у наші душі. А що ми можемо зробити для своїх пернатих друзів?

- Є такі птахи, які не будують свої гніздечка у відкритому просторі. Хто назве цих птахів? (Шпаки)
 - Ось ми зараз поспробуємо збудувати будиночки, у яких шпаки мостять свої гніздечка і виводять пташенят. (Дітям роздаються в конвертах паперові заготовки для шпаківень, які будуються за інструкцією)
 - Розмістіть стовбур дерева посередині аркуша.
 - На стовбурі дерева розмістіть прямокутник.
 - На верхній лінії прямокутника розмістіть трикутник.
 - Поділіть прямокутник пополам впоперек.
 - Вище середини прямокутника розмістіть круг.
 - Що нагадують нам геометричні фігури?
- (Трикутник – це дах, прямокутник – це будиночок, круг – це віконце).

8. Веснянка пропонує проаналізувати схематичну ілюстрацію та пояснити значення префікса утворення дієслів.

- Які птахи, запитує Веснянка, прилітають до нас із теплих країв? (Журавлі, жайворонки, зозулі, шпаки, граки, лелеки, ластівки, соловейки).
- Чому птахи відлітають на зиму і повертаються весною?
- Яку ж користь приносять птахи? (Знищують шкідників садів, полів, лісів та городів. Вони допомагають нам зберегти природу)
- Крім того, птахи радують нас своїми чарівними піснями. Отже, птахи – наші друзі!

Фізкультхвилинка.

Весна, Весна, Весняночко! (іти по колу)
Прийди до нас, паняночко. (плескати в долоні)
Розвій хмари снігові, (махи руками над головою)
Розбий мости льодові, (стукати кулачком по кулачку)
Зрости квіти запавні. (показати долоньками суцвіття квітів)

9. Дидактична гра "Плутанка".

- Діти, допоможіть веснянці розплутати склади та букви.
сніжпідник лісокпро
кифіал стря
циснар бакульба
пантюль тима й чумаха

ватра – сон
(Підсніжник, фіалки, нарцис, тюльпан, пролісок, ряст, мати й мачуха, сон-трава).

– Діти, що це ми назвали? (Квіти).

– Які це квіти? (Весняні квіти).

– Які вони?

(Ніжні тендітні різнокольорові
витривалі чарівні гарні
сильні пахучі чудові)

10. Дидактична гра "Буквена арифметика".

С+ОМ-М+Н=

ШАФ+РО-О+АН=

ПРОМ-М+ЛІ+СОК=

КРА-А+ОК+УТ-Т+С=

НА+РОТ-ОТ+ЦИС=

11. А хто знає вірші про весняні квіти? (Діти декламують вірші про весняні квіти)

Мати й мачуха,
Кульбабки,
Проліски й підсніжники,
Ряст, нарцис, дрібні фіалки –
Перші квіти ніжненькі.

Весна-чарівниця неначе цариця
Наказ свій послала, щоб краса встала:
І проліски, й травка, й зелена муравка,
І кульбаба рясна, і фіалка ясна.
Всі квіти весняні, веселі, кохані
З-під листя виходять, голівки підводять,
Від сну зимового до сонця ясного.

Не зривайте первоцвітів,
Помилуйтеся на квіти,
Той, хто робить з них букети,
Знищує життя планети.
Не зривайте первоцвітів!!!

Ці квіточки ніжні, такі білосніжні,
Тоненькі тендітні, ласкаві, привітні.
Послухай, як сріблом дзвенить голосок:
"Не треба, не треба зривати квіток.
Бо нас залишилося дуже мало.

Для нас справжнє лихо у світі настало.
До "Книги Червоної" нас записали.
Щоб ще в майбутньому ми розцвітали".

– Діти, а щоб не зникла краса на землі, щоб чудові квіти завжди прикрашали нашу землю, потрібно бережно ставитись до них. Ось як квіти звертаються до нас. (Учень читає вірш)

Ми б завжди були щасливі,
І пахучі, і красиві,
Якби в полі, в лісі, в лузі
Бачили нас тільки друзі.

– А хто є другом квітів? (Той, хто не топче квітів, не зриває їх без потреби, висіває побільше квітів на клумбах, на грядках)

На що не глянеш,
Все прийшло, щоб жити:
Пташина й квітка,
Жук і деревце.
З'явилося все, щоб сонечку радіти.
Ви пам'ятайте, прошу вас,
Про це.

– Ось ми поговорили про птахів, про весну, про квіти, як потрібно берегти природу. Нехай квіти радують око, прикрашають нашу рідну землю. Бо природа нам – рідний дім. І ми повинні робити все для того, щоб зберегти її.

III. Підсумок заняття.

- Діти, чи сподобалось вам заняття?
- Про що йшла мова на занятті?
- Що ми повинні робити для того, щоб наша планета була чистою, квітучою? (Відповіді дітей)

(Заходить дівчина-весна)
Я прийшла до вас з теплом,
Із зеленим житечком,
Із озимою пшеницею,
Щоб росли всі квіточки,
І раділи діточки.
Бачу, ви мене чекали,
Ви всі добре працювали.
За допомогу вдячна вам –
Подарунки я роздам.

2.3. Розвиток зв'язного мовлення дітей із фонетико-фонематичним недорозвитком мовлення, закріплення шиплячих звуків у словах та реченнях. "Подорож у казку "Мишенята і шиплячі звуки": конспект бінарного заняття (6-й рік життя)

Задорожна Надія Олександрівна, учитель-логопед дошкільного навчального закладу "Калинка" відділу освіти Тетіївської районної державної адміністрації;

Матвійчук Тетяна Олександрівна, психолог-консультант районної ПМПК відділу освіти Тетіївської районної державної адміністрації

Програмовий зміст:

корекційно-навчальна:

закріпити правильну вимову шиплячих звуків у словах та реченнях;
тренувати дітей у виділенні шиплячих звуків у словах;
продовжувати навчати робити звуко-буквений аналіз і синтез слів;
розширювати словниковий запас дітей;

корекційно-розвивальна:

розвивати рухливість артикуляційного апарату; фонематичне сприймання навички спілкування; дрібну моторику пальців рук, мислення, спостережливість, пам'ять, уяву; уміння поєднувати мовлення з рухами, складати речення за картинкою; розширювати словниковий запас;

корекційно-виховна:

створювати психологічний комфорт;
сприяти згуртуванню дитячого колективу.

виховувати інтерес до занять із розвитку мовлення; умінь співпрацювати з однолітками, дотримуватися правил групової взаємодії; довільний контроль; активність, самостійність, доброзичливість і позитивну самооцінку; бажання допомагати дорослим.

Обладнання: костюми головних героїв казки, декорації української хати, піч, ящики для піску, мокрий пісок, ширма, бейджі з шиплячими звуками, ватман із пейзажем казки, вирізані паперові предмети та герої казки "Колосок", кошик із муляжами овочів і фруктів, ранець, шкільне приладдя, картки для звуко-буквеного аналізу, картинки з ілюстраціями до казки, деко, піріжки.

Попередня підготовка: читання казки "Колосок", підготовка дітей, які виконують роль головних героїв казки.

Хід заняття

I. Організаційний момент.

Під музику вчитель-логопед заводить дітей до зали (музика 1).

(У залі ширма, за ширмою – піч..... сидять мишенята)

Учитель-логопед.

Доброго ранку, сонце привітне!

Доброго ранку, небо блакитне!
Доброго ранку, гостям дорогим!
Вас у садочку вітаємо,
Гарного настрою всім вам бажаємо!
Із-за ширми лунають звуки "Пі-пі-пі", "Ку-ку-рі-ку".

Учитель-логопед здивовано.

- Там хтось є!!! (відкриває ширму) Діти, хто це тут сидить?
- Миші! Півень!

Психолог. Так, але вони не звичайні, а казкові. Відгадавши загадку, ми дізнаємося, із якої вони казки:

Він знайшов колосок,
Змолот борошна мішок.
Він спік старанно в печі
Пиріжки і калачі.
Та мишенят не пригощав,
Бо жоден з них не помагав. ("Колосок")

- Правильно! А як звати наших казкових героїв?

Миша 1. Я – Круть! (крутиться)

Миша 2. Я – Верть! (крутиться)

Півник. Я – Півник Голосисте Горлечко!

(У цей момент мишенята встають і починають бігати, стрибати, лежати на підлозі, півник прибирає біля печі.)

Учитель-логопед. Що це ви робите, мишенята?

Миші. Ми граємося!

Учитель-логопед. Але ж у нас тут заняття, а ви своїм шумом нам заважаєте!!!

Миші: Со? Заняття? А со ви тут вчите?

Учитель-логопед. Навчаємося красиво говорити! Правильно вимовляти звуки!

Миші. Ми й так усе вміємо!!!

Учитель-логопед. Можливо, ви нам щось розкажете?!!

Миші. Ха-ха-ха, ось ми вам вірсики розкажемо...(грайливо).

Мишенята розказують вірші.

Миша 1. Малесенька я миска, живу собі в лісу.

В маленьку свою хатку завзди я сось несу!

Миша 2. Мисеня я зваве, танцювати люблю.

Сіру субку маю, і вірсі цитаю!

Ха-ха-ха, правда здорово?!! (грайливо)

Півник. (тримаючись за голову) Ой, біда, біда, хто ж вас навчить правильно говорити?!!

Учитель-логопед. Ой, мишки, щось ми зовсім не зрозуміли, про що ваші віршики....(звертається до дітей, ті підтверджують, що не зрозуміли).

Діти. Ви не вимовляєте звуки та говорите дуже швидко!

Учитель-логопед. Якщо хочете, ми вам допоможемо навчитися правильної звуковимови, тоді ваші віршики будуть гарними та зрозумілими.

Миші. А цього можна навчитися?

Учитель-логопед. Діти, ми можемо навчити наших гостей ?

Діти. Так!

Учитель-логопед. Тоді ми запрошуємо вас до іншої казки, у якій усі гарно розмовляють, слухняні та працьовиті! Ходімо?!!

Миші. Ходімо!

Півник. От добре, може хоч ви навчите мишенят гарно говорити та добре поводитися.

II. Основна частина

Створення емоційного фону заняття – "Усмішка по колу", "Комплімент".

Психолог. Добре, півнику, думаємо, ми зможемо дечого навчити мишенят! Тож візьміться за руки, ходімо! (**Логопед** відкриває ширму, діти під музику проходять крізь неї, сідають на килимок, ширму відсувають, щоб не заважала.)

Психолог. (музика 3) Щоб мандрувати казкою, нам потрібен хороший настрій, тому я принесла вам посмішку та хочу з вами поділитися! Спочатку з сусідом ліворуч, а ти передай далі по колу, щоб вона повернулася до мене! (посміхаються по черзі). А тепер із сусідом праворуч! (посміхаються по черзі) А зараз ми спробуємо сказати один одному щось приємне, комплімент. Починайте речення з імені та скажіть, що вам у ньому подобається "Ім'я, мені подобається твоя..." або "У тебе дуже гарна....." (виконують теж по колу). А тепер скажемо комплімент нашим гостям у залі. "Нам подобаються ваші посмішки!"

Дітки, побажаємо нашим мишенятам бути уважними, чемними та працьовитими.

Тепер у нас усіх хороший настрій і ми можемо розпочати подорож у казку, яка зветься "**Мишенята і шиплячі звуки**".

Учитель-логопед. Жив був півник Голосите Горлечко та багато мишенят, їх день розпочинався із зарядки для язичка та губ:

Говорити кожен звук,

Має кожен з нас язик.

Та не всіх він слухати звук.

І щоб він слухняним став,

Роблять всі по кілька вправ.

"**Артикуляційні вправи**" виконують усі.

1. "Покарання неслухняного язичка".

2. "Лопатка".

3. "Гойдалка".

4. "Коні".

5. "Смачне варення".

6. "Чашечка".

7. "Індик белькоче".

8. "Фокус".

Учитель-логопед. А які шиплячі звуки ви знаєте?

Діти. [Ш], [ж], [ч].

Учитель-логопед. Що роблять губи при вимові шиплячих звуків?
(Губи витягнуті вперед, зуби зближені.)

Учитель-логопед. Що робить язик?

(Язик робить чашечку і доторкується до верхніх зубів.)

Ізольована вимова шиплячих звуків (з картинками).

Учитель-логопед. Мишенятка, чи ви зможете тепер прошипіти, як змія:
ш-ш-ш?

Змія під кущем лежить.

І на нас шипить, шипить, шипить ш-ш-ш!
проспівати як жук:

Жук у житі повзе,
І на нас гуде, гуде ж-ж-ж!
показати, як їде потяг

Потяг мчить, гуде,
І на нас гуде ч-ч-ч! (Роблять усі разом)

Учитель-логопед. Молодці! У вас все добре виходить!

Командна гра.

Учитель-логопед. А ще мишенята дуже люблять виконувати різні завдання разом. А ви, дітки, умієте працювати разом, у команді? (Відповіді дітей) Давайте покажемо нашим гостям, які ми вправні! Зараз ми об'єднаємося у три команди.

Команда "Ч" – чемні, капітан команди Круть (у нього на бейджику звук "Ч"), команда "Ж" – жваві, капітан команди Верть (у нього на бейджику звук "Ж"), команда "Ш" – швидкі, капітан команди Півник Золотисте Горлечко (у нього на бейджику звук "Ш").

А щоб дізнатися, хто із вас у якій команді, підійдіть до мішечка та витягніть по одному бейджику, назвіть звук та крокуйте до своєї команди. (Діти підходять до мішечка, витягують один бейджик, прикріплюють його на одяг, називають звук та йдуть до капітана команди)

Тепер уважно слухайте завдання для ваших команд:

команда "Чемні" має зробити аплікацію казки "Колосок" із запропонованих їй матеріалів, використавши лише ті, які звучать у казці;

команда "Жваві" має зібрати мишеня до школи, вклавши до ранця лише необхідні для навчання предмети;

команда "Швидкі" має зібрати у кошик лише овочі: "Що росте на городі?".
(Виконують під музику.)

Демонструючи свої роботи, ви маєте по черзі назвати лише ті слова, у яких чуються шиплячі звуки [ш], [ж], [ч], та де знаходиться цей звук: на початку, у середині, у кінці слова.

Психолог. Вам сподобалося працювати в командах? (Так!) Що саме вам сподобалося? (Клеїти, складати, думати, розказувати.) Чи допомагали ви один

одному? (Так!) Як називалася ваша команда? Чи були ви такими? (запитання до кожної команди окремо)

Психолог. Що ви можете сказати хорошого про команду, що поруч із вами? (1. Нам сподобалася їхня аплікація! 2. Вони були дуже швидкими! 3. Нам сподобався ваш город!)

Психолог. Які ж ви чемні, жваві, швидкі, а головне – молодці! Мишенята, чого ж ви навчилися?

Миші. Працювати разом із дітьми!

Учитель-логопед. Після роботи мишенята завжди відпочивають, ви теж старанно працювали, тепер можна і відпочити! (звучить музика "Два півники")

Музична хвилинка "Два півники".

Два півники, два півники
Горох молотили,
Дві курочки-чубарочки
До млина носили.

Цап меле, цап меле,
Коза засипає,
А маленьке козенятко
На скрипочці грає.

Танцюй, танцюй, козуленько,
Ніженьками тупу.
Татусенько з мамусею
Принесуть нам крупу.

Звуко-буквений аналіз слова.

Учитель-логопед. Продовжимо подорож казкою. Отже, наші мишенята вміють виконувати завдання дружно, разом з іншими, а ще кожного дня вони навчаються! Мишенята, а ви знаєте, із чого складаються слова?

Миші. Ні.

Учитель-логопед. Дітки, може ви знаєте, із чого складається слово?

Діти. Слова складаються зі звуків!

Учитель-логопед. Правильно, тож давайте покажемо та розкажемо нашим друзям, як робиться звуко-буквений аналіз слів. Об'єднайтеся в ті ж самі команди відповідно звуків на ваших бейджиках. Згадайте, як називається ваша команда?

Діти. 1. Жваві; 2. Чемні; 3. Швидкі.

Учитель-логопед. Підійдіть до столиків. Викладіть кожен перед собою схему цього слова. (на столі лежать набори для звуко-буквеного аналізу, діти викладають схему кожен у себе на столі, по черзі команди показують та перевіряють схеми)

Учитель-логопед. Молодці, а тепер ми зробимо звуко-буквений аналіз слова "Молодці", адже саме такими ви є сьогодні на занятті. (На дошці дітьми викладається схема "МОЛОДЦІ", **Логопед** коментує дії, виправляє, допомагає.)

Учитель-логопед. Мишенята, то що ми склали зі звуків?

Мишенята. Ми склали слова!

Учитель-логопед. А що можна скласти зі слів?

Діти. Зі слів можна скласти речення.

Розвиток зв'язного мовлення.

Учитель-логопед. Правильно. Сядемо зручно на килимку та складемо речення про наших друзів, мишенят і півника за картинками, порахуємо, скільки слів у вашому реченні, та визначимо, чи є в ньому слова із шиплячими звуками?

(Діти складають речення за картинкою, яку отримали, озвучують їх та називають кількість слів у реченні, називають слова із шиплячими звуками.)

Учитель-логопед. Ми з вами навчили мишенят вимовляти звуки, складати речення, робити аплікації, а вони навчать нас своєї роботи! Хочете?

Діти. Так!

Пиріжки.

Психолог. Найважливішою для мишенят є робота в полі, коли дозріває пшениченька, вони всі гуртом виходять збирати урожай, а потім – молотити зерно, борошно молоти, тісто місити, пиріжки пекти. Я гадаю, що всі мишенята вміють це робити, а ось наші мишенята Круть і Верть більше всього люблять байдикувати!

Миші. Ні, ні, ми вже все зрозуміли, ми тепер не будемо байдикувати, ми вас зараз навчимо!

Діти, підійдіть до пісочку та виконуйте з нами!

Психолог. Можна я вам допоможу?

Діти та Миші. Так!

(На розносах лежить розгорнутий пісок (мокрый), на ньому пальцем намальований колосок (3 розноси, до кожного з них підходить по 3 дитини) (музика)

Психолог.

Чистенькі долоньки підставимо сонечку. (підіймають долоньки догори).

Колосилась пшениченька в полі ш –ш- ш. (руками гладять пісок)

У жнива те колосся скосили шик-шик-шик. (пальцями роблять рухи, звернувши донизу роблячи рядочки)

Ми пшениченьку всю змолотили, (стукання долоньками по піску)

До млина поносили, (набирають пісок у руки та випускають)

Борошенця намолоти, (перетирають пісок між долонь)

Замісили тісто, (кулачками натискаємо на пісок)

Пиріжечків наліпили. (ліплять пироги долоньками)

Тепер викладіть свої пиріжечки на деко, витріть руки вологими серветками та поставимо ваші вироби у піч. (Психолог ставить пиріжки у піч)

Психолог. Рученята в нас умілі, піріжечків наліпили
Та поставили у піч, трішечки тепер заждіть.

III. Заключна частина.

Учитель-логопед. Дітки,

Працювали ви завзято.

Дуже гарні ви малята.

Ви скажіть тепер мені,

Вам сподобалось чи ні? (Діти відповідають на запитання повними реченнями)

Учитель-логопед.

– Про кого була наша казка? (Наша казка була про мишенят та шиплячі звуки.)

– Якими були наші мишенята? (Мишенята були слухняними та працюватими!)

– Мишенята, вам сподобалося у нас на занятті? (Так.)

– Які звуки ви сьогодні вчили? (Ми вчили шиплячі звуки [ш], [ж], [ч].)

– Дітки, а що навчилися робити ви? (Ми навчилися ліпити піріжки!)

– Ви сьогодні були справжніми помічниками. Скажіть, що ви допомагаєте робити вдома? (Відповіді дітей: Я допомагаю мамі... Я допомагаю татові...)

Психолог. А я допомагаю мамі мріяти! А ви любите мріяти? Хочете, поки печуться наші піріжки, ми з вами помріємо разом? (Звучить тихо музика)

Сідайте всі в коло зручніше! Мишенятка, півник, дітки та гості, закрийте, будь ласка, оченята та уявіть себе на галявині з квітами. Які квіти ви бачите? Не відкривайте очі, удихніть аромат прекрасних квітів... А тепер перенесіться в ліс. Ви бачите багато дерев та промінчики сонця, які пробиваються крізь гілля. Удихніть аромат лісу, аромат свіжості та легкості.... Ви побачили хатинку, смачний аромат випічки доноситься від хатинки. Удихніть його. Що це пахне? (у момент, коли очі в усіх закриті, **Логопед** ставить у центр кола кошик із піріжками.) Відкрийте очі!

Діти. Піріжки!

Учитель-логопед. Так, дітки, це наші піріжки вже спеклися! Які вони, хто скаже? (Діти та мишенята вправно вимовляють/повторюють слова з шиплячими звуками.)

Наші *піріжки* пахнуть, то вони – *запахні*, *пахучі*.

Наші піріжки з пшенички, то вони – *пшеничні*.

Наші піріжки тільки що з гарячої печі, то вони – *гарячі*.

Психолог. Хто борошно молот? Ми!

Хто тісто місив? Ми!

Хто піріжки спік? Ми! Усі разом!

То і їсти будемо разом!

Учитель-логопед. Давайте пригостимо піріжками наших гостей! Скажемо усім з любов'ю: пригощайтесь на здоров'я!

(Мишенята роздають піріжки гостям.)

Півник. Друзі, дякуємо вам за такий чудовий день, і що навчили моїх мишеняток краще розмовляти, але нам вже час додому, там назбиралося чимало справ, які потрібно зробити. Правда ж, мишенята?

Миші. Так!

Миша 1. Працювали всі гуртом, тістечко місили.

Пиріжечків напекли, гостей пригостили!

Миша 2. Запавні, пухкі, пахучі, пиріжечки наші.

Побажаємо вам друзі, миру сонця, щастя!

Учитель-логопед. І вам дякуємо, що завітали до нас, були старанними, чемними та гарно працювали.

І дітям нашим дякуємо, що були хорошими вчителями.

(Мишенята і півник прощаються, виходять із групи.)

2.4. Навчання грамоти, диференціація звуків [с] – [ш]. "Подорож до казкового лісу країни Звукляндії": конспект фронтального логопедичного заняття (6-й рік життя)

*Лугова Наталія Михайлівна, учитель-логопед
дошкільного навчального закладу №19
"Кобзарик" управління освіти і науки
Білоцерківської міської ради*

Програмовий зміст:

удосконалювати вміння дітей розрізняти на слух свистячі і шиплячі звуки [с] – [ш] у складах, словах, реченнях; давати порівняльну характеристику цих звуків;

управляти дітей у поділі слів на склади; звуковому аналізі й синтезі; творенні якісних прикметників від іменників; складанні простих поширених речень; відгадуванні загадок; читанні простих за структурою слів;

розвивати фонематичний слух, почуття ритму, артикуляційну і дрібну моторику пальців рук, логічне мислення;

виховувати колективізм, активність, дисциплінованість, увагу, товариські почуття.

Обладнання і матеріали: предметні малюнки одягу, собаки, мишки, автобуса, гадюки, лісу; наголовники; друковані букви *с*, *ш*; загадки; білетна каса; дидактичні ігри: "Потяг", "Який сік?", "Слово розсипалось", "Звукова галявина", "Ромашка [с] – [ш]", "Устав пропущені слова"; демонстраційний матеріал "Весела граматики – антоніми"; ребус "Колесо".

Хід заняття

1. Організаційний момент.

(Діти стоять на килимку, утворивши коло; промовляють вітальну гімнастику й супроводжують її пальчиковою вправою "пальчики вітаються".)

Доброго ранку, сонце привітне!
Доброго ранку, небо блакитне!
Доброго ранку, в небі пташки!
Доброго ранку, усі малюки!
Я вас вітаю, люблю, впізнаю,
Бо живемо ми в одному краю.

(діти беруться за руки)

2. Повідомлення теми заняття.

Учитель-логопед. Сьогодні до нас на заняття завітали два звуки, дві букви (показує букву *с*, діти називають її, та показує букву *ш*, діти також її називають). Раніше ви їх частенько плутали, і це їм було не дуже приємно. Але ми багато з вами працювали над цими звуками. І щоб перевірити вас, чи навчилися ви їх розрізняти, ми вирушимо разом у цікаву подорож до країни Звукляндії у казковий ліс. Згодні?

Діти. Так! Так!

Учитель-логопед. А чим ми будемо подорожувати? Відгадайте:

У полі драбини довгі лежать,

По драбинах будиночки з дітьми біжать? (малюнок потягу)

3. Порівняльна характеристика звуків [с] – [ш]. Гра "Придбай квиток".

Потрібно на потяг придбати квитки-літери (дівчатка – *ш*, хлопчики – *с*); ціна квитка – правильна відповідь.

Учитель-логопед задає запитання, а діти, ставши в чергу до каси, по черзі відповідають і отримують літери. Вихователь вставляє отримані літери в наголовники дітей.

- Звук [с] – голосний чи приголосний?
- Звук [ш] – голосний чи приголосний?
- Звук [с] – дзвінкий чи глухий?
- Звук [ш] – дзвінкий чи глухий?
- Звук [с] – твердий чи м'який?
- Звук [ш] – твердий чи м'який?
- С-с-с-с – на якому поверсі живе язичок?
- Ш-ш-ш – на якому поверсі живе язичок?
- Звук [с] ([ш]) – вітерець холодний чи теплий?
- Звук [ш] ([с]) – губи "жабкою" чи "слоником"?

4. Диференціація звуків [с] – [ш] у словах (Лексична тема: одяг).

Учитель-логопед. Діти, потрібно підібрати одяг для подорожі: дівчатка – відповідно до придбаних квитків-літер – одяг із звуком [ш], а хлопчики – із [с].

(На набірному полотні виставлені предметні малюнки: сорочка, костюм, спідниця, сукня, светр, сарафан, штани, шорти, шуба, шарф, шинель, шаровари, шкарпетки, шапка.)

5. Поділ слів на склади.

Учитель-логопед. Квитки маємо, одяг підібрали, час сідати на потяг. Потрібно розмістити пасажирів згідно кількості складів у словах. **Дидактична гра "Потяг".**

6. Формування мелодійності мовлення, почуття ритму.

Учитель-логопед промовляє рядки віршика, а діти відплескують у долоньки, наслідуючи вчителя-логопеда:

Наш потяг їде, колеса стукотять:

– Так! Так-так. (3 рази)

А в потязі дітки тихенько сидять:

– Так-так. Так! (3 рази)

Наш потяг щосили гуде:

– Чух! Чух-чух. (3 рази)

Я діток везу і щосили кричу:

– Чух-чух. Чух! (3 рази)

7. Утворення якісних прикметників від іменників, узгодження в роді та числі.

Дидактична гра "Який сік?".

Учитель-логопед.

У потязі душно і хочеться пити,

Кожен із вас може соку налити.

(Діти беруть банки із соком, розглядають, а потім по черзі відповідають на запитання вчителя-логопеда.)

– Який п'є сік Марійка?

– Я п'ю малиново-полуничний сік...

8. Мовнофізична хвилинка. (мал. – ліс, змія)

Учитель-логопед.

А ось і зупинка, давайте зійдемо, (Діти встають із своїх місць)
Та разом по лісу гуляти підемо. (Ідуть на килимок-галявинку)
Дерева у лісі високі стоять, (Піднімають руки вгору)
Хитають гіллям, (Похитування тулубом і руками)
Тихо листям шумлять: ш-ш-ш-ш.
А ось і змія. (Присідають)
Чи то спить, чи лежить?
На сонечку гріється,
Й тихо сичить: с-с-с-с.

10. Промовляння слів-паронімів.

Мовно-рухлива гра "Відлуння".

Учитель-логопед. Вітерець навів мені на вушко про те, що лісове відлуння хоче з нами погратися у свою улюблену гру, перевірити, чи навчилися ми розпізнавати звуки [с] – [ш].

(Діти стоять у колі, учитель-логопед промовляє слова пароніми і кидає м'ячик дитині, а дитина ловить м'яча і повторює почуте):

сум – шум;	сапка – шапка;	синок – шинок;
каса – каша;	маса – Маша;	каска – кашка;
кіска – кішка;	сирота – широта;	сила – шило;
пісок – мішок;	нас – наш;	синька – шинка.

10. Звуко-буквений аналіз та синтез. Дидактичні ігри "Живі букви" та "Звукова галявина".

(На набірному полотні два будиночки – собаки та мишки, а на килимку розкидані букви).

Учитель-логопед.

А ось дві стежинки, дві різні доріжки

Ведуть до будинків собаки і мишки.

(Дівчатка "йдуть стежиною" із буквою *ш*, а хлопчики – *с*, викладають слова. Діти потрапляють на звукову галявину)

Чомусь звірята дуже сумні.

Потрапить в будинки не можуть вони,

Бо загубили ключі від замків,

Допомоги чекають від вас, малюків.

(Звуковий аналіз слів собака, мишка.)

11. Диференціація [с] – [ш] у словах на основі фонематичних уявлень. Дидактична гра "Ромашки".

Учитель-логопед.

А ось і квіти на галяві розквітли,

Беріть по одній і до праці, всі діти.

(Потрібно: дівчаткам накрити пелюсточками малюнки із звуком [ш], а хлопчикам [с]).

Мовна гра "Слово зламалось".

Сіра мишка-Шкряботушка по книжці гуляла

І останні склади зі слів хвостом позмітала.

Ми...(ша), ко...(са), Да...(ша), ро...(са), ча...(ша), ву...(са), ду...(ша),

О...(са), Ма...(ша), кра...(са), гру...(ша), ло...(ша), ти...(ша), коле...(са)...

12. Складання речень за малюнком і схемою. Дидактична гра "Встав пропущені слова".

Учитель-логопед.

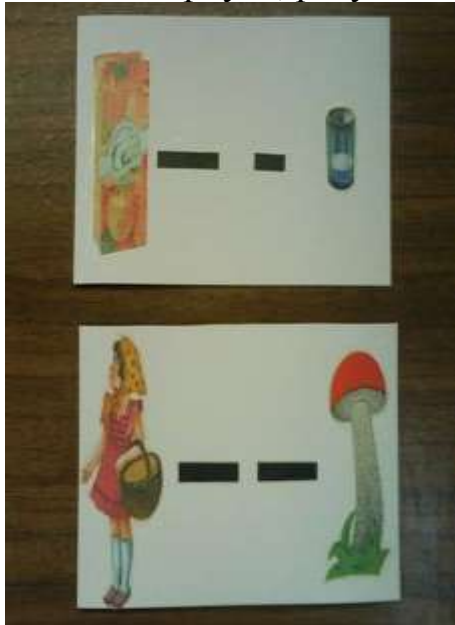
А песик Сірко так дуже радів, так голосно гавкав,

Що шкоду зробив, і з речень слова повтікали від страху.

То ж знову рятуємо Сірка ми невдачу:

Потрібно речення відремонтувати –

Слова повернути, раду їм дати.

13. Добирання слів-антонімів. Дидактична гра "Стежка слів навпаки" із використанням демонстраційного матеріалу "Весела грамота – антоніми".

14. Знаходження і читання слів, які надруковані на "колесі": МАШИНА, шина, шана, наша, Маша, миша; КОЛЕСО, осел, село, око.

Учитель-логопед.

Ось ми й опинились на окраїні лісу, пора повертатись у дитячий садок. А яким транспортом ми це зробимо, відгадайте.

Довгий будинок на колесах стоїть,

Діток везе, по дорозі біжить. (Автобус)

Щоб колеса в автобуса крутились і ми з вами їхали, потрібно виконати останнє завдання: знайти якомога більше слів і прочитати їх.

15. Підсумок заняття.

Учитель-логопед. Наша подорож завершилась, чи сподобалась вона вам? Я також вами задоволена. Ви правильно та гарно виконали всі завдання, показали, що вмієте розрізняти звуки [с] – [ш]. Молодці!

2.5. Розвиток зв'язного мовлення, використання кінезіологічних вправ. Драматизація казки "Колосок": конспект комплексного заняття (6-рік життя)

Мирополець Світлана Петрівна, учитель-логопед Макарівського центру розвитку дитини "Пролісок";

Єзерницька Аліса Анатоліївна, практичний психолог Макарівського центру розвитку дитини "Пролісок";

Гарбуз Алла Олександрівна, учитель-логопед Калинівського дошкільного навчального закладу "Веселка" Макарівської районної адміністрації

Програмовий зміст:

розвиток міжпівкульової спеціалізації, міжпівкульової взаємодії, загальної моторики, дрібної моторики рук, артикуляційного апарату;
синхронізація роботи півкуль головного мозку;
розвиток здібностей дітей; пам'яті, уваги, мовлення; мислення;
усунення вад усного мовлення.

Хід заняття

Казкарка.

Чарівна пора настала,
Казка в гості завітала.
А за брамами отими,
Чарівними, луб'яними,
Диво-казка походжає
І гостинно припрошає
До веселої господи,
Де від заходу до сходу,
Щастям повняться простори,
Де зникають біль і горе.
Диво-диво, дивина,
Це – чарівна сторона

Жили собі мишенята та півник Голосисте Горличко. Щоранку вони прокидались та приймали водні процедури.

Пальчикова гра-масаж "Умивання".

Мета:

зміцнення артикуляційних м'язів, розвиток дрібної моторики рук;
виховання культурно-гігієнічних навичок.

Вранці кран відкрили – чик, чик, чик, (обертальні рухи кистями)

Рученьки помили – шик, шик, шик. (труть долоньку об долоньку)

Хай біжить водичка – кап, кап, кап, (стукають пальцем об долоньку)

Вмиємо ми личко – ах, ах, ах. (проводять по обличчі зверху вниз)

Ми долоньки милом добре потremo, (труть по чергово тильну сторону долоні іншою)

Змиємо водичкою та витremo. (з'єднують кисть у замочок).

Чистенькі долоньки підставляємо сонечку. (піднімають руки долоньками до верху)

Казкарка.

Мишенята рано-вранці,
роблять вправи на галявці,
виправляють ручки, ніжки,
та потягуються трішки.

Танок Мишенят.

Мета:

розвивати загальну моторику, координацію рухів;
управляти дітей у вмінні виконувати ритмічні вправи під музику.

Казкарка. А півник удосвіта встане, усіх піснею збудить та й до роботи береться.

Танок Півника.

Мета:

розвивати загальну моторику, координацію рухів, спритність та увагу;
управляти дітей у вмінні виконувати ритмічні вправи під музику.

Казкарка. Ото якось підмітав та й знайшов пшеничний колосок.

Півник. Гей, мишенята, а гляньте-но, що я знайшов! (Прибігли мишенята)

Мишенята. Ох і гарний колосок, треба молотити. Ми вже граємось давно, не хочеться робити.

Півник: Ох, ледачі мишенята, треба вже самому братись.

Логоритмічна вправа "Пшениченька".

Мета:

управляти дітей у вмінні поєднувати мовлення і рухи;
розвивати слухову увагу;
закріплювати правильну вимову звука [ш].

Колосилась пшениченька в полі. (стоїть дитина прямо, піднявши прямі руки)

Колихав її вітер на волі. (погойдується тулубом з піднятими руками)

У жнива те колосся скошили (імітує працю)

І пшениченьку всю змолотили. (енергійне тупання ногами)

Казкарка. От вже й обмолотив півник колосок та й знову гукає.

Півник. Гей мишенята, а йдіть, гляньте, скільки я зерна намолотив. Треба його зібрати.

Гра "Хто швидше?".

Мета:

розвивати спритність, кмітливість, координацію рухів, увагу;

виховувати колективізм, взаємоповагу.

(Діти переносять зерно у жменях)

Вправа для розвитку дихання "М'ята".

Мета:

продовжувати навчати дітей правильно вдихати і видихати (вдих – носом, видих – ротом);

розвивати мовленнєве дихання.

Пахне м'ята, пахне м'ята

Дужче яблук та вишень,

Як пом'яти в пальцях м'яту,

Буде пахнути цілий день.

Мишенята. Швидко впорались із зерном, познайомимось із млином.

Вправа "Млинок". (кругові рухи руками)

Півник: Борошенця повний міх, вже пора зліпить пиріг. (робота дітей із тістом)

Робота з тістом.

Мета:

навчати дітей ліпити пиріжки: розкачувати кулю, сплющувати в диск, удавлювати, заціпувати та створювати форму пиріжка;

розвивати відчуття форми, композиції, дрібну моторику, узгодженість у роботі обох рук.

Пісня

Я печу, печу, печу

Діткам всім по калачу.

Маком я притрушу,

В піч гарячу посаджу.

Випікайтесь, калачі,

У натоплєній печі.
Буду Васю, буду Нату
Калачами частувати.

Мишенята. Гарно всі попрацювали, щось давненько ми не грались.
Гра "Веселий язичок".

Мета:

розвиток артикуляційної та загальної моторики, координації рухів.

Ноги разом, руки в боки – починаємо підскоки: (стрибають)
Раз, два, три, чотири, п'ять, любо в колі нам стрибати. (стрибають по колу)
Чок-чок-чок, чок-чок-чок, мій веселий язичок
Все танцює і жартує, і ніколи не сумує. (кладаємо 6-10 разів)

Казкарка. Вечір вже на поріг, пахне спечений пиріг.

Вправа для розвитку дихання.

Мета:

розвивати мовленнєве дихання. (вдихають аромат пирогів)

Чистомовка

Усі разом:

Чі-чі-чі – ми печемо калачі,
Ні-ні-ні – вони гарні й запашні.
Ас-ас-ас – всіх запрошуєм до нас.
Ли-ли-ли – всі сідайте за столи
Ті-ті-ті – їжте, любі гості.

Діти співають пісню.

Ось прийшло чудове свято

І людей тут так багато.

Ми вітаємо усіх

Гостей наших дорогих.

Приспів:

Миру й тепла, щастя й добра,

Бажаємо вам на довгі літа.

Хай доля зорить і пісня звучить,

Хай радість несе вона.

Рученята в нас умілі,

Пиріжки ми вам зліпили.

Пригощайтесь, будь ласка,

От закінчилась вже казка.

Півник. Ми вам пахучі спекли пиріжки.

Лагідні руки це тісто місили.

Хай не бракує наснаги і сили.
Впала у тісто солона сльоза –
Хай обмина вас життєва гроза.
Миру і злагоди вашому дому.
І щоб були всі живі і здорові!

2.6. Розвиток зв'язного мовлення дітей із фонетико-фонематичним недорозвитком мовлення. "Дикі тварини жарких країн": конспект бінарного заняття (6-й рік життя)

*Панова Надія Іванівна, методист із корекційної освіти методичного кабінету відділу освіти Тетіївської районної державної адміністрації;
Матвійчук Тетяна Олександрівна, психолог-консультант районної ПМПК відділу освіти Тетіївської районної державної адміністрації*

Програмовий зміст:

корекційно-навчальні завдання:

закріпити правильну вимову звуку [р] в словах та реченнях;
тренувати дітей у виділенні звуку [р] в словах;
продовжувати навчати робити звуко-буквений аналіз і синтез слів;
навчати використовувати в мовленні слова-ознаки та пестливі слова;
активізувати в мовленні дітей назви рослин, диких тварин та їхніх дитинчат;

корекційно-розвивальні завдання:

розширення словникового запасу;
розвиток фонематичного слуху, чіткої координації та ритмічності, уміння поєднувати мову з рухами; уміння складати речення за картинкою, розгадувати загадки та створювати панно; мислення, спостережливості, пам'яті, уяви, навичок спілкування;

корекційно-виховні завдання:

створення психологічного комфорту;
виховання чуйного ставлення до тварин; розвиток інтересу до занять із розвитку мовлення; уміння взаємодіяти у групі; активності, самостійності, співчуття, доброзичливості, позитивної самооцінки та бажання допомагати іншим.

I. Організаційний момент.

У залі на килимку сидять діти та вчитель-логопед.

Учитель-логопед. Діти, сьогодні в нас незвичайний день. По-перше, ми приймаємо у себе гостей. Давайте привітаємося з ними. А по-друге...

II. Основна частина

Грає весела музика. (пісня 1) До зали, весело підстрибуючи та підспівуючи пісеньку, забігає тигрєня (у ролі тигрєнятка психолог, говорить, не вимовляючи звук [p])

Тигрик. О! Привіт, малята!

Діти. Добрий день!

Тигрик. Здрастуйте, дорослі!

Учитель-логопед. А ти хто?

Тигрик. Я – Тигрик (весело). О, як вас багато. Я дуже хочу з вами познайомитися. Ви всі такі гарні! І у кожного з вас є імена! Так? Назвіть мені якомога більше своїх лагідних імен. Ой, щось ви розшумілися! Сядьте в коло, а буде говорити той, у кого в руках ось це сердечко, яке ми передаватимемо сусіду справа! Згода?! Мене звати Тигрик, а лагідно Тигрєня, Тигрюля, Тигрюша, Тигрєнятко, Тигрєняточко! А тебе як? (передає сердечко сусіду справа).

Тигрик. Які ж у вас чудові імена. І ви такі чудові! А....а, де це ми знаходимося? ... (задумався, роздивляється навкруги)

Діти. У дитячому садочку!

Тигрик. А це де? (розгублено)

Учитель-логопед. Дітки, як зветься наше місто?

Діти. Наше місто ...!

Тигрик. А країна наша як зветься?

Діти. Наша країна – Україна!

Учитель-логопед. Тигрику, ти з'явився так несподівано, звідки ти? Де ти живеш?

Тигрик. Звідки? (задумався, почухав потилицю) Не знаю! Хочу додому!

Учитель-логопед. То поклич маму, може, вона почує та й забере тебе додому!

Тигрик. Л-Л-Л!!! (замість Р-Р-Р)

Учитель-логопед. Тигрику, треба гарно заричати, голосно і правильно!

Тигрик. Л-Л-Л!!!

Учитель-логопед. Дітки, давайте допоможемо нашому Тигрику! Що треба зробити з язичком, щоб вимовити звук [p]?

Артикуляційна гімнастика. (після завершення всі разом голосно ричать: Р-Р-Р)

Учитель-логопед. Чомусь мама не з'явилася! Ти, мабуть, живеш дуже далеко, і тому мама тебе не почула! Розкажи нам про свою домівку, і ми тобі допоможемо! Ти щось пам'ятаєш?

Тигрик. Так! Ні! (задумався) Там... (роздивляється кімнату, очима натрапив на живий куточок, обладнаний за темою "Дикі тварини Африки") Згадав, там живуть ось такі тварини, я з ними дружу, але не пам'ятаю, як вони звуться, може ви мені підкажете?

Відгадування загадок.

Учитель-логопед. Діти, допоможемо Тигрикові? Тож підійдіть до куточка та візьміть кожен по тваринці. Слухайте уважно загадки, у кого тваринка-відгадка в руках, назвіть її, скажіть, чи є у цьому слові звук "р" і де він знаходиться.

Має замість носа ріг, а зоветься ... НОСОРИГ.

Два горби, яке це чудо, там продукти для ... ВЕРБЛЮДА.

Має чорно-білі ребра, і зовуть конячку ... ЗЕБРА.

Шия довга, наче кран, і на тілі безліч плям. Ходить гордо, наче граф, а зовуть його ... ЖИРАФ.

Якщо їсти я захочу, то нікуди вже не скочу. Я залізу, як в нору, в сумку мамі ... КЕНГУРУ.

Полосатий, рижий звір, от пограти б мені з ним. Ой, щось зовсім не до ігор, здогадалися, це ж ... ТИГР.

Довгий хобот замість носа, і великі вуха в нього. Вага його на кілька тон, здогадалися, це ... СЛОН.

Тигрик. Дякую, друзі, я зрозумів, чому я забув назви тварин. Я ж звук [р] не вимовляю.

Гра "Хто більше".

Учитель-логопед. Молодці, діти. Давайте покажемо Тигрику, які ще слова зі звуком [р] ми знаємо. Назвіть слова зі звуком "р" на початку слова. (за кожне назване слово вчитель-логопед дає паперовий смайлик. Переможець той, у кого більше смайликів. Завдання діти виконують, сидячи в колі на килимку.)

Тигрик. Які ж ви молодці, скільки багато слів знаєте! І як це у вас усе в голові тримається?! А я вже стомився! (Ліг на підлогу) А ви? Давайте відпочинемо!

Фізкультхвилинка. (пісня 2)

(Проводить Тигрик на килимку)

Вмостився Тигрик на галявині,

Певно, сни дивився гарні.

Та як сонце завітало,

Спекотно йому стало.

Він потягся лінькувато,

Роззирнувся дикувато,

Задні ноги позгинав,

І за вушком почесав.

Він погладив живота,

Шубка в тигра золота.

Тер він очі, м'яв він вушка,

Гладив лапками він вуса.

Ніжками затупотів

І на лапки він присів.

Віяв вітер тут і там.

Тигр тепер вже тут не сам –

Ми за руки всі взялися,
Піднялись і потяглися.
Спину добре всі прогнули
І про втому вмиль забули.

Гра "Як звати їх дитинчат?".

Учитель-логопед. Тигрику, годі відпочивати, нам потрібно знайти твоїх батьків та повернути тебе додому! Як звати твої батьків?

Тигрик. Мама – тигриця, а тато – тигр! А що?

Учитель-логопед. Я, здається, здогадалася, звідки ти! Погляньте, у нас є панно із зображенням домішки Тигрика. Але коли тигреня заблукало, то решта тварин заховали своїх дитинчат.

Наше завдання: відтворити зображення сім'ї, назвавши їх дітей (на панно зображені по дві дорослих диких тварини Африки). То скажіть, дітки, як називаються дітки крокодилів? (Діти підіймають руку. Кожному підготовлено по одній сім'ї тварин: леви, тигри, слони, зебри, жирафи, черепахи. Той, хто відповідає, отримує зображення дитинчати та має прикріпити його біля своєї родини.)

Учитель-логопед. Але зображення тигреняти в мене немає.

Тигрик. То я ж тут, з вами! Як же мені повернутися додому?

Учитель-логопед. Гляньте, діти, наша картина незавершена, адже на ній лише тварини, а там, де живе Тигрик, мабуть, є і багато рослин. А яких саме, ми з вами зараз дізнаємося, адже Тигрик приніс із собою "чарівний мішечок". Заглянемо до нього, можливо, там є підказка.

Гра "Чарівний мішечок".

У вчителя-логопеда в руках торбинка, яку приніс Тигрик. У ній картинки рослин: банан, кокос, ананас, кактус, лимон, пальма, ліана. Діти підходять до вчителя-логопеда, дістають одну картинку, називають предмет та описують її одним-двома словами. Наприклад: лимон – кислий, жовтий, круглий, соковитий, – та клеять картинку на панно.

Учитель-логопед. Тепер наше панно завершене, і ми можемо уявити, де живе тигреня, озвучивши це повними реченнями. Кожен із вас має скласти речення за картинкою і вказати кількість слів у реченні.

(Діти складають речення)

Тигрик радіє. Я згадав! Ура! Це моя Африка!

Учитель-логопед. Твоя Африка?

Тигрик. Так, Африка!!! Країна, де я живу!!! Там завжди тепло!!! Там ростуть банани, кокоси!!! Там є мама, тато, друзі!!!

Перегляд мультфільму "В Африці річки ось такої глибини", узгодження рухів зі словами.

(Діти дивляться мультфільм, тигреня повторює рухи які показані у мультфільмі, діти радіють та повторюють рухи разом з Тигриком.)

Тигрик. Дякую, друзі! – махає рукою. – До побачення! (вибігає радісний із кімнати, діти сідають на місця.)

Учитель-логопед. Порадіємо за Тигрика, він, напевно, уже вдома! (Учитель-логопед указує рукою на панно, де вже приклеєне зображення Тигрика біля своєї родини.) То де мешкає Тигрик?

Діти. Тигрик живе в Африці!

Звуко-буквений аналіз слова.

Діти під керуванням учителя роблять звуко-буквений аналіз слова "Африка", викладаючи його схематично на дошці, виділяють голосні та приголосні, указують на наявність звуку [p], ділять слово на склади.

III. Заключна частина.

Учитель-логопед.

- Яких ще африканських тварин ви запам'ятали ?
- Які рослини ви запам'ятали?
- Ми зробили добру справу: допомогли Тигрику згадати свою домівку?
- Як ви думаєте, як тепер почуває себе Тигрик?
- А який настрій у вас?
- Ви сьогодні були не просто помічниками, ви були рятувальниками, і мама тигриця з татом тигром передали вам фрукти, які виростили на їх землі.

2.7. Розвиток зв'язного мовлення. "Зиму проводжаємо – весну зустрічаємо": конспект логопедичного заняття (6-й рік життя)

Походня Людмила Миколаївна, учитель-логопед дошкільного навчального закладу (ясел-садка) "Яблунька" Вишневої міської ради Києво-Святошинського району

Програмовий зміст:

освітня мета:

закріплення знань із тем: "Зима", "Весна";
активізація й розширення словника за рахунок слів-ознак;
розвиток мовлення (складання речень із теми "Зима" та "Весна");
закріплення вміння визначати місце звуку у слові, кількість складів у слові; закріплення навичок читання, уміння пізнавати букви на дотик.

розвивальна мета:

розвиток мовленнєвого дихання, сили голосу, дрібної моторики пальців рук, моторно-зорової координації; слухової, зорової уваги, сприймання, пам'яті, мислення.

виховна мета:

виховувати дбайливе ставлення до світу фауни, інтерес до пізнання, увагу, наполегливість у виконанні завдань, повагу до товаришів і їхніх думок, почуття колективізму у виконанні завдання.

Обладнання: макети зимового лісу та весняної галявини, пластикові стаканчики, трубочки, пінопласт, іграшкові мітли, об'ємні букви, повітряні кульки з літерами, мультимедіа.

Хід заняття

Заходить учитель-логопед із дітьми (звучить музика).

Учитель-логопед.

Залишайте звичні справи,
Починаємо заняття,
І зимове, і цікаве,
Що гостей зібрало чимало.
Повернімось обличчям до гостей
І лагідно промовимо: "Добрий день!"
Влаштовуйтеся, гості, всі, будь ласка,
А ми покажемо вам казку.
Для вас, можливо, і незвичну,
Бо казка в нас логопедична.

— Сьогодні до нас завітає дивна гостя. Хто вона, ви здогадаєтесь, коли відгадаєте загадку:

На подвір'ї стало біло,
Ні стежиночки нема.
Завихрило, засвистіло —
Знов до нас прийшла... (Зима)

— Давайте, діти, покличемо Зиму до нас у гості.

Дитина. Не мети, не мети, Зимонька, снігами,
А прихось ти до нас з танцями й піснями.

(Звучить музика, заходить Зима.)

Зима. Агов-агов, чую-чую!

Іду-іду, снігу намету!

З вами разом потанцюю,

Бо ще сили чую!

Добрий день, малята,

Гарні хлопчики й дівчатка!

Дитина. Здрастуй, білий, пухнастий, веселий сніжок,
Здрастуй, гостя, Зима-чарівниця!

Зима. Рада я вас бачити, дітки, бо
люблю маленьких порозважати,
погратися з ними й пісні заспівати.
(звучить пісня "Наша Зимонька")
Скажіть, а чи весело вам було зі мною взимку?

Діти. Весело! Дуже весело!

Учитель-логопед. Весело, тому що тільки взимку можна....
(Відповіді дітей):

— кататися на ковзанці;

- ліпити снігову бабу;
- грати в хокей;
- спускатися з гірки на санчатах;
- прогулюватися на лижах;
- грати в сніжки;
- святкувати Різдво;
- отримувати подарунки від Святого Миколая.

Зима. Як гарно ви розкажете про мене, а чи не боїтеся мого морозу-морозенка?

Діти. Ні, не боїмося. Бо ми вміємо грітися!

Учитель-логопед.

Давайте зробимо собі масаж обличчя:

Ой мороз, ой мороз,
Щипає щоки, щипає ніс,
Щипає вуха, щипає губи,
Забирається під шуби!

Щоб зігрітись, подивись –
Так, як слід, ти розітрись,
Тремо щоки, тремо ніс,
Тремо вуха, тремо губи,
Що аж пар іде від шуби.

- А не боїтеся метелиці-хурделиці.
- Ні. Бо ми вміємо робити казкову хуртовину. (Вправа для дихання "Хурделиця")

Учитель-логопед. Добре, Зимонько, нам було з тобою весело, та вже Весна не за горами!

Зима. Хіба прийшов вже час мені з Весною зустрічатися?

Ой! Я й забула зовсім, що сьогодні такий день!

Ну що ж, позмагаймося з Весною, подивимося, чия візьме! Тож кличте скоріше Весну!

Учитель-логопед. Діти, давайте покличемо Весну!

Діти. Скоріш, люба Весно, до нас прибувай,
Щоб знову озвався соловейками гай,
Щоб знов зеленіли поля і луги,
Від сонечка сил набирались вони.

Учитель-логопед. Діти, щось до нас не йде Весна,
Бо Зима засипала снігом всі стежинки.
Тож візьмемо мітли і прометемо доріжки,
Щоб Весна швидше до нас прийшла.

Логоритмічна вправа.

Ніжками потупаємо по сніжку
І протопчемо доріжку ось таку. (йти простою ходою)
Чобітки малят танцюють: туп, туп, туп. (йти дрібними кроками)
Буде гарною стежинка: туп, туп, туп. (йти дрібними кроками)

Потім мітли ми візьмемо (зупиняються)
І разом сніжок змемо. (імітують змітання сніжку)
Наші мітли всі працюють: шик, шик, шик. (повертаються в один бік)
Наче весело танцюють: шик, шик, шик. (роблять "ліхтарики", повертаючись в інший бік)
А у лісі сніг глибокий вже лежить,
І малятам важко по снігу ходять. (зупиняються і дивляться на підлогу)
Та вони в хатиночках не сидять,
По сніжку глибокому тупотять (йти кроком, високо піднімаючи ноги)
(Звучить музика, заходить Весна.)
Весна. Добридень вам усім,
І дорослим, і малим!
Зима. Як тут дуже тепло стало!
Гостя з'явилася, яку я не чекала!
Насуплю я брови – і вітер холодний повіє,
Усе захолоне, рятунку нема.
Під снігом замре, заніміє!
Весна. А я засміюся – і сонце ласкаве засяє,
Прокинуться луки, ліси і поля.
Усе розцвіте, заспіває!
Доброго дня тобі, Зимо!
Зима. Доброго тобі здоров'я, дівчино Весно! Рано ти прийшла. Ой, рано...
Учитель-логопед. Зимонько, Веснонько, не сперечайтесь, краще позмагайтесь.
А наші діти вам допоможуть.

Дидактична гра "Картинку візьми – ознаки зими і весни назви".

Дидактична гра "Посади пташку на дерево".

Зимонька-зима, веснонька-весна,
Погоду міняють, із птахами грають,
Ми теж можемо пограти,
Кожній пташці своє деревце підшукати.
(Гра проводиться з використанням мультимедійної презентації.)
Наша зимонька-зима
Снігом букви замела.
Букви в снігу відшукайте,
Швидко всі їх називайте.
(Діти під білим простирадлом знаходять букви і їх називають.)
Букву візьміть на цей звук, весняне слово назвіть.
А в мене в руках яка буква? (П)

Я не слова назву, а загадку вам загадаю:
З-під снігу він з'явився,
Прокинувся від сну,
Усіх запросив радо

Зустріти цю весну. (Підсніжник)

Учитель-логопед. Щоб Зиму й Весну помирити, звуковий аналіз слова треба зробити.

Дидактична гра "Сніжинку передай – яка зима називай".

Дидактична гра "Квіточку передай – яка весна називай".

Дидактична гра "Слова на склади поділи".

(Гра проводиться з використанням мультимедійної презентації.)

А останнє вам завдання –

Вправа "З буквами читання".

Ось різнокольорові кульки,

Незвичайні чарівні.

Ви кульки діставайте,

З ними слова складайте.

(На білих кульках – слово *зима*,

На жовтих кульках – слово *весна*.)

Зима. Бачу, ви мене зовсім не боїтеся.

Що ж, Весно, твоя взяла. Збиратимуся я в дорогу!

Прощайте, милі діти!

За зиму ви поздоровіли,

Пішли на користь і мороз, і сніг,

І щічки ваші як порожевili:

Неначе маки розцвіли на них!

Прощай і ти, Весна-красна!

Я чую, як дзвенить вже твій струмок!

То зараз я залишу дитсадок!

Мої маленькі, любі друзі,

Прощаюсь з вами усіма, –

Щастя вам. Вірте, через рік я знову

Свою казку принесу зимову.

(Зима виходить.)

Учитель-логопед. Іди, Зимонько, з піснями, а повертайся після осені зі снігами!

Весна. Діти, любі ви мої,

Я за вас радію.

Про таких друзів, як ви,

Вже давненько мрію.

Я ж тепло вам принесла

І сонечко додала,

Щоб міцніли усі діти

Й розцвітали, неначе квіти.

(Весна дарує дітям подарунки-цукерки, а діти виконують пісню.)

Підсумкова бесіда.

- Чи сподобалось вам заняття?
- Що більше запам'яталось?
- Давайте згадаємо, хто до нас приходив в гості?
- Що ми робили сьогодні на занятті?

2.8. Розвиток зв'язного мовлення, робота з реченням, формування поняття "речення". "Подорож до казкового лісу": конспект сюжетно-ігрового заняття (6-й рік життя)

Рабчевська Ганна Миколаївна, учитель-логопед дошкільного навчального закладу (ясел-садка), комбінованого типу "Центр розвитку дитини" м. Славутича

Програмовий зміст:

Мета навчальна

проведення: формувати правильну граматичну будови мовлення; узгоджувати прикметники з іменниками в родовому відмінку множини, координацію мовлення з рухами; навчати дітей утворювати слова – назви дитинчат за допомогою суфіксів;

розвивальна

розвивати слухове та зорове сприймання, мовленнєве дихання, рухливість артикуляційного апарату, фонематичні процеси, мовлення; дрібну моторику, мислення, увагу, слухову і зорову пам'ять; стимулювати мовленнєву активність, уявлення;

виховна

виховувати бажання говорити правильно; інтерес до навчальної діяльності, бажання допомагати іншим; виховувати активність, самостійність, зосередженість.

Обладнання: іграшки диких тварин; предметні картинки диких тварин (дитинчата); іграшковий посуд, предметні картинки посуду; сюжетна картинка; ємність з крупою.

Хід заняття

I. Організаційний момент.

(Учитель-логопед заводить дітей у групу, яка оформлена у вигляді казкового лісу. У лісі є галявина для водіння хороводу, накритий стіл для чаювання.)

Учитель-логопед. Діти, подивіться, ми потрапили з вами до чарівного лісу. Давайте пограємо у гру **"Розмова лісу"**.

Вітер в лісі – ш-ш-ш,
Повзе вуж у траві – с-с-с,
Прилетів жук – ж-ж-ж,
Заспівав комарик – з-з-з,
Забриніла бджілка – дж-дж-дж,
Просимо тишу – ц-ц-ц.

(Лунає спів пташок.)

Учитель-логопед. А що іще можна почути в лісі?

Дидактична гра "Ехо".

Учитель-логопед.

Діти.

На траві сидить оса,	СА-СА-СА	СА-СА-СА
Не лякайте осу	СУ-СУ-СУ	СУ-СУ-СУ
Жало є у оси	СИ-СИ-СИ	СИ-СИ-СИ
Бджілка ось нектар несе	СЕ-СЕ-СЕ	СЕ-СЕ-СЕ
Як цікаво нам усе	СЕ-СЕ-СЕ	СЕ-СЕ-СЕ

Учитель-логопед. Скажіть, дітки, ви любите святкувати день народження? А чому це свято вам подобається?

Діти. Приходять гості, багато смачної їжі, дарують подарунки, усі веселяться, співають і танцюють.

Учитель-логопед. Не тільки діти люблять свій день народження. Зараз я вам розповім, як святкувала свій день народження лисичка, яка живе в цьому казковому лісі.

Одного разу лисичка вирішила
День народження відсвяткувати свій.
Вона тортик випекла, чай заварила
І в гості друзів до себе запросила.

II. Основна частина.

1. Пальчикова гімнастика.

Учитель-логопед. Зараз ми дізнаємося, хто ж прийшов до лисички на день народження, а щоб краще запам'ятати всіх гостей, спробуємо показати їх пальчиками.

Точно в призначену годину всі прийшли
І багато подарунків з собою принесли.

Сіренький зайчик Вправа "Зайчик": рука в кулаку, указівний і середній пальці випрямлені.

Морквину приніс. Вправа "Морквина": пальці однієї руки складені пучкою (морквина), пальці другої – розчепірені віялом (бадилля).

Колючий їжачок Вправа "Їжачок": долоні з'єднані, пальці напружені і розчепірені, як голки.

Яблучок віз. Вправа "Яблуко": пальці рук сполучені і

закруглені, утворюючи кулю.

Кізонька подарувала Вправа "Коза": указівний палець і мізинець виставлені вперед і рухаються в різні боки. Середній і безіменний пальці притиснуті до долоні і обхвачені великим.

Пахучу квіточку . Вправа "Квітка": долоні сполучені підставами, пальці обох рук складені пучкою, а потім поволі розсовуються у сторони, зображаючи квітку, що розпускається.

А ведмедик – Вправа "Рибка": з'єднаними долонями рук із сушеної риби стислими пальцями роблять хвилеподібні рухи, шматочок. імітуючи рибку, яка пливе

2. Артикуляційна гімнастика.

Ввічлива лисичка подякувала всіх
І до столу друзів запросила.

(Логопед і діти розсаджуються навколо столу, накритого для чаювання.)

Учитель-логопед. Діти, подивіться уважно і скажіть, чи правильно лисичка накрила на стіл?

То ж давайте допоможемо лисичці і підберемо чашечку до блюдечка.
(Діти підбирають чашку до блюдечком за кольором).

3. Дидактична гра "Для чого потрібні?".

Діти розглядають та називають посуд, звертаючи увагу на колір.

- Що це? (Чашка).
- Яка чашка? (Зелена чашка).
- Для чого чашка? (Пити чай)
- Ще , що можна пити? і т.д.

(Усі взяли чашки з чаєм гарячим.)

Студили його, надуваючись, як м'ячики,
Ївши торт, вимазали губи.

(короткий вдих, довгий видих)
(рухи щелепою, що імітують жування)

Їх облизали, почистили зуби,

(кругові рухи язика по губах, вліво-вправ о– по верхніх і нижніх зубах)

Лапи свої язичками помили.

(рухи язиком вгору-вниз, що імітують облизування лап)

І дякую сказати не забули.

Після обіду влаштували ігри

І для нас, малята, завдання залишили.

4. Дидактична гра "Один – багато".

Дітям роздаються по одній предметній картинці, вони показують та називають посуд, звертаючи увагу, що на кожній картинці зображений один предмет.

Один стакан.

Одна каструля.

Одна чашка і т.д.

(На столі розкладається другий комплект картинок)

Учитель-логопед. Діти, виберіть картинки – такі ж предмети, які у вас є, порахуйте їх і назвіть.

П'ять стаканів.

П'ять каструль.

П'ять чашок і т.д.

5. Фізкультхвилинка.

У високому ліску,

На зеленій травці

У веселі ігри грають

Зайці, ведмеді, білки, лисиці

Вони бігають, стрибають,

Квіти, ягоди збирають,

Вушками прислухаються,

У спритності змагаються.

(Діти за ходом тексту відтворюють рухи).

6. Дидактична гра "Хто у кого?".

(На столі стоїть ємність з гречаною крупкою).

Учитель-логопед. Покладіть руку на крупку. Занурте пальчики та пощупайте її. Яка вона? (тверда, колюча).

(Перебираючи крупку діти знаходять картинки дитинчат тварин).

– Ви знайшли фотографії дитинчат тварин які живуть у лісі. Хто дитя лисиці? Хто дитя зайця? і т.д. Знайдіть їх мам та віднесіть фотографії.

– Кому ти віддав фотографію? (білці, зайцю, лисиці, вовку, їжаку, ведмедю).

– Хто у лисенятка мама? (лисиця).

– Хто зайченятка мама? (зайчиха) і т.д.

7. Дидактична гра "Гостинці для Лисички".

Учитель-логопед. Які в тебе гостинці для Лисички?

Дитина. Банановий сік, бананова цукерка, бананове варення і т.д.

III. Заключна частина.

Підсумок.

– Діти, сподобалась вам подорож до чарівного лісу? Ви знайшли фотографії дитинчат, побували на дні народження у лисички. Лисичка вам дуже вдячна і приготувала для вас подарунок.

Список використаних джерел

1. Дитина. Програма виховання і навчання дітей від двох до семи років / Рекомендовано Міністерством освіти і науки України. – 3-є вид., доопр. та доповн. – К., 2012.
2. Ефименкова Л.Н. Формирование речи у дошкольников (Дети с общим недоразвитием речи) : пособие для логопедов / Л.Н. Ефименкова. – М. : Просвещение, 1981. – 112 с.
3. Рібцун Ю.В. Корекційне навчання з розвитку мовлення дітей молодшого дошкільного віку із ЗНМ : програмно-методичний комплекс / Ю.В. Рібцун. – К. : Освіта України, 2011. – 260 с.
4. Федорович Л. Формування правильної вимови у дітей дошкільного та молодшого шкільного віку : методичні рекомендації та дидактичний матеріал для логопедів шкіл і дитячих садків / Л. Федорович. – Кременчук : Християнська зоря, 2004. – 348 с.

2.9. Диференціація звуків [л] – [р], складні слова. "Зустріч із гостями": конспект логопедичного заняття (5-й рік життя)

Шавлова Наталія Олександрівна, учитель-логопед ДНЗ (ясла-садок) комбінованого типу № 35 "Вербиченька" управління освіти і науки Білоцерківської міської ради

Програмовий зміст:

навчити дітей розрізняти приголосні звуки [л] – [р] на слух у словах, реченнях, виділяти їх, порівнювати їх між собою;

закріпити вміння визначати місце звуків у словах, робити звуковий аналіз слів різної структури;

управляти у творенні іменників – назв малят тварин і птахів, у творенні складних слів;

працювати над складанням речень із використанням прийменників;

сприяти розвитку уваги, пам'яті, фонематичних процесів, слухового і зорового сприймання, виразності мовлення, координації рухів і слів.

Обладнання: макет ставка, м'які іграшки, малюнки, пенали, "вудочки", м'яч, маски, картки, гра "Рибалки".

Хід заняття

Організаційний момент.

Учитель-логопед. Діти, погляньте. До нас приїхали з Києва, з головного магазину "Дитячий світ" іграшки. Вони просять нашої допомоги. У них відкривається школа, і кожен, хто туди вступає, повинен виконати завдання. А їм не вдалося його виконати, і вони вирішили приїхати до нас і попросити нашої допомоги. То ж допоможемо їм, діти?

(Біля кожної іграшки, які розставлені на килимі, у конвертах, кошачках лежать завдання. Логопед звертає увагу дітей на іграшку, бере завдання, читає і пропонує дітям виконати їх. Іграшки: лев, білка, слон, ведмідь, собачка, їжачок, лисичка.)

Гра з м'ячем "Назви дитинчат тварин і птахів".

Прошу всіх у коло стати,
Починайте в гру цю грати.
Швидко слово називайте,
До мами діток додавайте.
у тигриці – ... тигреня,
у зайчихи – ... зайчєня,
у лисиці – ... лисєня,
у сови – ... совєня,
у зяблика – ... зяблєня,
у зубрихи – ... зубрєня,
у сороки – ... сорочєня;
у бобрихи – ... бобрєня;
у білки – ... білчєня;
у лосини – ... лосєня;
у кролиці – ... кролєня;
у корови – ... телє;
у курки – ... курчатко.

Гра "Відгадай, що за звуки заховались у словах?".

Рак рибі рано у ріці
Розповідає радо:
"Лишив рибалці поплавці
І позрізав принаду".
– Який звук найчастіше зустрічається в цьому віршику?
(Повторити артикуляцію звуку [p])

Лиска лащить лисєня,
А лосина – лосєня.
Лєв ласкаво лапою
Лєвєня поляпує.

– Який звук найчастіше зустрічається в цьому віршику?

(Повторити артикуляцію звуку [л].)

Командна гра "Впізнай звук у слові".

Дітей розділити на дві команди.

1 команда – рибки (у дітей на голові маски), 2 команда – левенята.

Коли у слові чується звук [л], рибки будуть розводити руками (слідкувати за правильністю виконання).

Гра "Рибалки".

У кожної дитини "вудочка" з магнітом. Усі повинні в "озері" виловити рибок з малюнками, у назвах яких є звуки [р] або [л], і розкласти їх у відерця.

У "зелене" – малюнки, у назвах яких чуємо звук [л].

У "синє" – малюнки, у назвах яких чуємо звук [р].

Завдання до гри:

розкласти малюнки на відповідні звуки

прострибати слова, визначити кількість складів

Гра "Граматичний зоопарк" (звуковий аналіз слів).

На картках наклеєні малюнки. Дитина повинна вибрати малюнок, у назві якого є звук [л] або [р], і викласти звуковий аналіз слова значками.

Фізкультхвилинка логоритмічна.

Ми сьогодні не малята,

А малесенькі звірята.

У лісочку поживаєм,

До пеньочка завітаєм!

Першими прибігли зайчики

Зайчики-пострибайчики.

Скік-скік-скік. (підскоки – 30 с)

А за зайчиками – лисичка,

Рудохвостенька сестричка. (ходьба на носочках – 30 с)

Йде ведмедик клишоногий,

Ледве піднімає ноги.

Туп-туп-туп. (на зовнішній стороні стопи – 30 с)

Тихо їжачок повзе, (не відриваючи стопи від підлоги)

Груші, яблука везе,

Їжачок, їжачок,

В нього повний рюкзачок!

Гра "Визнач місце звука в слові".

Дітям роздаються картки з малюнками і накресленими клітинками, які відповідають кількості звуків у словах. Діти повинні покласти у відповідну клітинку звук [л] чи [р], де він стоїть.

Гра "Розсипані слова".

Дітям роздаються конверти, у яких окремо лежать букви. Із них потрібно скласти слова: рак, рама, риба, рука, мир, лижі, мило, лапа, лимон.

Гра "Потяг".

Складання речень за малюнками, використання прийменників *у, в, на*. Діти складають речення, а потім розкладають його у вагончики, на яких написані прийменники *у, в, на*.

Гра "Склади слово".

Діти промовляють складне слово і проплескують його.

Ліс рубає – ... лісоруб.

Сад садить – ... садовод.

Мило варить – ... миловар.

Рибу ловить – ... риболов.

В горах лазить – ... верхолаз.

Сталь варить – ... сталевар.

Землю міряє – ... землемір.

По скелях лазить – ... скелелаз.

Скло видуває – ... склодув.

Скло ріже – ... склоріз.

Підсумки.

Діти, як ви думаєте, іграшкам дуже сподобалося, як ви допомагали їм упоратись із завданням?

2.10. Формування елементарних навичок звукового аналізу та синтезу. "У пошуках Кая": конспект відкритого логопедичного заняття (6-й рік життя)

*Шикун Тетяна Володимирівна,
учитель-логопед дошкільного навчального
закладу (ясел-садка) комбінованого типу
"Центр розвитку дитини" м. Славутича*

Мета

заняття: навчальна

продовжувати навчати дітей розрізняти голосні, тверді та м'які приголосні;

навчати визначати місце звуку у слові, кількість складів у слові;

формувати вміння читати склади та слова найпростішої структури;

розвивальна

розвивати фонематичні процеси, аналітико-синтетичні здібності;

виховна

виховувати активність, самостійність, зосередженість, організованість, почуття дружби і взаємодопомоги, інтерес до занять із грамоти.

Обладнання: дидактичні ігри "Добери пару: склад –малюнок", "Розстав квіти у вазі", "Живі букви", посібники "Чарівна доріжка", "Віяло: букви на позначення голосних звуків", чарівна торбинка, прості олівці, аркуші в клітинку, розрізна азбука, мнемотаблиці до скоромовки, до вірша, магнітна дошка, малюнок "Кай у палаці Снігової королеви", крижинки, магнітофон, аудіозапис "Лавата", презентація.

Хід заняття

I. Підготовча частина. Привітання.

Організаційний момент.

– Діти, сьогодні до нас надійшов лист. Цікаво, звідки він і від кого? Давайте прочитаємо. (Читає дитина.)

"До-ро-гі ді-ти! До-по-мо-жіть ме-ні, будь лас-ка, знай-ти Ка-я. Гер-да."

– З якої казки ці герої?

– Що сталося з Каєм? (Далеко-далеко на півночі серед вічних снігів і льоду височить крижаний палац Снігової Королеви. Королева прекрасна, але краса її холодна, бо замість серця має шматочок льоду. Кого вона поцілує, в того серце теж стає льодяним.)

– Чи зможемо ми допомогти Герді врятувати Кая? (відповіді дітей)

Вправа "Чарівна доріжка".

– У дорогу скоріше вирушаймо в королівство снігове. У царство льоду, криги, вітру нас доріжка поведе.

(Кожна дитина ступає по "доріжці" та називає звук, схематичне зображення якого бачить на кожній частині "доріжки": голосний звук, приголосний твердий звук, приголосний м'який звук.)

II. Основна частина.

1. Дихальна вправа "Чарівна істота".

– Діти, встаньте, будь ласка, в коло й візьміться за руки. Ми потрапили в казкове королівство, у якому можливо все. Давайте уявимо, що ми – одна велика й добра істота. Послухаємо, як б'ється її велике, добре серце (**учитель-логопед** оплесками задає ритм, а діти його відтворюють).

– А тепер послухаємо, як вона дихає, подихаємо разом. На вдих – робимо крок вперед, на видих – крок назад. Відчуваєте, які ми стали добрі, як покращився у нас настрій, як захотілося працювати всім разом?

2. Самомасаж.

– Ручки потираємо (потирання долонь) і розігріваємо (оплески).

– Залюбки своїм теплом личко вмиваємо (розігрітими долонями проводимо по обличчю зверху вниз).

– Грабелями прибираємо всі думки погані (граблеподібні рухи пальцями від середини чола до скроні).

– Потім вушка зігріваємо вправними руками (розтирання вушних раковин по краю знизу вгору і зверху вниз).

– Тремо, тремо наші вушка, мов шовкові стрічки (відтягуємо і тремо мочки вух).

– Потім пальці переходять із вушок на щічки (трьома пальцями розтираємо щоки коловими рухами).

– А тоді у нас чогось вуса виростають (спіралевидні рухи середніх пальців рук вздовж носогубних складок від носа до кутиків рота).

– І під цими вусами губи аж літають (вказівні пальці вкладаються на губи паралельно і рухаються назустріч).

3. Пальчикова вправа на міжпівкульну взаємодію.

– Звуки можна тільки чути. (почергове вітання пальців лівої руки)

– Букви бачити, писати, читати. (почергове вітання пальців правої руки)

Треба це добре знати! (дві руки одночасно)

– Знов доріжка нас веде в королівство снігове, а щоб її пройти, треба місце звуку у слові знайти.

4. Дидактична гра "Де знаходиться звук?".

– Для того, щоб зайняти своє місце, треба виконати завдання: визначити, де знаходиться звук (на початку, усередині, у кінці слова).

– Доріжка привела нас у чарівний сад, де живе Фея квітів. Ми зможемо продовжити нашу подорож, якщо виконаємо завдання Феї. Які ж випробування чекають тут на нас? Гляньте, які незвичайні квіти в цьому чарівному саду! Візьміть кожен одну квіточку, і ми з ними пограємо.

5. Дидактична гра "Покажи букву, яка позначає голосний звук у слові".

Учитель-логопед називає слово, діти показують букву, яка позначає голосний звук у слові.

ЛЕВ, СІК, МАК, СОМ, ДУБ, ЛИС, ЛІС, ЗУБ, РАК, КІТ.

ЛІТО, ТАТО, МОРЕ, СОВА.

6. Дидактична гра "Розстав квіти у вазі" (визначення кількості складів у слові). Дітям пропонується три вазі, прикрашені різною кількістю квадратиків (один, два, три). Діти розставляють квіти у вазі відповідно до кількості складів у слові.

7. Фізкультхвилинка. Танок "Лавата".

8. Дидактична гра "Добери пару".

– Наша подорож до королівства Снігової королеви продовжується. На цей раз шлях нам вказують сніжинки, але вони незвичайні, на них написані склади. Зараз кожен пройде цю доріжку і прочитає склади. (Діти проходять між сніжинок, читають склади.)

– Візьміть кожен сніжинку й доберіть відповідний малюнок, назва якого починається на цей склад (ПЕ – ПЕРЕЦЬ, МА – МАШИНА тощо).

9. Робота над скоромовкою (з опорою на мнемотаблицю).

– Ось ворон Карл і ворона Клара нас зустрічають, вони проведуть нас до палацу Принца і Принцеси, якщо ми розкажемо про них скоромовку.

КАРЛ У КЛАРИ УКРАВ КОРАЛИ.

– Діти, як ви оцінюєте вчинок Карла? Давайте змінимо слова скоромовки так, щоб Карл зробив гарний вчинок. (Відповіді дітей: Карл Кларі подарував (віддав, знайшов, купив тощо) корали.)

10. Дидактична гра "Склади слово".

– Ось ми в палаці. Улюблена гра Принца і Принцеси – "складати слова". Для нас вони теж приготували цікаві завдання. Вони будуть загадувати загадки, ми

– їх відгадувати і складати слова-відгадки. (Троє дітей викладають слова,

використовуючи посібник "Живі букви", інші діти викладають слова за столами з розрізної азбуки.)

Скільки гномів було у казці про Білосніжку? (Сім)

Що намагалися побудувати кожен з трьох поросят? (Дім)

Що найбільше любив Вінні-Пух? (Мед)

Це те, чим вкрита взимку річка. (Лід)

Місце, де мешкали розбійники в казці "Снігова королева" (Ліс)

— Далі шлях Герди проходив через ліс, де мешкали розбійники, які пожаліли дівчинку. Вони погодилися відпустити північного оленя, який знає шлях у королівство Снігової королеви. І побіг північний олень, не зупиняючись ні вдень, ні вночі, і нарешті ми опинилися в Лапландії. Олень зупинився коло хатинки, де жила стара лапландка. Вона сказала: "Я вам дам, те що допоможе розтопити серце Кая в королівстві Снігової королеви".

11. Вправа "Впізнай на дотик". Дітям пропонується визначити на дотик, що знаходиться в мішечку (ребристі олівці).

12. Масаж кистей рук за допомогою ребристого олівця.

Олівець, олівець!

Ой, який ти молодець!

По всіх пальцям походив —

Працювати нас навчив.

(Діти спочатку качають олівець між долонями, а потім почергово між двома пальцями: великий-указівний, великий-середній тощо.)

13. Графічний диктант "Ключик". Діти виконують на аркуші паперу в клітинку простим олівцем. Учитель-логопед диктує напрям проведення ліній і кількість клітинок.

Від крапки — 2 клітинки вверху, 3 праворуч, 5 вниз, 3 ліворуч, 2 вверху, 6 ліворуч, 1 вверху, 1 праворуч, 1 вверху, 2 праворуч, 1 вниз, 3 праворуч.

III. Заключна частина.

Підсумок заняття.

Діти впізнають зображення, "відкривають" свої серця ключиком і дарують побажання один одному.

До кожного слова відчиниш ти двері

Словами-ключами двома.

Промов лиш: "Будь ласка!",

І світ, наче казка, відкриє тобі всі дива.

У променях сонця дзвінких

Веселий і теплий день розпочнеться,

Коли доторкнешся до них.

Два ключики-слова у серці тримай,

Їх промовляти не забувай.

– А ось і Кай. Він сумний і холодний, адже його серце перетворилося на крижинку. Нам потрібно цю крижинку розтопити, щоб серце хлопчика знову стало гарячим і добрим. Що ми можемо зробити? Я пропоную кожному сказати якісь теплі побажання для всіх і ми зігріємо серце Кая.

(Діти самостійно висловлюють свої побажання.)

– Подіяло! Доброта і дружба перемогли холод. Каю, повертайся до Герди й бабусі, вони так сумують за тобою. До побачення, Каю!

Список використаних джерел

1. Білан О. Вчимо розповідати за ілюстраціями / О. Білан // Дошкільне виховання. – 2005. – № 1. – С. 12–14.
2. Верещагіна Е. Мнемотехніка – в логопедической практиці [Електронний ресурс] / Е. Верещагіна . – Режим доступу : <http://logopedy.ru/>
3. Сухопарова І. Переклад англійської народної пісеньки "До кожного серця відчиниш ти двері..." / І.Сухопарова // Дошкільне виховання. – 2010. – № 5. – С. 23.
4. Телепенко О. Самомасаж "Ручки потираємо" [Електронний ресурс] / Олена Телепенко. Режим доступу : http://slavcrd.at.ua/konspekt_logopedichnogo_zanjattja_u_poshukakh_kaja.doc.

Логопедичний вісник Київщини

Збірник навчально-методичних праць.

Випуск 1

**Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи
до державного реєстру видавців
ДК №4830 від 14.01.2015 р.**

**НАВЧАЛЬНО-ВИДАВНИЧИЙ ПІДРОЗДІЛ
КВНЗ КОР "АКАДЕМІЯ НЕПЕРЕРВНОЇ ОСВІТИ"
м. Біла Церква, вул. Ярослава Мудрого, 37
Тел. (04463) 5-04-24, 5-04-22
E-mail: <http://академія.com.ua>**